

Stenografični zapisnik

devete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 23. septembra 1909.

Stenographischer Bericht

der neunten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 23. September 1909.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Küningl. — Vsi člani deželnega zbora. — Zapisnikar: Deželni tajnik Franc Uršič.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VIII. deželnozborske seje dne 16. januarja 1909.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Obljuba dveh novoizvoljenih deželnih poslancev.
4. Volitev enega člana
 - a) disciplinarnega odseka
 - b) verifikacijskega odseka
 iz kurije mest in trgov ter trgovinske in obrtne zbornice.
5. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.
6. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora o dopolnilnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.
7. Priloga 75. Poročilo deželnega odbora o volitvi deželnega poslanca za volilni okraj kmetskih občin Vipava-Ildrija.
8. Priloga 104. Poročilo deželnega odbora o volitvi deželnega poslanca v mestnem volilnem okraju Novo mesto, Višnja gora, Črnomelj, Metlika, Kostanjevica, Krško in Ribnica.
9. Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konca decembra 1908.
10. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1908.
11. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbenecv za leto 1908.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz von Šuklje. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Küningl. — Sämtliche Mitglieder des Landtages. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär Franz Uršič.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der VIII. Landtagsitzung vom 16. Jänner 1909.
2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
3. Angelobung zweier neugewählter Landtagsabgeordneter.
4. Wahl eines Mitgliedes
 - a) des Disziplinarausschusses,
 - b) des Verifikationsausschusses
 aus der Kurie der Städte und Märkte und der Handels- und Gewerbekammer.
5. Beilage 11. Bericht des Landesauschusses, betreffend die allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtums Krain.
6. Beilage 52. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Ergänzungswahlen für den Landtag des Herzogtums Krain.
7. Beilage 75. Bericht des Landesauschusses über die Wahl eines Landtagsabgeordneten für den Landgemeinden-Wahlbezirk Wipach-Idria.
8. Beilage 104. Bericht des Landesauschusses über die Wahl eines Landtagsabgeordneten für den Städte-Wahlbezirk Rudolfswert, Weizelburg, Tschernembl, Möttling, Landsstraß, Gurkfeld und Reifnitz.
9. Rechenschaftsbericht des krainischen Landesauschusses für die Zeit vom 1. Jänner bis Ende Dezember 1908.
10. Beilage 1. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Landesamlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
11. Beilage 2. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Vorschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.

12. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1908.
13. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnokulturnega zaklada za leto 1908.
14. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1908.
15. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi vsakoletnega kredita 2000 K v namen podeljevanja podpor okrožnim zdravnikom za njih nadaljnjo strokovno izobrazbo.
16. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora o adaptaciji vratarskega stanovanja v blaznici na Studencu.
17. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1906.
18. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1906. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1906.
19. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnokulturnega zaklada za leto 1907.
20. Priloga 14. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1907.
21. Priloga 15. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1907. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1907.
22. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1907.
23. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za za leto 1907.
24. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1907.
25. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep grmskega zaklada za leto 1907.
26. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1907.
27. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep gledališkega zaklada za leto 1907.
28. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za leto 1907.
29. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1908.
30. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1907.
31. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1907.
32. Priloga 27. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za leto 1907.
33. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1908.
12. Beilage 3. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Museumsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
13. Beilage 4. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
14. Beilage 5. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Normalschulfonds-Voranschlages für das Jahr 1908.
15. Beilage 6. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung eines alljährlichen Kredites von 2000 K behufs Verleihung von Unterstützungen an Distriktsärzte zwecks ihrer weiteren fachmännischen Ausbildung.
16. Beilage 7. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Adaptierung der Portierwohnung in der Irrenanstalt zu Studenz.
17. Beilage 10. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1906 vorgelegt wird.
18. Beilage 12. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärhause und Findelfonds für das Jahr 1906 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1906 vorgelegt werden.
19. Beilage 13. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
20. Beilage 14. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Rechnungsabchlusses des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1907.
21. Beilage 15. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärhause und Findelfonds für das Jahr 1907 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1907 vorgelegt werden.
22. Beilage 16. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt werden.
23. Beilage 17. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
24. Beilage 18. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Garantiefonds der Untertrainer Bahnen für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
25. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Staudner Fonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
26. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
27. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Theaterfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
28. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Museumsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
29. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, womit die Vorschläge des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärhause und Findelfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden.
30. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
31. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesanklehensfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
32. Beilage 27. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Normalschulfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
33. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.

34. Priloga 30. Poročilo deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210. določene pravice zastran nameščanja državnih kletar-kih nadzornikov.
35. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora o potrebnih ukrepih glede brezobrestnih, iz deželnih sredstev dovoljenih trtnih posojil.
36. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora glede subvencioniranja podkavske šole v Ljubljani.
37. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.
38. Priloga 34. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.
39. Priloga 35. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1909.
40. Priloga 36. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun gledališkega zaklada za leto 1909.
41. Priloga 37. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalnošolskega zaklada za leto 1909.
42. Priloga 38. Poročilo deželnega odbora, glede zvišanja letn. ga prispevka za kmetijsko-kemiško preizkuševališče v Ljubljani.
43. Priloga 39. Poročilo deželnega odbora, zadevajoče bivšega provizoričnega okrožnega zdravnika v Senožečah, dr. Antona Percota.
44. Priloga 40. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.
45. Priloga 41. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1909.
46. Priloga 42. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun grmskega zaklada za leto 1909.
47. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada prisilne delavnice za leto 1909.
48. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1909.
49. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1909.
50. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja senožeških pašnikov.
51. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja narinskih pašnikov.
52. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni ustanovnih zakladov za leto 1909.
53. Priloga 60. Poročilo deželnega odbora o izboljšanju kilovskih pašnikov.
54. Priloga 62. Poročilo deželnega odbora o podporah, ki jih je deželni odbor leta 1903, 1904, 1905, 1906, 1907 in 1908 obljubil iz deželnega zaklada nekaterim okrajnocestnim odborom.
55. Priloga 65. Vladna predloga z načrtom zakona o varstvu ptic, koristnih zemljedelstvu.
56. Priloga 66. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1908.
57. Priloga 67. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1908.
34. Beilage 30. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingesetzes vom 12. April 1907, R.-G.-Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Bestellung der staatlichen Kellereinspektoren.
35. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, betreffend die hinsichtlich der aus Landesmitteln gewährten unverzinslichen Reblausvorrichtunge zu ergreifenden Maßnahmen.
36. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Subventionierung der Hufbeschlagschule in Laibach.
37. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Vorschlag des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
38. Beilage 34. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
39. Beilage 35. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Musealfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
40. Beilage 36. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
41. Beilage 37. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Normalschulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
42. Beilage 38. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchstation in Laibach.
43. Beilage 39. Bericht des Landesauschusses, betreffend den gewesenen provisorischen Distriktsarzt in Senojetz Dr. Anton Percot.
44. Beilage 40. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Vorschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
45. Beilage 41. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Vorschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
46. Beilage 42. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Staudner Fonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
47. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
48. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, womit die Vorschläge des Krankenhaus-, Zrennhaus-, Gebärhau- und Findelfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
49. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
50. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Senojetzher Hutweiden.
51. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden.
52. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, womit die Vorschläge der Stiftungsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
53. Beilage 60. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Meliorierung der Küllenberger Hutweiden.
54. Beilage 62. Bericht des Landesauschusses, betreffend die in den Jahren 1903, 1904, 1905, 1906, 1907 und 1908 einigen Bezirksstraßenauschiüssen in Aussicht gestellten Unterstützungen aus dem Landesfonds.
55. Beilage 65. Regierungsvorlage mit dem Gesetzentwurf, betreffend den Schutz der für die Bodenkultur nützlichen Vögel.
56. Beilage 66. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
57. Beilage 67. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.

58. Priloga 68. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdneškega zaklada za leto 1908. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1908.
59. Priloga 69. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnokulturnega zaklada za leto 1908.
60. Priloga 70. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep melioracijskega zaklada za leto 1907.
61. Priloga 71. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep melioracijskega zaklada za leto 1908.
62. Priloga 72. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep gledališkega zaklada za leto 1908.
63. Priloga 73. Poročilo deželnega odbora o pomočnih pripravih glede podpor v sili.
64. Priloga 74. Poročilo deželnega odbora v zadevi odprave premij za pokončavanje zveri.
65. Priloga 76. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1908.
66. Priloga 77. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1908.
67. Priloga 78. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1908.
68. Priloga 79. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1908.
69. Priloga 80. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za leto 1908.
70. Priloga 81. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za leto 1908.
71. Priloga 82. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada okrožnih zdravnikov za leto 1908.
72. Priloga 83. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep grmskega zaklada za leto 1908.
73. Priloga 84. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1908.
74. Priloga 85. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o pogozdovanju zemljiških parcel, ki jih v zmislu gozdnega zakona in zakona o pogozdovanju Krasa z dne 9. marca 1885. l., dež. zak. št. 12, ni dolžnost pogozditi.
75. Priloga 86. Poročilo deželnega odbora glede posledobne odobritve izplačila zvišanega zneska 4000 K c. kr. deželni komisiji za agrarske operacije za leto 1908.
76. Priloga 87. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt novega poslovnika za njegova opravila.
77. Priloga 88. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt službene pragmatike za deželne uslužbence.
78. Priloga 89. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga revidirani pokojninski statut za deželne uslužbence.
79. Priloga 90. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt statuta kranjske kmetijske šole na Grmu.
58. Beilage 68. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärdhaus- und Findelfonds für das Jahr 1908 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1908 vorgelegt werden.
59. Beilage 69. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
60. Beilage 70. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Meliorationsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
61. Beilage 71. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Meliorationsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
62. Beilage 72. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Theaterfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
63. Beilage 73. Bericht des Landesauschusses über das Notstands-Silfswesen.
64. Beilage 74. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Abschaffung der Prämien für die Erlegung von Raubtieren.
65. Beilage 76. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Rechnungsabchlusses des kranjischen Lehrpensionsfonds für das Jahr 1908.
66. Beilage 77. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
67. Beilage 78. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Garantiefonds der Unterkrainer Bahnen für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
68. Beilage 79. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden.
69. Beilage 80. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Normalchulffonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
70. Beilage 81. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Museumsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
71. Beilage 82. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Pensionsfonds der Distriktsärzte für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
72. Beilage 83. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Staudner Fonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
73. Beilage 84. Bericht des Landesauschusses mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
74. Beilage 85. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage eines Geszentwurfes, betreffend die Aufforstung von Grundparzellen, welche der Aufforstungspflicht im Sinne der Bestimmungen des Forstgesetzes und des Karstaufforstungsgesetzes vom 9. März 1885, L.-G.-Bl. Nr. 12, nicht unterliegen.
75. Beilage 86. Bericht des Landesauschusses wegen nachträglicher Genehmigung der Auszahlung des Mehrbetrages von 4000 K an die k. k. Landeskommission für agrarische Operationen für das Jahr 1908.
76. Beilage 87. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf einer Geschäftsordnung für seine Tätigkeit vorgelegt wird.
77. Beilage 88. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf einer Dienstespragmatik für die Landesbediensteten vorgelegt wird.
78. Beilage 89. Bericht des Landesauschusses, mit welchem das revidierte Pensionsstatut für die Landesbediensteten vorgelegt wird.
79. Beilage 90. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Statuts der kranjischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden vorgelegt wird.

80. Priloga 91. Poročilo deželnega odbora zaradi ustanovitve dveh novih provizoričnih mest deželnih živinozdravnikov.
81. Priloga 92. Poročilo deželnega odbora z načrtom zakona glede vodovoda v občini Mošnje.
82. Priloga 93. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o zgradbi vodovoda v občinah Cerknica in Rakek.
83. Priloga 94. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o izboljšavi pašnikov.
84. Priloga 95. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt ustanovila za deželno banko.
85. Priloga 96. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt cestnega zakona.
86. Priloga 97. Poročilo deželnega odbora o deželni podpori za zgradbo ceste Bohinjska Bistrica-Ravne.
87. Priloga 98. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga organizacijski statut „Zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem v Ljubljani“.
88. Priloga 99. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt realčnega zakona o realkah na Kranjskem.
89. Priloga 100. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt novega zakona o šolskem nadzorstvu.
90. Priloga 101. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga organizacijski statut za slovensko trgovsko šolo v Ljubljani.
91. Priloga 102. Poročilo deželnega odbora v zadevi prevzeta oskrbnih stroškov za v okrožni bolnici v Postojni oskrbovane bolnike na deželni zaklad.
92. Priloga 103. Poročilo deželnega odbora glede vodovodne doklade v Malih Vižmarjih, obč. St. Vid.
80. Beilage 91. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Kreierung von zwei neuen provisorischen landchaftlichen Tierärzestellen.
81. Beilage 92. Bericht des Landesauschusses mit dem Gesetzentwurf, betreffend die Wasserleitung in der Gemeinde Mošnach.
82. Beilage 93. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage eines Gesetzentwurfes, betreffend die Wasserleitung in den Gemeinden Zirknitz und Rakek.
83. Beilage 94. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Verbesserung der Hutweiden, vorgelegt wird.
84. Beilage 95. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Statutenentwurf für die Landesbank vorgelegt wird.
85. Beilage 96. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Straßengesetzes vorgelegt wird.
86. Beilage 97. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Landes-subvention für den Bau der Straße Wocheiner Feistritz-Raune.
87. Beilage 98. Bericht des Landesauschusses, mit welchem das Organisationsstatut des „Gewerbeförderungs-Institutes für Krain in Laibach“ vorgelegt wird.
88. Beilage 99. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Realschulen in Krain, vorgelegt wird.
89. Beilage 100. Bericht des Landesauschusses, womit der Entwurf eines neuen Gesetzes über die Schulaufsicht vorgelegt wird.
90. Beilage 101. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Organisations-Statutes der Slovenischen Handelsschule in Laibach.
91. Beilage 102. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Übernahme der Verpflegskosten für die im Distriktspitale in Adelsberg verpflegten Kranken auf den Landesfonds.
92. Beilage 103. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Wasserleitungsumlage in Klein-Wižmarje, Gem. St. Weit.

Začetek seje ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Velecenjeni gospodje! Njega Veličanstvo je izvolilo na današnji dan sklicati deželni zbor vojvodine Kranjske v nadaljevanje odgodelega zborovanja.

Dolžnost mi je, in prijetna dolžnost, iskreno pozdravljati cenjene gospode poslance, kateri so se v polnem številu odzvali cesarskemu klicu ter prihiteli iz vseh strani ožje naše domovine v to zbornico.

Srčno tudi pozdravljam velerodnega gospoda deželnega predsednika barona Schwarza (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Čudno, da ni prepovedal deželnega zbora!«) ter se nadejam, da bo on podpiral deželni zbor v njegovih težnjah (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Žandar!«).

Gospoda moja, jasno je, da bode ta deželni zbor imel preoblico dela. Že pogled na današnji dnevni red, ki ne broji nič manj nego 92 točk, Vam dokazuje, da Vam je deželni odbor pripravil mnogo gradiva. Jaz moram reči, ko smo se januarja razšli, ko je bil tedaj naš deželni zbor odgoden, sem se bal, da deželni odbor ne bode kos onemu ogromnemu bremenu, katero ste mu navalili na ramena. Danes pa, gospoda moja, se me loti druga bojazen, skrb namreč, ali bode pač mogoče v kratki dobi, ki nam je odmerjena za nadaljevanje delovanja, rešiti gradivo, katero imamo že danes pred seboj in katero bo še prišlo od strani deželnega odbora.

Dovolite mi, gospoda moja, da se, rekel bi, nekako z lahko roko dotaknem vsaj nekaterih skupin teh predlogov.

V prvi vrsti bi opozoril na one predloge deželnega odbora, ki se tičejo notranje organizacije deželne uprave, to je poslovnik deželnega odbora, službena pragmatika deželnih uslužbencev in njih pokojninski statut.

Gospoda moja! Prav pametno je ravnal deželni zbor, ko je zaukazal deželnemu odboru, da priskrbi v tem oziru popolnoma nove predloge, kajti da z opravičnikom, ki datira iz leta 1863., in s službeno pragmatiko iz istega leta ni mogoče več shajati, je jasno. Jaz upam, da boste, gospoda moja, pri oceni teh predlogov deželnega odbora prišli do sodbe, da je isti ustvaril tukaj v resnici nekaj novega, modernega, kar odgovarja potrebni točnosti poslovanja v deželnem odboru in kar tudi dobro ureja službene norme za deželne uslužbence.

Druga vrsta, druga skupina naših predlogov je finančnega značaja, in tu, gospoda moja, moram Vas jaz opozoriti na to dejstvo, da so finance vojvodine Kranjske, ravnotako sicer, kakor skoro vseh drugih dežel, v jako neugodnem položaju. Vztrajam pri tej svoji

trditvi navzlic temu, da se Vam izroči danes računski sklep za leto 1908., kateri na prvi pogled kaže drugo lice.

Gospoda moja! Številke so vse povsem pravilne, — to se razume, — ampak varujte se prenagle sodbe! Kajti pogledjmo, kak je bil finančni efekt prejšnjega leta — saj veste, da odgovornost za devet mesecev lanskega leta nosi sedanji deželni odbor, tako da je sedanji deželni odbor odgovoren tudi za ta računski sklep — in tukaj vidimo, da je bil proračunjen deficit v znesku 1.034.700 K. Sedaj pa čitamo, da prošlo leto nismo imeli nobenega primanjkljaja, ampak z navadnimi dohodki smo dosegli presežek 89.000 K, in tudi če odštujemo neki znesek izrednega značaja, ki ni bil preliminiran, ki se je poplačal namreč za vojašnico — 80.347 K —, nam ostane vendar še čist prebitek 9.343 K. Toda, gospoda, jaz rečem naravnost, nemojte iz tega izvajati nobenih konsekvenc; finančni položaj naše dežele je navzlic takemu efektu jako resen. Istina je sicer, da smo pri dohodkih več pridobili, istina, da je vplival na končno bilanco tisti ukrep deželnega zbora, s katerim se je razveljavil neki, po mojem mnenju, prenagli sklep iz leta 1905. zaradi potresnih doklad, kar bi tudi znašalo 300.000 K približno v prid deželnega zaklada, ampak golo dejstvo je, da smo za več nego 300.000 K že dovoljenih kreditov za prepotrebne reči zapostavili. To pa ni prihranek, temveč ti krediti pridejo v izplačilo v prihodnjem času. No, vidite, letošnji proračun, kateri se v kratkem razdeli med gospode poslance, kaže že drugo lice. Že deželno knjigovodstvo je izračunilo deficit za bodoče leto mnogo nad 1.000.000 K. In če potem pride stvar gospodom deželnim poslancem v roke, Vi ne bodeste tukaj črtali, temveč, kakor izkušnja uči, ta potrebščina in deficit se bodeta še zvišala.

Pri tem pa še nismo mislili in nič previdele za druge velike izdatke, ki so neizogibni, to je namreč za ljudsko šolstvo in za naše dobrodelne zavode. Kajti naša bolnica potrebuje novih objektov, in kar se tiče naše blaznice na Studencu — jaz sem bil večkrat tam, ampak reči moram, da je to detencijska umobolnih in ne zdravilišče — je v nasprotju z vsemi higieničnimi zahtevami (Klici na levici — Rufe links: Tako je!) in ne more ostati v tem položaju, ker kriči po temeljiti preosnovi in gotovo deželi ni na čast, jaz bi prej dejal, v sramoto.

Potem skrb za občila, za ceste, železnice in pa za vodovode. Kar se vodovodov tiče, je deželni stavbni urad proračunil potrebščino že sedaj na 12½ milijonov kron. Kar se tiče cest, je potrebščina za nove cestne zgradbe in za preložitev cest proračunjena na šest milijonov kron. In naposled ne smemo misliti, da bomo

zmeraj v tako prijetnem položaju kakor pri novi železnici na Gorenjskem in v Belokrajini, da bi za železnico ne trebalo prispevati ničesar. Tudi pri nas bo treba misliti na lokalne železnice in na dotične deželne prispevke.

Vidite, gospoda, povsod nas čakajo velike naloge in povsod našega davkoplachevalca velike in neizogibne žrtve.

V očigled temu neveselemu dejstvu je sprevidel deželni odbor in pred njim že deželni zbor, da treba gledati na povzdigo našega gospodarstva. V to svrho boste našli celo vrsto predlogov. Omenjam tukaj v prvi vrsti bančni statut. Ta misel, katero je sedaj izpeljal deželni odbor po prejetem naročilu, da ustanovi velik deželni denarni zavod, bo dala, kakor upam, nov impulz našemu gospodarskemu življenju in mnogo koristila občinam in deželnim melioracijam.

Druga stvar je v zvezi s saniranjem deželnih financ. O tej stvari danes še ne govorim, ker dotičnega predloga še nimamo v rokah. Tu se bo moral deželni zbor odločiti, ali se hočemo tudi še z naprej odpovedati pravici do doklad na osebno dohodnino, ali pa hočemo raje porabiti te doklade in se odpovedati državnim nakazilom iz donosa tega davka.

Potem, gospoda moja, se Vam izroči predlog z načrtom novega cestnega zakona, pri katerem smo poskušali v deželnem odboru z ene strani zboljšati cestno omrežje, z druge strani pa nekako izenačiti posamezne cestne okraje, ki so sedaj na jako različen način obremenjeni.

Načrta novega lovskega zakona še nimate, a ga kmalu dobite. Tudi tam smo skušali, da z ene strani varujemo koristi našega kmečkega stanu, z druge pa zopet, da ne zanemarimo ostalih gospodarskih interesov, ki so združeni z lovom, kot dokaj važno panogo narodnega gospodarstva. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Kaj pa mesta?«)

Glede šolstva omenjam prenovljeni štatut grmske šole, ki se ž njim postavi na čisto drugo podlago, dalje realčni zakon in potem od zakonov za ljudsko šolstvo najprej zakon o šolskem nadzorstvu.

Prišel bo na vrsto tudi predlog glede deželne zavarovalnice za govejo živino. To je ena stvar, in v eni ali drugi obliki boste dobili tudi poročilo o tistem velikem projektu deželne električne centrale.

Iz vsega tega, gospoda moja, razvidite, da čaka deželnega zbora mnogo dela in mnogo prilike k resnemu naporu.

Und auch an Sie, meine Herren von dieser (desne — rechten) Seite (Poslanec — Abgeordneter Dr. Novak: »Vsaj smo v slovenski deželi!«) richte ich den Appell zur hingebungsvollen, schaffensfreudigen Tätigkeit. Es wäre die naivste Illusion, wenn jemand angesichts

dieser Fülle von Material glauben wollte, daß die betreffenden Beschlüsse mit Stimmeneinhelligkeit, in Übereinstimmung aller Beteiligten gefaßt werden könnten. Das ist nicht möglich. Die Gegensätze sind nun einmal vorhanden, und diese Gegensätze werden auch bei der Verhandlung über viele Vorlagen aufeinander stoßen. Ich hoffe nur das eine, daß stärker als die divergierenden Tendenzen die Liebe zur Heimat und die Sorge für die Bevölkerung sein wird.

Meine Herren! Ich bin in meinem politischen Leben zur Anschauung gekommen, daß sich jeder wirklich große politische Erfolg auf ein einfaches Rechenexempel zurückführen läßt: Integrieren und Differenzieren. Durch die Integrale der Heimatsliebe soll dasjenige überwunden werden, was zu viel vorhanden ist in der Differenzierung der politischen Anschauungen.

In tako, gospoda moja, Vas še enkrat iskreno pozdravljam in Vas vabim na plodonosno delo, katero Bog blagoslovi! (Živahno odobranje na levi. — Lebhaftige Zustimmung links.)

In sedaj preidemo na dnevni red k točki:

1. Branje zapisnika VIII. deželnozborske seje dne 16. januarja 1909.

1. Lesung des Protokolles der VIII. Landtagssitzung vom 16. Jänner 1909.

Prosim gospoda tajnika, da prečita zapisnik zadnje, to je VIII. deželnozborske seje.

Tajnik Uršič:

(Bere zapisnik VIII. seje. — Liest das Protokoll der VIII. Sitzung.)

Deželni glavar:

Ali je kaj ugovora proti ravnokar prečitnemu zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik potrjen, in mi prestopimo takoj k 2. točki dnevnega reda, to je:

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Tu imam pred vsem javiti visoki zbornici, da je deželni odbor, oziroma deželni glavar, kateri se je pooblastil v deželnozborski seji dne 8. januarja t. l., da imenom zastopa vojvodine Kranjske izreče italijanski vladi sožalje zaradi lanskega potresa v Siciliji in Kalabriji,

ugodil temu nalogu in da je avstro-ogrsko poročništvo v Rimu naprosil, da o tem sožalju obvesti italijansko vlado. Ta se je potom avstro-ogrskega poslanca toplo zahvalila za sožalje, kar se s tem daje visoki zbornici na znanje.

Drugo naznanilo se tiče tistih tožbá, ki so bile naperjene proti nekaterim članom visoke zbornice. Deželno, oziroma okrajno sodišče je na predsedstvo zastopa vojvodine Kranjske stavilo vprašanje, če deželni zbor pritrjuje kazenskemu postopanju proti gospodom poslancem dr. Lampetu, dr. Peganu, Filipu Supančiču, Turku in dr. Žitniku. Zahteva izročitve gospodov poslancev dr. Lampeta, dr. Pegana, Turka in dr. Žitnika se je umaknila, zahteva se pa sedaj pritrđitev, da se sme kazensko postopati proti gospodu poslancu Filipu Supančiču. Ta zahteva se vedno še vzdržuje in torej je to stvar, s katero se bo moral baviti itak že konstituirani imunitetni odsek.

Tretje naznanilo je to-le: Od predsedstva trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko je deželni glavar prejel sledeči dopis, katerega naj izvoli prečitati gospod zapisnikar.

Tajnik Uršič:

(bere: — liest:)

»Štev. 2970.

Častitemu predsedstvu deželnega zbora kranjskega

v

Ljubljani.

Izvršujoč sklep plenarne seje z dne 16. julija t. l. se usoja podpisano predsedstvo naznanjati častitemu predsedstvu, da je trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko sprejela v označeni seji sledeči predlog zborničnega člana gospoda Ivana Kregarja:

»Trgovska in obrtniška zbornica izreci obema deželnima poslancema, ki sta izvoljena v zbornici, gg. dr. Franu Novaku in Filipu Supančiču svoje ogorčenje in nezaupanje, in naznani ta sklep predsedstvu deželnega zbora kranjskega in obema poslancema.«

V Ljubljani, dne 19. julija 1909.

Predsedstvo trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko:

Predsednik: Tajnik:
Jos. Lenarčič l. r. dr. Windischer l. r.«

(Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Ali ste še zmerom poslanec, gospod dr. Novak?«)

Deželni glavar:

Prosim, gospod dr. Pegan!

Dalje imam naznaniti, da je gospod poslanec Supančič odložil svoje mesto v upravnem

odseku, in jaz mislim, da bo najbolje, če se bo dopolnilna volitev vršila pod točko 4. dnevnega reda, kjer se bo itak imela vršiti dopolnilna volitev v dva odseka po enega člana v disciplinarni in verifikacijski odsek. (Pitrjuje se. — Zustimmung.)

Dalje, gospodje, je izstopil iz šolskega odseka gospod poslanec dr. Lampe, ker je voljen iz cele zbornice. Tudi glede te nadomestne volitve se bo postopalo ravno tako, kakor glede volitve gospoda poslanca Filipa Supančiča. Končno je tudi iz odseka za deželna podjetja izstopil gospod poslanec dr. Krek, ki je tudi izvoljen iz cele zbornice, in tudi tukaj bomo na isti način postopali, kakor pri dopolnilni volitvi v upravni odsek.

In sedaj prestopimo k tretji točki dnevnega reda:

3. Obljuba dveh novo izvoljenih deželnih poslancev.

3. Angelobung zweier neugewählter Landtagsabgeordneten.

Pozivljam gospoda poslanca dolenskih mest in trgov in potem gospoda poslanca volilnega okraja kmetskih občin vipavskih in idrijskih, da storita obljubo v smislu § 9. deželnega reda, ki veli: »Kadar deželni poslanci stopijo v deželni zbor, imajo namestu prisege v roke deželnega glavarja obljubiti, da bodo cesarju zvesti in pokorni, da se bodo držali zakonov (postav) in da bodo svojo dolžnost po vesti izpolnjevali.«

Gospod poslanec Perhavec — obljubite?

Poslanec Perhavec:

Obljubim.

(Klici na levi: — Rufe links: »Živio!«)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Višnikar!

Poslanec Višnikar:

Obljubim.

In sedaj, gospodje, bomo morali rešiti 4. točko dnevnega reda, katera spada v konstituiranje te visoke zbornice, in sicer najprej točko

4. Volitev enega člana

a) disciplinarnega odseka iz kurije mest in trgov ter trgovinske in obrtne zbornice.

4. Wahl eines Mitgliedes

a) des Disziplinausschusses aus der Kurie der Städte und Märkte und der Handels- und Gewerbekammer.

Voliti nam je torej najprej enega člana disciplinarnega odseka. Kakor veste, je svoj poslanski mandat odložil dosedanji zastopnik mestne kurije v disciplinarnem odseku gospod Plantan. Sedaj bo torej treba nadomestne volitve.

Z ozirom na § 33. deželnega reda, ki pride tu v poštev, bom jaz pri tej priliki prečital dotični njegov odstavek, ki se tiče disciplinarnega odseka (bere — liest):

»Prvosednik je dolžan skrbeti za vzdrževanje miru in reda med posvetovanji deželnega zbora in za to, da se varuje parlamentarna dostojnost. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Izjemno stanje!«)

Motenja razprav deželnega zbora in pregreške njegovih članov proti parlamentarni dostojnosti kaznuje prvosednik s klicem »K redu«... (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Čemu berete celi paragraf? Saj vemo!«) — Ravno zaradi tega, ker bi želel, da bi ga nikoli ne bilo treba rabiti, je treba, da se poudarja ta paragraf.

»Ako eden ali več članov deželnega zbora hudo moti mir in red, se težko pregreši zoper parlamentarni mir ali kruto žali deželni zbor ali prvosednika, smejo se dotični člani na dobo največ treh sej izključiti iz deželnega zbora. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Takrat so zaprti!«)

Ako misli prvosednik, da je dan povod za izključenje kakega člana, ima sklicati disciplinarni odsek ter, če treba, prekiniti deželnozbornsko sejo.

Disciplinarni odsek, ki se izbere za deželnozbornsko volitveno dobo, obstoji iz petero članov in petero namestnikov. Člani kakor tudi njihovi namestniki se volijo po predpisu § 15. a tega zakona...« — torej konstitucije tu nobene treba ni.

»... Ako je kak odsekov član začasno zadržan, stopi na njegovo mesto namestnik, ki je bil izvoljen za dotičnega člana.

Če je mesto odsekovega člana trajno izpraznjeno, se ima izvršiti nova volitev (§ 15. c, drugi odstavek).

Za sklepanje v disciplinarnem odseku je potrebna navzočnost vsaj treh članov, predseduje odseku po letih najstarejši izmed navzočih članov. O izključenju in o dobi izključenja sklepa odsek v tajni seji z večino glasov. Svoji rabsodbi mora pridejati disciplinarni odsek razloge.

Sklep disciplinarnega odseka ima predsednik deželnega zbora takoj v deželnem zboru razglasiti.

Ako se glasi sklep disciplinarnega odseka na izključenje, pozove prvosednik dotičnega poslanca, da zapusti dvorano.

Priziv zoper ta sklep na deželni zbor je nedopusten.

Izključeni člani ne dobivajo za dobo izključenja nobenih dnevščin. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »To je grozno!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Pa zdravo!«)

Ako se deželni zbor odloži ali sklene, se konča veljavnost izključenja.«

Torej v ta odsek bomo sedaj imeli dopolnilno volitev, in sicer po določbah § 15.

Gospodje iz kurije mest in trgov se povabijo, da oddajo svoje glasovnice.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Za skrutinatorja prosim gospoda poslanca Mandlja in grofa Margherija, katera gospoda izvolita ta posel vršiti tudi pri ostalih volitvah.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri dopolnilni volitvi enega člana v disciplinarni odsek iz kurije mest in trgov je bilo oddanih 9 glasovnic, ki se vse glase na gospoda poslanca dr. Novaka. Vsled tega je gospod poslanec dr. Novak izvoljen v disciplinarni odsek.

Sedaj pride volitev enega člana

b) verifikacijskega odseka iz kurije mest in trgov ter trgovinske in obrtne zbornice.

b) des Verifikationsausschusses aus der Kurie der Städte und Märkte und der Handels- und Gewerbekammer.

Prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov, oddati glasovnice za verifikacijski odsek.

(Zgodi se. — Geschieht.)

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri dopolnilni volitvi enega člana v verifikacijski odsek je bilo oddanih 11 glasovnic, ki se vse glase na gospoda poslanca dr. Trillerja, ki je vsled tega izvoljen v verifikacijski odsek.

Končno prosim iste gospode poslance, voliti enega člana v upravni odsek mesto gospoda poslanca Filipa Supančiča, in jih prosim, da oddajo listke.

(Zgodi se. — Geschieht.)

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri volitvi enega člana v upravni odsek je bilo oddanih 10 glasovnic. Vse se glasijo na gospoda poslanca dr. Tavčarja, ki je tedaj izvoljen.

Sedaj, gospodje, bo treba iz cele zbornice voliti enega člana v šolski odsek namesto odstopivšega gospoda poslanca dr. Lampeta. Gospodje, izvolite oddati listke.

(Zgodi se. — Geschieht.)

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri dopolnilni volitvi enega člana v šolski odsek je bilo oddanih 46 glasovnic. 11 jih je

praznih in 35, ki se glase na gospoda poslanca Perhavca, ki je tedaj izvoljen članom šolskega odseka.

Končno nam je voliti še iz cele zbornice mesto odstopivšega gospoda poslanca dr. Krika v odsek za deželna podjetja enega poslanca.

Prosim, blagovolite, gospodje, oddati glasovnice.

(Zgodí se. — Geschichte.)

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Bilo je oddanih pri tej volitvi 42 glasovnic, 2 sta prazni, 40 se jih pa glasi na gospoda poslanca dr. Lampeta, ki je s tem izvoljen v odsek za deželna podjetja.

In sedaj, gospodje, prestopimo na ostale točke dnevnega reda. To so samo prva branja. Pri prvih branjih ni dopustna debata, in jaz se bom torej zgolj usojal predlagati, da se izročijo dotičnim odsekom, kamor spadajo.

Najprej predlagam, da se točke:

5. Priloga 11. **Poročilo deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.**

5. Beilage 11. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtumes Krain.**

6. Priloga 52. **Poročilo deželnega odbora o dopolnilnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.**

6. Beilage 52. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ergänzungswahlen für den Landtag des Herzogtumes Krain.**

7. Priloga 75. **Poročilo deželnega odbora o volitvi deželnega poslanca za volilni okraj kmetskih občin Vipava-Idrija.**

7. Beilage 75. **Bericht des Landesausschusses über die Wahl eines Landtagsabgeordneten für den Landgemeinden-Wahlbezirk Wippach-Idria.**

8. Priloga 104. **Poročilo deželnega odbora o volitvi deželnega poslanca v mestnem volilnem okraju Novomesto, Višnja gora, Črnomelj, Metlika, Kostanjevica, Krško in Ribnica.**

8. Beilage 104. **Bericht des Landesausschusses über die Wahl eines Landtagsabgeordneten für den Städte-Wahlbezirk Rudolfswert, Weixelburg, Tschernembl, Möttling, Landstraß, Gurkfeld und Reifnitz.**

ki obsegajo volilne stvari, izročijo verifikacijskemu odseku.

Poslanec dr. Tavčar:

Prosim besede! Jaz se strinjam s predlogom gospoda deželnega glavarja, vendar stav-

ljam sledeči formalni predlog v smislu § 21. opravilnika:

»Visoki deželni zbor skleni:

Verifikacijskemu odseku se naroča, da o točkah 5, 6, 7 in 8 dnevnega reda v smislu § 21. opravilnika v teku 48 ur poda svoje poročilo.«

Deželni glavar:

Jaz mislim o tej stvari tako-le: Ker je reč že itak na dnevnem redu, je neumesten nujnost predlog, in jaz mislim, da bomo dosegli ravno tisti efekt, ako odsek takoj vzame v pretres in reši ta vprašanja, in jih jaz postavim na dnevni red prihodnje seje. Predlagati nujnost, če je stvar že na dnevnem redu, to je izključeno.

Poslanec dr. Tavčar:

Ja, prosim, jaz stavim ta nujni predlog.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede! Res je sicer, da stvar strogo po besedilu § 21. ni pravilna in da ima gospod deželni glavar prav. Vendar mislim, da je ta formalni predlog glede na običaje vseh parlamentov opravičen in da ni pravzaprav nobenega pomisleka proti temu, da se o predlogu gospoda poslanca dr. Tavčarja glasuje, in da zbornica lahko dá tak nalog odseku, kot formalni nalog, da v določenem terminu poroča. Prosim torej, — odločiti ima seveda gospod deželni glavar sam —, da se želji gospoda poslanca dr. Tavčarja ugoti.

Deželni glavar:

Kot deželni glavar sem dolžan varovati besedilo deželnega reda in opravilnika našega. Ako se pa iz zbornice javi kak poseben glas, in ako nobenega ugovora ni z nobene strani, potem mislim, da smem ugoditi tej želji in jaz bom torej, ker vidim, da ni nobenega ugovora, na glasovanje dal predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja.

Predlog se torej glasi (bere: — liest:)

»Visoki deželni zbor skleni:

Verifikacijskemu odseku se naroča, da o točkah 5, 6, 7 in 8 dnevnega reda v smislu § 21. opravilnika v teku 48 ur poda svoje poročilo.«

Glede na besedilo dotične določbe opravilnika, moram najprej vprašati, če je ta predlog zadostno podprt.

Gospodje, ki podpirate predlog, blagovolite vstati.

(Zgodí se. — Geschichte.)

Je zadostno podprt.

Sedaj bomo mi glasovali, — če nihče ne želi besede o vsebini predloga.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim tiste gospode, ki so za predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja, da izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet, in se torej točke 5, 6, 7 in 8 izročijo verifikacijskemu odseku, ki ima postopati v smislu danega mu naloga.

Sedaj pride na vrsto točka:

9. Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konca decembra 1908.

9. Rechenschaftsbericht des krainischen Landesausschusses für die Zeit vom 1. Jänner bis Ende Dezember 1908.

S tem letnim poročilom se mora baviti poseben odsek, in jaz pričakujem kakega predloga glede sestave njegove.

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Predlagam, da se voli odsek za letno poročilo 10 članov.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate ta predlog, prosim, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je zadostno podprt in bomo torej glasovali.

Gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

Volil se bo odsek po § 15. a deželnega reda in torej, ker obstoji odsek iz 10 članov, voli najprej vsaka kurija enega člana in potem cela zbornica 6 članov.

Ali je treba, da se seja prekine, ali pa ste, gospodje, že dogovorjeni?

(Klici: — Rufe: »Smo dogovorjeni!«)

Torej prosim, naj prečita gospod tajnik imena najprej gospodov veleposestnikov.

Ich bitte dann die Stimmzetteln abzugeben in der Reihenfolge des Namensaufrufes.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Skrutinij izvolita, prosim, prevzeti gospoda poslanca Lenarčič in Jaklič.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Gospodje iz kurije veleposestva so oddali svoje glasovnice, in sedaj prosim, naj oddajo glasovnice gospodje iz skupine mest in trgov in trgovske in obrtniške zbornice po vrsti, kakor se bodo čitala imena.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sedaj naprošam gospode poslance iz kmetskih občin, naj oddajo glasovnice, kakor se bodo čitala imena.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Ali so vsi gospodje iz kurije kmetskih občin oddali glasovnice. (Klici: — Rufe: »Da!«)

Torej prosim, sedaj oddati glasovnice, gospode poslance iz splošne kurije zopet po vrsti, kakor se bodo čitala imena.

(Zgodi se. — Geschieht.)

In sedaj se ima voliti 6 članov ex pleno, iz cele zbornice. Tukaj se imena ne bodo čitala, ampak samo pobrale glasovnice, katere torej prosim, oddati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri volitvi v odsek za letno poročilo je bil izvoljen iz kurije veleposestva — wurde aus der Kurie des Großgrundbesitzes gewählt mit allen 9 Stimmen der Herr Abgeordnete Galle.

Iz mestne kurije je bilo oddanih 11 glasovnic, ki se vse glase na gospoda poslanca Višnikarja, ki je torej izvoljen.

Iz kmetske kurije je bilo oddanih 12 glasovnic. Vse se glase na gospoda poslanca Perhavca, in je ta torej izvoljen.

Iz splošne kurije je bilo oddanih 9 glasovnic, in je z vsemi glasovi izvoljen gospod poslanec Kobi.

In ex pleno — iz cele zbornice — so bili izvoljeni z vsemi oddanimi 42 glasovi gospodje poslanci Drobnič, Mandelj, Dimnik, dr. Žitnik, dr. Vilfan in baron Rechbach.

Imenovani gospodje so torej izvoljeni v odsek za letno poročilo, in jaz bi prosil, da bi se takoj, kadar prekinem sejo ali po seji, na vsak način izvolili konstituirati.

In sedaj pridemo k nadaljnjim točkam dnevnega reda, in tu stavim predlog, da se točke:

10. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1908.

10. Beilage 1. Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.

11. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1908.

11. Beilage 2. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.

12. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1908.

12. Beilage 3. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Mu-

seumfunds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.

13. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1908.
13. Beilage 4. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
14. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1908.
14. Beilage 5. Bericht des Landesausschusses, mit der Vorlage des Normalschulfonds-Voranschlages für das Jahr 1908.

smatrajo že samoobsebi kot rešene, ker vendar nima pomena, takorekoč koncem leta 1909. sklepati o proračunih za leto 1908. To bi bil ja nonsens. Torej, ako ni nobenega ugovora — (Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ugovora ni, in mi prestopimo torej k nadaljnjim točkam, namreč:

15. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi vsakoletnega kredita 2000 K v namen podeljevanja podpor okrožnim zdravnikom za njih nadaljnjo strokovno izobrazbo.
15. Beilage 6. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung eines alljährlichen Kredites von 2000 K behufs Verleihung von Unterstützungen an Distrikts-ärzte zwecks ihrer weiteren fachmännischen Ausbildung.
16. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora o adaptaciji vratarskega stanovanja v blaznici na Studencu.
16. Beilage 7. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Adaptierung der Portierwohnung in der Irrenanstalt zu Studenz.
17. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1906.
17. Beilage 10. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesfonds für das Jahr 1906 vorgelegt wird.
18. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1906. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1906.
18. Beilage 12. Bericht des Landesausschusses, womit die Rechnungsabschlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1906

nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1906 vorgelegt werden.

19. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželno-kulturnega zaklada za leto 1907.
19. Beilage 13. Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
20. Priloga 14. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1907.
20. Beilage 14. Bericht des Landesausschusses, mit der Vorlage des Rechnungsabschlusses des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1907.
21. Priloga 15. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1907. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1907.
21. Beilage 15. Bericht des Landesausschusses, womit die Rechnungsabschlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1907 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1907 vorgelegt werden.
22. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1907.
22. Beilage 16. Bericht des Landesausschusses, mit welchem die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt werden.
23. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1907.
23. Beilage 17. Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
24. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1907.
24. Beilage 18. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Garantiefonds der Unterkrainer Bahnen für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
25. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep grmskega zaklada za leto 1907.

25. Beilage 19. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Staudner Fonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.**
26. Priloga 20. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1907.**
26. Beilage 20. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.**
27. Priloga 21. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep gledališkega zaklada za leto 1907.**
27. Beilage 21. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Theaterfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.**
28. Priloga 22. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za leto 1907.**
28. Beilage 22. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Museumsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird, —**
- katere naj se vse izročijo finančnemu odseku. Ker ni ugovora, se zgodi to.
Glede točke:
29. Priloga 23. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1908.**
29. Beilage 23. **Bericht des Landesausschusses, womit die Voranschläge des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärdhaus- und Findelfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden,**
- predlagam, da se smatra kot že rešena po kalendarju.
- Ni ugovora —, in je torej ta točka rešena.
Točke:
30. Priloga 25. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1907.**
30. Beilage 25. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1907 vorgelegt wird.**
31. Priloga 26. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1907.**
31. Beilage 26. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.**
32. Priloga 27. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za leto 1907.**
32. Beilage 27. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Normalschulfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.**
33. Priloga 28. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1908.**
33. Beilage 28. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird, —**
- se izročajo finančnemu odseku. — Werden dem Finanzausschusse zugewiesen.
34. Priloga 30. **Poročilo deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščenja državnih kletarskih nadzornikov.**
34. Beilage 30. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingesetzes vom 12. April 1907, R. G. Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Bestellung der staatlichen Kellereiinspektoren.**
- (Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)
35. Priloga 31. **Poročilo deželnega odbora o potrebnih ukrepih gledé brezobrestnih, iz deželnih sredstev dovoljenih trtnih posojil.**
35. Beilage 31. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die hinsichtlich der aus Landesmitteln gewährten unverzinslichen Reblausvorschüsse zu ergreifenden Maßnahmen.**
36. Priloga 32. **Poročilo deželnega odbora glede subvencioniranja podkovske šole v Ljubljani.**
36. Beilage 32. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Subventionierung der Hufbeschlagsschule in Laibach.**
37. Priloga 33. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.**
37. Beilage 33. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Lehrerspensionsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
38. Priloga 34. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.**

38. Beilage 34. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
39. Priloga 35. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1909.**
39. Beilage 35. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Musealfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
40. Priloga 36. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun gledališkega zaklada za leto 1909.**
40. Beilage 36. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
41. Priloga 37. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalnošolskega zaklada za leto 1909.**
41. Beilage 37. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Normal-schulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
42. Priloga 38. **Poročilo deželnega odbora glede zvišanje letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preskušališče v Ljubljani.**
42. Beilage 38. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchsstation in Laibach.**
43. Priloga 39. **Poročilo deželnega odbora, zadevajoče bivšega provizoričnega okrožnega zdravnika v Senožečah, dr. Antona Perco-ta.**
43. Beilage 39. **Bericht des Landesausschusses, betreffend den gewesenen provisorischen Distriktsarzt in Senosetsch Dr. Anton Perco.**
44. Priloga 40. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.**
44. Beilage 40. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
45. Priloga 41. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1909.**
45. Beilage 41. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
46. Priloga 42. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun grmskega zaklada za leto 1909.**
46. Beilage 42. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Staudner Fonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
47. Priloga 43. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada prisilne delavnice za leto 1909.**
47. Beilage 43. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Zwangs-arbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
48. Priloga 44. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1909.**
48. Beilage 44. **Bericht des Landesausschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.**
49. Priloga 45. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1909.**
49. Beilage 45. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
- (Se izročijo finančnemu odseku. — Werden dem Finanzausschusse zugewiesen.)
50. Priloga 49. **Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja senožeških pašnikov.**
50. Beilage 49. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Melioration der Senosetscher Hutweiden.**
51. Priloga 50. **Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja narinskih pašnikov.**
51. Beilage 50. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden.**
- (Se izročita upravnemu odseku. — Werden dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)
52. Priloga 51. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni ustanovnih skladov za leto 1909.**
52. Beilage 51. **Bericht des Landesausschusses, womit die Voranschläge der Stiftungsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.**
- (Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)
53. Priloga 60. **Poročilo deželnega odbora o zboljšanju kilovskih pašnikov.**
53. Beilage 60. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Meliorierung der Küllenger Hutweiden.**
- (Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

54. Priloga 62. Poročilo deželnega odbora o podporah, ki jih je deželni odbor leta 1903, 1904, 1905, 1906, 1907 in 1908 obljubil iz deželnega zaklada nekaterim okrajno-cestnim odborom.
54. Beilage 62. Bericht des Landesausschusses, betreffend die in den Jahren 1903, 1904, 1905, 1906, 1907 und 1908 einigen Bezirksstraßenausschüssen in Aussicht gestellten Unterstützungen aus dem Landesfonds.
- (Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)
55. Priloga 65. Vladna predloga z načrtom zakona o varstvu ptic, koristnih zemljedelstvu.
55. Beilage 65. Regierungsvorlage mit dem Gesetzentwurfe, betreffend den Schutz der für die Bodenkultur nützlichen Vögel.
- (Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)
56. Priloga 66. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1908.
56. Beilage 66. Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Zwangsarbeitshaufonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
57. Priloga 67. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1908.
57. Beilage 67. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
58. Priloga 68. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1908. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1908.
58. Beilage 68. Bericht des Landesausschusses, womit die Rechnungsabschlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärrhaus- und Findelfonds für das Jahr 1908 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1908 vorgelegt werden.
59. Priloga 69. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnokulturnega zaklada za leto 1908.
59. Beilage 69. Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
60. Priloga 70. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep melioracijskega zaklada za leto 1907.
60. Beilage 70. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Meliorationsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
61. Priloga 71. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep melioracijskega zaklada za leto 1908.
61. Beilage 71. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Meliorationsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
62. Priloga 72. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep gledališkega zaklada za leto 1908.
62. Beilage 72. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Theaterfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
63. Priloga 73. Poročilo deželnega odbora o pomočnih pripravah glede podpor v sili.
63. Beilage 73. Bericht des Landesausschusses über das Notstands-Hilfswesen.
- (Se izroče finančnemu odseku. — Werden dem Finanzausschusse zugewiesen.)
64. Priloga 74. Poročilo deželnega odbora v zadevi odprave premij za pokončavanje zveri.
64. Beilage 74. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Abschaffung der Prämien für die Erlegung von Raubtieren.
- (Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)
65. Priloga 76. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1908.
65. Beilage 76. Bericht des Landesausschusses mit der Vorlage des Rechnungsabschlusses des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1908.
66. Priloga 77. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1908.
66. Beilage 77. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
67. Priloga 78. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1908.
67. Beilage 78. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Garantiefonds der Unterkraingerbahnen für das Jahr 1908 vorgelegt wird.

68. Priloga 79. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1908.**
68. Beilage 79. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden.**
69. Priloga 80. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za leto 1908.**
69. Beilage 80. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Normalschulfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.**
70. Priloga 81. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za leto 1908.**
70. Beilage 81. **Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Museumsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.**
71. Priloga 82. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada okrožnih zdravnikov za leto 1908.**
71. Beilage 82. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Distriktsärzte für das Jahr 1908 vorgelegt wird.**
72. Priloga 83. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep grmskega zaklada za leto 1908.**
72. Beilage 83. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Staudner Fonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.**
73. Priloga 84. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1908.**
73. Beilage 84. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.**

(Se izroče finančnemu odseku. — Werden dem Finanzausschusse zugewiesen.)

74. Priloga 85. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o pogozdovanju zemljiških parcel, ki jih v zmislu gozdnega zakona in zakona o pogozdovanju Krasa z dne 9. marca 1885. l., dež. zak. št. 12, ni dolžnost pogozditi.**
74. Beilage 85. **Bericht des Landesausschusses mit der Vorlage eines Gesetzentwurfes, betreffend die Aufforstung von Grundparzellen, welche der Aufforstungspflicht im Sinne der Bestimmungen des Forst-**

gesetzes und des Karstaufforstungsgesetzes vom 9. März 1885, L. G. B. Nr. 12, nicht unterliegen.

(Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

75. Priloga 86. **Poročilo deželnega odbora glede posledobne odobritve izplačila zvišanega zneska 4000 K c. kr. deželni komisiji za agrarske operacije za leto 1908.**
75. Beilage 86. **Bericht des Landesausschusses wegen nachträglicher Genehmigung der Auszahlung des Mehrbetrages von 4000 K an die k. k. Landeskommission für agrarische Operationen für das Jahr 1908.**

(Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

76. Priloga 87. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt novega poslovnika za njegova opravila.**
76. Beilage 87. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Entwurf einer Geschäftsordnung für seine Tätigkeit vorgelegt wird.**
77. Priloga 88. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt službene pragmatike za deželne uslužbence.**
77. Beilage 88. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Entwurf einer Dienstespragmatik für die Landesbediensteten vorgelegt wird.**

(Se izročata upravnemu odseku. — Werden dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

78. Priloga 89. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga revidirani pokojninski statut za deželne uslužbence.**
78. Beilage 89. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem das revidierte Pensionsstatut für die Landesbediensteten vorgelegt wird.**

(Se izroči odseku za reorganizacijo deželnih uradov. — Wird dem Ausschusse für die Reorganisierung der Landesämter zugewiesen.)

Deželni glavar:

Glede točke:

79. Priloga 90. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt statuta kranjske kmetijske šole na Grmu.**
79. Beilage 90. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Entwurf eines Statuts der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden vorgelegt wird, —**

predlagam, da se izroči upravnemu odseku.

Abgeordneter Graf Barbo:

Nachdem diese Angelegenheit in finanzieller Beziehung doch von großer Einwirkung ist, würde ich beantragen, daß dieser Bericht dem Finanzausschusse oder eventuell einem aus dem Finanzausschusse und dem Verwaltungsausschusse kombinierten Ausschusse zugewiesen werde.

Landeshauptmann:

Stellen Sie also diesbezüglich einen Antrag, nämlich auch den Eventualantrag?

Abgeordneter Graf Barbo:

Ja, auch den Eventualantrag.

Deželni glavar:

Torej je predlog, da se točka 79. odstopi finančnemu odseku, eventualno kombiniranemu finančnemu in upravnemu odseku. — Oder entscheiden sich Herr Graf vielleicht für das Letztere?

Abgeordneter Graf Barbo:

Ich bitte, ich beschränke mich auf den letzteren Antrag.

Deželni glavar:

Imamo torej en sam predlog, naj se točka 79. izroči združenemu finančnemu in upravnemu odseku. Gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in torej se izroči točka 79., oziroma priloga 90. finančnemu in upravnemu odseku v skupno posvetovanje.

Točka:

80. Priloga 91. **Poročilo deželnega odbora zaradi ustanovitve dveh novih provizoričnih mest deželnih živinozdravnikov.**

80. Beilage 91. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Kreierung von zwei neuen provisorischen landschaftlichen Tierärztestellen.**

(Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

81. Priloga 92. **Poročilo deželnega odbora z načrtom zakona glede vodovoda v občini Mošnje.**

81. Beilage 92. **Bericht des Landesausschusses, mit dem Gesetzentwurfe, betreffend die Wasserleitung in der Gemeinde Möschnach.**

82. Priloga 93. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o zgradbi vodovoda v občinah Cerknica in Rakek.**

82. Beilage 93. **Bericht des Landesausschusses mit der Vorlage eines Gesetzentwurfes, betreffend die Wasserleitung in den Gemeinden Zirknitz und Rakek.**

(Se izročita finančnemu odseku. — Werden dem Finanzausschusse zugewiesen.)

83. Priloga 94. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o zboljšavi pašnikov.**

83. Beilage 94. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Verbesserung der Hutweiden, vorgelegt wird.**

(Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Glede točke:

84. Priloga 95. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt ustanovila za deželno banko.**

84. Beilage 95. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Statutenentwurf für die Landesbank vorgelegt wird.**

nasvetujem, da se odstopi že obstoječemu odseku za deželna podjetja.

Poslanec dr. Triller:

Prosim besede! Jaz bi se usojal predlagati visoki zbornici, naj se glede na velikansko važnost, katero ima to podjetje, katero globoko sega v deželne finance, izroči ta zadeva združenima odsekoma, finančnemu in odseku za deželna podjetja.

Deželni glavar:

Gospodje, ste slišali ta predlog. Tisti gospodje, ki se ž njim strinjate, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in torej se ta točka izroči združenima finančnemu in odseku za deželna podjetja.

Točka:

85. Priloga 96. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt cestnega zakona.**

85. Beilage 96. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Entwurf eines Straßengesetzes vorgelegt wird, —**

se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

36. Priloga 97. **Poročilo deželnega odbora o deželni podpori za zgradbo ceste Bohinjska Bistrica - Ravne.**

86. Beilage 97. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Landessubvention für den Bau der Straße Wocheiner Feistritz-Raune.**

(Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

87. Priloga 98. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga organizacijski statut »Zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem v Ljubljani«.**

87. Beilage 98. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem das Organisationsstatut des »Gewerbeförderungs-Institutes für Krain in Laibach« vorgelegt wird.**

(Se izroči obrtnemu odseku. — Wird dem Gewerbeausschusse zugewiesen.)

88. Priloga 99. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt realčnega zakona o realkah na Kranjskem.**

88. Beilage 99. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Realschulen in Krain, vorgelegt wird.**

89. Priloga 100. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt novega zakona o šolskem nadzorstvu.**

89. Beilage 100. **Bericht des Landesausschusses, womit der Entwurf eines neuen Gesetzes über die Schulaufsicht vorgelegt wird.**

(Se izročita šolskemu odseku. — Werden dem Schulausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Pri točki:

90. Priloga 101. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga organizacijski statut za slovensko trgovsko šolo v Ljubljani.**

90. Beilage 101. **Bericht des Landesausschusses mit der Vorlage des Organisations-Statutes der slowenischen Handelsschule in Laibach, —**

se je izvršila pomota. Statut za slovensko trgovsko šolo še ni pasiral deželnega odbora in torej sedaj še ne more priti v obravnavo. Tiskani načrt je šele načrt referenta, ki pa še ni sprejet od deželnega odbora, in zato črtam točko 90. z dnevnega reda.

Točki:

91. Priloga 102. **Poročilo deželnega odbora v zadevi prevzeta oskrbnih stroškov za v okrožni bolnici v Postojni oskrbovane bolnike na deželni zaklad.**

91. Beilage 102. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Übernahme der Verpflegskosten für die im Distriktsspital in Adelsberg verpflegten Kranken auf den Landesfond.**

92. Priloga 103. **Poročilo deželnega odbora glede vodovodne doklade v Malih Vižmarjih, obč. št. Vid.**

92. Beilage 103. **Bericht des Landesausschusses, betreffend die Wasserleitungsumlage in Klein-Vižmarje, Gem. St. Veit, —**

se izročita finančnemu odseku. — Werden dem Finanzausschusse zugewiesen.

Deželni glavar:

S tem je dnevni red konsumiran, ali gospoda, meni je bilo izročenih nekoliko nujnih predlogov, kateri pridejo sedaj na vrsto.

Prvi nujni predlog — jaz sem jih takoj uvrstil po času, kakor so mi bili izročeni, — je predlog gospodov poslancev dr. Šusteršiča in tovarišev, ki se glasi (bere — liest):

»Visoki deželni zbor skleni:

Poslovni red za deželni zbor se spremeni.

Izvoli se takoj odsek šestero članov, kateremu se odstopi ta predlog in se mu naroča, da ustno poroča čimpreje.

Pismeno poročilo odpade.

Predlogu se prizna nujnost.

V Ljubljani, 23. septembra 1909.

Dr. Šusteršič s. r., Fr. Košak s. r., Matjašič s. r., dr. Krek s. r., Jarc s. r., dr. Lampe s. r., dr. Zajec s. r., Drobnič s. r., J. Piber s. r., J. Mandelj s. r., dr. Pegan s. r., I. Zabret s. r., Hladnik s. r., Bartol s. r., B. M. Perharc s. r., M. Dimnik s. r., Jaklič s. r., Kobi s. r., Pogačnik s. r., Dular s. r., Povše s. r., Ravnikar s. r., I. Lavrenčič s. r., dr. Žitnik s. r.«

Predlog je zadostno podprt in jaz vsled tega dam besedo gospodu predlagatelju, da utemelji najprej nujnost. Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Menim, da mi ni treba nujnosti tega predloga obširno utemeljevati. Vsi čutimo v tej visoki zbornici, da je sedanji opravilnik zastarel in da je potreben reforme. Že datum rojstva sedaj veljavnega opravilnika govori za to. Ta opravilnik je bil sklenjen v deželnem zboru leta 1863. in 1868. Dosegel je tedaj častitljivo starost več kakor 40 let. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Krek: »Zasluži svetinjo za 40-letno zvesto službovanje.«) Gotovo je, da so se v tem času razmere izpremenile. Opozarjam le na okolnost, da zbornica danes šteje veliko več članov, šteje

jih 50, medtem, ko jih je takrat štela samo 37. Opozarjam osobito na to, da centralna vlada ne daje rada dosti časa na razpolago deželni zborom, akoravno je delovanje deželnih zborov največjega pomena za dotične dežele, včasih še večjega, kakor delovanje državnega zbora. Gospoda, današnji dnevni red že nam kaže, kako velikanske naloge čakajo n. pr. letos deželnega zbora kranjskega, naloge, ki so deloma tudi zelo nujne. Sedanji opravilnik obtežuje delovanje deželnega zbora v marsičem; marsikatero določbo so popolnoma nepotrebne; vzemimo n. pr. določbo, da se mora v vsaki seji čitati zapisnik prejšnje seje (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Po pravici povejte, za nagobčnike se gre!«), kar je čisto nepotrebno, ker zadostuje, da se zapisnik v pisarni razporeži na vpogled vsem poslancem. Imeli smo že danes nekako opravilniško debato, ki je tudi pokazala, da bi bilo dobro to ali ono natančneje precizirati, in končno je, gospoda moja, vendar le tudi gotovo dobro, ako se pospeši delovanje deželnega odbora v vsakem slučaju in ako se odpravijo take določbe, ki, kakor sem že poudarjal, le po nepotrebem zavirajo delovanje deželnega zbora, seveda varujoč popolnoma govorniško svobodo (Ugovori v središču. — Widerspruch im Zentrum.), kakor tudi možnost vsakega poslanca, intenzivno se udeleževati delovanja deželnega zbora.

Gospoda moja, mi nismo krivi, da imajo deželni zbori tako malo časa na razpolago za svoje delovanje, mi nismo krivi, da centralistična sapa veje vedno močnejše in da se vsled tega v osrčju države deželnim zborom ne prišteva tista važnost, katero zaslužijo, in se jim navadno ne dá zadostna doba na razpolago za njihovo delovanje. Zato moramo gledati, da pospešimo delovanje deželnega zbora in da odstranimo vse, kar zavira to delovanje, brezkvarno pa, kakor sem že rekel, govorniški svobodi, brezkvarno temeljitosti razprav, brezkvarno pravici in dolžnosti vsakega poslanca, da se najintenzivneje udeležuje delovanja deželnega zbora.

To so na kratko razlogi, ki so nas napotili, da smo vložili ta nujni predlog, in prosim visoko zbornico, da pritrdi predlagani nujnosti. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Otvorjam debato o nujnosti.

Želi kdo besede?

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Jaz se ne bom spuščal v daljšo razpravo v tej stvari, ker se mi to

ne vidi potrebno. Stoji pa moja stranka na načelnem stališču, akoravno pripoznava, da je potrebna reforma poslovnika v marsikaterem oziru in akoravno stojim tudi osebno na stališču, da poslovnik nima namena služiti v to, da delovanje deželnega zbora onemogočuje, da se tako važne stvari ne morejo kar tako iz rokava stresti. To se pravi, če je v resnici reforma potrebna, potem je pot nujnosti po mojih mislih neopravičena, ker se mora v tako važni zadevi pustiti deželnemu zboru prilika, da o njej razpravlja kolikor mogoče temeljito. Predlaga se seveda prav nič, predlog sam ne obsega ničesar, dasiravno sem prepričan in dobro vem, da ima gospod tovariš dr. Šusteršič celi načrt že popolnoma gotov v združenem žepu svoje suknje, in ta načrt bo prišel potem v odsek. To je pravi obseg predloga, dasiravno o tem v predlogu samem ničesar ni povedano. Torej iz teh razlogov moram v imenu svojih gospodov tovarišev izjaviti, da nam ni mogoče glasovati za nujnost.

Predlagan je nadalje odsek šestorice članov. Tukaj bi jaz neko željo izrekel. Če je stvar že res tako važna, se mi vidi tak odsek premajhen; za druge manj važne stvari ste predlagali odseke desetih glav. Če bo odsek hotel uspešno delati, bo moral vse nanovo ustvariti od konca do kraja. Torej bi bilo želeto in bi bilo pametno, da daste tako važno stvar odseku desetih članov in da s tem sami daste izraz prepričanju, da je stvar v resnici važna. Torej predlagam, da bodi odsek desetih članov izvoljen po obstoječih predpisih.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod predlagatelj besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Častiti gospod predgovornik se je obrnil proti nujnosti predloga. Nujnost je utemeljena, ker imamo na razpolago silno malo časa, rešiti pa nam je velikanski program. Tega razmerja nismo mi ustvarili, in posledica tega razmerja je nujnost predloga. Kar se tiče vprašanja števila odsekovih članov, sem jaz za šestorico, in sicer radi tega, ker skušnja uči, da tam, kjer je treba hitro delati in pozitivne uspehe ustvariti, manjši odsek bolje deluje. Manjši odsek vobče hitreje in boljše dela, kakor večji odsek, in zaradi tega vztrajam tudi pri tem delu svojega predloga.

Abgeordneter Graf Barbo:

Ich bitte um getrennte Abstimmung.

Landeshauptmann:

Ich werde ohnehin so vorgehen. Jetzt wird zunächst über die Dringlichkeit abgestimmt.

Gospodje, ki priznavate nujnost predloga gospoda dr. Šusteršiča in tovarišev v smislu § 21. opravnega reda, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je z večino sprejet.

Povabim sedaj gospoda predlagatelja, da utemelji predlog tudi in merito.

Poslanec dr. Šusteršič:

Hvala! Jaz se odpovem besedi.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali v meritornem oziru, in sicer bomo glasovali ločeno. Najprej bo treba konstatirati, ali se večina odloči za to, da je ta predlog utemeljen in da se naj izroči posebnemu odseku. Torej gospodje, ki ste za to, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj bo treba glasovati o številu članov. V tem oziru sta stavljena dva predloga.

Gospod poslanec dr. Tavčar predlaga izvolitev odseka 10 članov, gospod predlagatelj poslanec dr. Šusteršič izvolitev odseka 6 članov. Jaz bom pustil glasovati najprej o višji številki. Torej oni gospodje, ki ste, kakor je gospod poslanec dr. Tavčar predlagal, za desetorico članov v odseku za preosnovo poslovnika, izvolite vstati.

(Zgodi se, — Geschieht.)

Je manjšina.

Tisti, ki ste za predlog gospoda predlagatelja poslanca dr. Šusteršiča, torej za šestorico članov, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto z večino glasov, in mi bomo takoj volili odsek za preosnovo opravnika. Postopali bomo zopet po § 15 a deželnega reda. Najprej se voli en poslanec iz vsake kurije in potem bo šele iz plenuma voliti dva poslanca.

Ich ersuche die Herren aus der Kurie des Großgrundbesitzes zur Wahl eines Mitgliedes in den Ausschuß für die Reform der Geschäftsordnung zu schreiten und die Stimmzettel in der Reihenfolge des Namensaufrufes durch den Herrn Schriftführer abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Skrutinij naj izvolita prevzeti gospoda poslanca dr. Novak in profesor Jarc.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sedaj prosim gospode iz kurije mest in trgov, da oddajo glasovnice za volitev enega člana v odsek za preosnovo opravnika, po vrsti, kakor se bodo čitala imena.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Dalje prosim gospode iz kurije kmetskih občin, da oddajo glasovnice zopet po imenih.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sedaj prosim gospode poslance iz splošne kurije, oddati listke.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Končno prosim gospode iz cele zbornice, da volijo dva člana v odsek za preosnovo opravnika in oddajo listke.

(Zgodi se. — Geschieht.)

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Izid skrutinija je sledeči: Vom Großgrundbesitz wurden 9 Stimmen abgegeben, welche sämtlich auf den Herrn Abgeordneten Grafen Barbo lauten. Er erscheint somit gewählt.

Iz kurije mest in trgov se je oddalo 12 glasovnic. Vse glasove je dobil gospod poslanec Višnikar, ki je torej izvoljen.

V kmetski kuriji je bilo oddanih 15 glasovnic. Vse glasove je prejel gospod poslanec dr. Krek, ki je torej izvoljen.

Iz splošne kurije je bilo oddanih 10 glasovnic. Vse se glase na gospoda poslanca dr. Pegana, in je ta torej izvoljen.

Iz cele zbornice pa je bilo oddanih 41 glasovnic, in sta vse glasove dobila gospoda poslanca Pogačnik in Lenarčič.

Torej je odsek za preosnovo opravnika izvoljen, in jaz prosim, da izvolijo gospodje tekom današnje seje se konstituirati.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(Prevzame predsedstvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Es ist mir ein Dringlichkeitsantrag vom Herrn Landeshauptmann von Šuklje und Genossen übergeben worden. Ich ersuche den Herrn Schriftführer, den Dringlichkeitsantrag zu verlesen.

Tajnik Uršič:

(bere: — liest:)

»Nujni predlog

poslanca Frana pl. Šuklje in tovarišev, zadevajoč raztegnitev državne pomožne akcije za krajski Kras.

Deželni zbor vojvodine Kranjske ugovarja najodločnejše interpretaciji, izraženi v ukazih c. kr. poljedelskega ministrstva z dne 23. in 28. julija 1909, št. 17.881 in 17.963, glasom katerih se je odbila prošnja za podelitev prispevka iz državnega melioracijskega zaklada za pospeševanje načrtov v svrhu priskrbovanja vode temeljem uravnave po deželni zakonodaji, to pa zlasti z ozirom na dosedanjo, več nego 15-letno prakso in z ozirom na nedogledne skrajno kvarne posledice take razlage.

Zatorej zahteva deželni zbor kategorično, da ostane v tem pogledu pri dosedanji praksi. Zajedno nujno poziva visoko c. kr. vlado, da razširi državno pomožno akcijo, kakor se izvaja že za Dalmacijo in Primorsko, tudi na kranjske kraške pokrajine.

Fr. pl. Šuklje s. r., Schwegel s. r., Schollmayer-Lichtenberg s. r., Margheri s. r., Liechtenberg s. r., Barbo s. r., Born s. r., dr. Šusteršič s. r., Kobi s. r., dr. Anton Jeglič s. r., dr. Pegan s. r., Lampe s. r., dr. Zajec s. r., F. Košak s. r., Matjašič s. r., Dular s. r., J. Hladnik s. r., Fogačnik s. r., Piber s. r., Jaklič s. r., Fr. Galle s. r., Dimnik s. r., Bartol s. r., Drobnič s. r., Povše s. r., dr. Krek s. r., B. M. Perharc s. r. »

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

§ 21 der Geschäftsordnung lautet: »Wird ein selbständiger, von fünf Mitgliedern unterstützter Antrag als ein dringlicher bezeichnet, so ist der Antragsteller zur Begründung der Dringlichkeit sogleich zuzulassen und die Debatte hierüber hat sich nur auf die Dringlichkeitsfrage zu beschränken.«

Nachdem der Dringlichkeitsantrag genügend unterstützt ist, bitte ich den Herrn Antragsteller, das Wort zu ergreifen.

Deželni glavar pl. Šuklje:

(S poslanskega sedeža: — Vom Abgeordneten-sitze aus:)

Slavna gospoda! Zakaj sem zapustil ono mesto in govorim s tega sedeža? Da utemeljim nujnost nekega predloga, katerega ste ravno kar slišali prečitati od gospoda zapisnikarja. Neposredni povod k temu nujnemu predlogu sta ta-le dva dopisa poljedelskega ministrstva. Deželni odbor se je, kakor v tolikih slučajih, zopet obrnil v zadevi neke vododobe na poljedelsko ministrstvo, predložil je dva projekta, projekt onega prepotrebnege vodovoda, ki bi iz Žigmaric s pitno vodo preskrbel ribniško in kočevsko dolino — ta projekt se računa s potrebščino poldrugega milijona kron — in ravno tako prepotreben vodovod je oni iz Roba za Dobropolje in za Suho Krajino. Ta dva projekta torej je deželni odbor predložil poljedelskemu ministrstvu in, kakor zmerom, stavlil zahtevo do vlade, naj se ona izreče, kako velik bode državni prispevek.

Moram reči, gospoda moja, mi smo bili silno presenečeni, ko dobimo na obe vlogi odgovor, kateri se najboljše izraža v tem stavku: »Die Förderung dieses Unternehmens durch Gewährung eines Beitrages aus dem Meliorationsfonds auf Grund landesgesetzlicher Regelung des Unternehmens ist im Hinblick auf die Bestimmungen des Gesetzes vom 4. Jänner

1909 in gegebenen Falle wohl nicht möglich.« (Klici na levi: — Rufe links: »Čujte!« »Škandal.« — Kateri minister je to? — Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Dr. Braf je podpisal, Bilinski pa naredil.«)

Gospoda moja, ali veste, kak udarec je to za deželo Kranjsko, za njen narodno-gospodarski razvoj in kulturni napredek? Gospodje, oni ljudje, ki žive v krajih, kjer je dosti pitne vode, oni ne poznajo te grozne muke, ki jo trpe prebivalci tam, kjer nimajo vode. Gospodje, dežela Kranjska se je zavedala svoje dolžnosti. Mi smo tekom zadnjih 15 let zgradili vodovodov s potrebščino v okrogli vsoti 3,400.000 kron. Pri vseh teh vodovodih je država prispevala, prispevala na podlagi melioracijskega zakona iz melioracijskega zaklada, torej dala 1,400.000 kron v to svrhu, in naenkrat sedaj čez 15 let, naenkrat pridejo gospodje in pravijo, mi ne vemo nič o tem, mi ne damo nič. (Klici na levi: — Rufe links: »Abzug Bilinski!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Kaj pa baron Schwarz?« — Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Je nedolžen, to dobro veste!« — Klic na levi: — Ruf links: »Nikar za tistih 900.000 K ne branite Bilinskega!«) Gospod Pirc zna, da je vodovod za mesto Kranj stal 624.000 kron in melioracijski zaklad je 240.000 kron prispeval. Sedaj pa naenkrat čisto druga interpretacija melioracijskega zakona, nekaj čisto drugačnega!

Ali, gospoda moja, mi v deželnem zboru smo si bili svesti, da vzlic tem velikim, za siromašno deželo naravnost ogromnim žrtvam naše naloge še ni konec. Mi smo se zavedali, da nas vzlic tem ogromnim vodovodom, ki jih že imamo po deželi, največji še čakajo ravno v tistih krajih, kjer je pomanjkanje vode najhujše, najbolj občutno, to je v Beli Krajini, na Kočevskem (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Na Krasu, tam je predvsem treba tudi vodovodov.« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Berite načrt, je notri!«), v Suhi Krajini in seveda na Krasu, kjer povsod še nimamo vodovodov. Gospodje, mi smo se zavedali enega načela, ki sem ga pred kratkim v, jaz mislim najboljši nemški reviji »Oesterreichische Rundschau«, v jako duhovitem članku čital izraženega v stavku: »Jedes Volk und jedes Land, welches reich werden will, muß damit anfangen, Schulden zu machen.« No, jaz mislim, tukaj na Kranjskem čutimo mi potrebo, postati bogati (Veselost na levi. — Heiterkeit links. — Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Smo že začeli dolgove delati.«), in mi smo sklenili najeti 10-milijonsko posojilo, iz katerega bi se predvsem dotirali taki vodovodi. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Pa še ni sankcioniran zakonski načrt.« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Šu-

steršič: »Tam tudi Bilinski gori sedi!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Bilinski nam še dolgo ne privoščiči.« — Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Samo posebi se razume, da dežela in interesenti teh stroškov ne zmorejo. Brez izdatne državne pomoči je oskrba dežele naše z zdravo pitno vodo stvar nemogočnosti. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Krek: »Država ima denar samo za kanale.« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »In za kanone.« — Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Aliteracija.« — Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) In sedaj ta odgovor! Jaz moram reči, da sem se za glavo prijel in sem rešitev iskal tej uganki. Seveda lahko bi bilo enostavno reči: Tu imate odgovor, sedaj imate Vi slovenski poslanci to, kar ste Vi zaslužili po svoji opoziciji in obstrukciji. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Klerikalcem knof!« — Smeh in klici na levi: — Gelächter und Rufe links: »Tako je.«)

Mi smo v boju proti ministrstvu in mi ne bomo odnehali od tega boja toliko časa ne, dokler (Klic v središču: — Ruf in Zentrum: »Schwarz ne pade!«) ta zistem ne pade (Klic v središču: — Ruf in Zentrum: »Tudi na Schwarza pride vrsta.« — Klic na levi: — Ruf links: »Tistega pa Vi vrzite.«), ali navzlic vsemu temu rečem, jaz poznam ministrskega predsednika in ga imam za osebno lojalnega. Jaz poznam tudi poljedelskega ministra dr. Brafa in odklanjam to insinvacijo, da bi bila ta gospoda hotela kaznovati ubogi narod zaradi nastopanja njegovih poslancev (Klic na levi: — Ruf links: »Pa je vendar tako.«), jaz vsaj to odklanjam.

Še manj pa sem mogel razumeti tisti citat zakona, s katerim se odbija naša prošnja. Tu pravijo: »nach den Bestimmungen des Meliorationsgesetzes vom 4. Jänner 1909«, ja, to bi moral človek misliti, da je to nekaj čisto novega, ampak primerjajte ta novi zakon s starim zakonom z leta 1884., na katerega podlagi je dežela Kranjska za vodovodne naprave že dobila 1,400.000 K, in Vi bodete videli, da je besedilo obeh zakonov v glavnem isto, samo v dveh točkah je razlika, — in kakošna? Leta 1884. je bil melioracijski zaklad dotiran samo s siromašnimi 500.000 gld., torej 1,000.000 kron, dandanes pa razpolaga z 8,000.000 kron. (Klic na levi: — Ruf links: »Je že boljše.«) Torej osemkrat več sredstev ima danes melioracijski zaklad (Klici na levi: — Rufe links: »Zato bodo manj dali!« — »Zato pa sedaj nič ne dajo.«), in potem pa je pomisliti še na drugo stvar. Prej je država po § 6. smela iti do 50%, sedaj pa ima dolžnost iti do 70% (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Za Kranjsko pomeni 70% — nič.«), jaz moram reči: Kako se more sedaj kako ministrstvo ali kak urad sklicati na ta zakon za to, da motivira

odklonitev naše zahteve, to je ena tistih premnogih reči v avstrijski birokraciji, katere navadna pamet razumeti ne more. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Krek: »Samo državniki.« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Schwarz lahko pojasni.« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Saj se bo potem oglašil za besedo, počakajte.« — Klic v središču: — Ruf im Zentrum: »Če ne bo odgovoril, zakaj pa ima vlada zastopnika tukaj?« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Danes je prišlo od poljedelskega ministrstva, da nam noče izplačati prispevka za mošenjski vodovod, to je najnovejše.« — Klici na levi: — Rufe links: »Škandal!«) Kake so posledice takega postopanja? Gospodje, da melioracijski zakon pravzaprav ni pravi, na čegar podlagi bi se dajale podpore za take namene, to smo ja mi znali že pred mnogimi leti. Dovolite mi, da to stvar pojasnim iz svojih osebnih spominkov. Bilo je v seji, mislim 10. maja 1893 — koiega Višnikar se utegne morda še spominjati tiste seje, ko sem jaz utemeljeval tisti samostalni predlog, s katerim se je deželnemu odboru naročilo, izposlovati pri vladi načrt zakona o preskrbovanju kraških pokrajin s pitno vodo, z ustanovitvijo konkurence po analogiji v melioracijskem zakonu ustanovljene, torej, da naj v pokritje stroškov prispevajo država, deželi in interesenti, — in, gospoda moja, izrečno sem jaz takrat rekel: »Eno stvar moram povdarjati, da namreč v sedanjem okviru državnega proračuna tudi ministrstvo pri najboljši volji ne more nič izdatnega ukreniti. Iz melioracijskega zaklada podpirati to stvar ne gre, kajti melioracijski zaklad ima svoje po zakonu določene namene.« To je razvidel deželni zbor leta 1893., in moj predlog, v katerem se je vlada pozvala, naj predloži državnemu zboru načrt državnega zakona in ustanovi posebno konkurenco, je bil enoglasno sprejet. In vidite, par tednov kasneje sem bil na Dunaju in sem v seji budgetnega odseka zelo živahno zopet utemeljeval to stališče, da za kraške pokrajine se mora nekaj zgoditi, da zahteva to veliki državni interes in ne samo lokalni interes in da naj se torej ustanovi taka konkurenca, in jaz sem bil prijetno presenečen, ko koncem seje stopi k meni tedanji finančni minister dr. Steinbach, mož velikega talenta, in s hvaležnim spominom rečem o njem, tudi mož velikega srca. On stopi k meni in reče: »Wissen Sie, das, was Sie vorgebracht haben über die Wasserversorgung, ist so vernünftig und so überzeugend, daß ich sofort dafür zu haben bin.« Dostavil je, da je za ta zakon ter zanj riskira en milijon goldinarjev. In takrat, gospodje, je naš stavbni urad celo potrebščino za vodovode preliminaral s 570.000 gld., torej 1,140.000 K. Pa mi je rekel Steinbach dalje: »Stopite pa še v poljedelsko ministrstvo že

zaradi oblike in pridite potem poročat, kaj ste opravili.« No, jaz sem danes še Bogu hvaležen, da sem bil toliko previden in sem rekel, ne grem sam, temveč naprosil sem tovariša in prijatelja poslanca Povšeta, ki je že od nekdaj ravno v poljedelskem ministrstvu radi strokovne svoje znanosti bil persona grata, včasih tudi gratisima, — naprosil sem ga, naj gre z menoj. Najprej sva bila pri Falkenhaynu. No, mož nas je sprejel s tisto njemu lastno bonhomijo, in rekel: »Veste, v stvari ne razumem dosti, utegne pa res biti kaj na njej, in bodite uverjeni, jaz sem pripravljen lotiti se te stvari »mit dem größten Wohlwollen«. Potem pa je šlo stopnjema slabeje. Že pri sekcijskem načelniku Blumfeldu naletela sva na pomisleke, in čim nižje sva prišla, tem večji so bili ti pomisleki, in ko prideva do mladega uradnika — vladni svetnik je bil dodeljen jedva ministrstvu — einberufen zur Dienstleistung — in sva mu povedala, zakaj se gre, je on dejal: »Ja, das ist nicht so einfach mit den Wasserversorgungen, da müßte zunächst ein selbständiges Departement im Ackerbauministerium geschaffen werden.« (Veselost na levi in klici: — Heiterkeit links und Rufe: »Kdo je bil tisti uradnik?«) Imena dotičnega gospoda ne bodem imenoval, saj je vseeno, ali se je pisal Lukas, Matevž ali Markus. (Živahna veselost, klic na levi: — Lebhaftige Heiterkeit, Ruf links: »Markus je bil!«), pa recimo Markus, eden evangelistov je bil morda. In povedal je še nekoliko drugih stvari, katere so tudi nama pač vzbujale precej piker odgovor. Nezadovoljen s sprejemom v poljedelskem ministrstvu, vrnem se k finančnemu ministru ter mu povem, kaj sem opravil. Nato mi je Steinbach, potem ko je napravil opazko, katere iz lahkoumljivih razlogov ne povem javno, se odrezal: »Pustite sedaj meni, sedaj bom jaz vzel stvar v roke!« In kaj je bila posledica njegove intervencije? Da je prejel deželni odbor dopis deželne vlade z dne 27. novembra 1893, št. 15.535. Gospoda moja, izvolite pogledati v obravnave deželnega zbora leta 1893 in 1894. Na strani 47. letnega poročila javlja deželni odbor sledeča dejstva, katera bom prečital s privolitvijo gospoda predsednika. Tam stoji: »Ministrstvu za poljedelstvo in finance sta pri pretresovanju vprašanja o državnih podporah za taka podjetja, katerih namen je, izkoriščati vode za preskrbovanje pokrajin na deželi, prišli do zaključka, da je tudi za taka podjetja mogoče uporabiti državna zakona z dne 30. junija 1884, drž. zak. št. 116, in z dne 31. maja 1889, drž. zak. št. 96 (Klici: — Rufe: »Čujte!«), da se torej za taka podjetja, v kolikor ne spadajo kot malostna pod § 12. imenovanega zakona, morejo dajati podpore iz državnega izboljševalnega zaklada (Klici: — Rufe: »Tako je!«) pod zakonitimi pogoji in v zakonito do-

pušeni visokosti (v tem oziru je zlasti za Kras treba omeniti § 2. državnega zakona z dne 31. maja 1889), in« — gospodje, to je odvažno — » in da tedaj v tem oziru ni potreba posebnega državnega zakona.« (Klici: — Rufe: »Čujte!«)

Ali sedaj so drugi Faraoni na krmilu, kateri egiptovskega Jožefa več ne poznajo. (Živahna veselost. — Lebhaftige Heiterkeit.)

Gospoda moja, kaj pa izvira iz take interpretacije melioracijskega zakona, iz te pozabljivosti za nas na Kranjskem? Pred vsem suho dejstvo, da melioracijski zakon za našo deželo izgubi vsaj dve tretjini pomena ter da je za naše potrebe melioracijski zaklad večinoma neraben in nepristopen. Tistih hudournikov, kateri toliko škode povzročajo na Koroškem, Tirolskem, v Dalmaciji itd., je vsled geografske konfiguracije v naši deželi le malo. Za zagrado hudournikov ne bomo mnogo izčrpali melioracijskega zaklada. In poplave! Gospoda moja, dežela naša trpi vsled pomanjkanja vode, ne pa radi velikih vodâ in radi poplav. Istotako izsuševanje in namakanje zemljišč, ako abstrahiramo od ljubljanskega barja, se pri nas ne more vršiti v tako velikem štilu, da bi se morali zatekati z večjimi zahtevami k temu zakladu. Faktum je, da je dežela Kranjska, ako ostane pri tej ozkosrčni interpretaciji melioracijskega zakona, vsaj večinoma izključena od melioracijskega zaklada, kakor hitro se vodovodne naprave iz njega ne bodo več upoštevale. V istini, v grozen položaj zaide Kranjska, ako se temu ne odpomore. Prebivalstvo naše v onih kraških pokrajinah, po Notranjskem in Dolenjskem, kjer vode ni ne za ljudstvo ne za živino, si samo pomagati ne more. Vsak razvoj gospodarstva je nemogoč, in le naravno je, da ljudstvo kar trumoma beži od svoje rodne grude ter si išče boljši pogoj obstanka onkraj morja. O trpljenju našega ljudstva vsled pomanjkanja vode in o žalostnih posledicah za narodno gospodarstvo se gospodom v raznih dunajskih centralah pri zeleni mizi in velikih tintnikih niti ne sanja. Poljedelsko ministrstvo nam pravi vedno: »Povzdignite živinorejo!« Ali ni ironija, da mi pridigujemo našim kmetom vedno: Dvignite živinorejo! in v tem pogledu imamo prav ugodne razmere v Suhi Krajini na Belokranjskem in deloma tudi na notranjskem Krasu, a kako je mogoče, da bi se kmet uspešno in intenzivno bavil z živinorejo, ako vsako leto po večkrat pritisne suša, ako mora svojo govejo živino tirati po tri do štiri ure daleč z visoke planote na Krko in zopet nazaj, da pride do požirka vode, toliko da žeje ne pogine. Kaj je posledica? Ta, da je gospodar naposled primoran vsled pomanjkanja vode svojo živino za slepo ceno prodati prvemu mesarju, da mu doma v hlevu ne pogine.

Pa zopet pravimo: Belokranjec, kateremu je Bog zemljo kar ustvaril za trto in njeno kulturo, naj gleda na to, da bo njegov vinski pridelek v istini primeren preugodnim naravnim pogojem. Ali prezirati ne smemo, — glavna zapreka razvoju belokranjske vinske produkcije tiči v zanemarjenem kletarstvu. (Klici: — Rufe: »Tako je!«) Umno kletariti pa brez zdrave vode ni mogoče. (Klici: — Rufe: »Res je!«) Kletarstvo zahteva največjo snago pri posodi, in kako more belokranjski producent dejansko kaj storiti v tem pogledu (Klic: — Ruf: »Z lužo naj izpira sode!«), ko čestokrat v celi vasi niti toliko vode ni, da bi ž njo napolnil kozarec.

Napredek narodnega gospodarstva nujno zahteva, da se odpravi ta grozni nedostatek, istotako pa to zahteva tudi higijena, zdravstvo. Ne bom govoril obširneje o tej stvari, opozarjam Vas le na v istini grozni položaj, ako zbolijo kdo, recimo, za vročinsko boleznijo tam kje doli v črnomeljskem okraju. Ni še dolgo tega, kar je prišla deputacija Belokranjska k meni kot svojemu poslancu prosit me za božjo voljo, naj se potrudim za to, da dobe že enkrat vodovod, in kar pretreslo me je, ko je eden izmed deputacije, župan neke belokranjske občine, mi dejal: Naši bolniki v vročinah ne trpe mnogo manj, nego Izveličar naš na križu. Ali ne uvideva država, da je sveta dolžnost njena, našim vodorevnim pokrajinam že iz zdravstvenega razloga pomagati do zdrave pitne vode? Kaj pomagajo vse zdravstvene naredbe, kaj pomagajo deželni zdravstveni referenti in zdravstveni nadzorniki, ako slaba, okužena voda razširja kali nalezljivih bolezni in ako naravno pomanjkanje snage v takih krajih zavira ozdravljenje bolnikov!

Naposled je država še v drugem oziru zelo prizadeta pri tem, da se enkrat reši pereče vprašanje vodne oskrbe na Kranjskem. Mi smo mejna dežela in v slučaju vojske na jugu silno važna operacijska baza, ravnotako v slučaju vojne proti zapadu. Ali je država, v kateri se toliko gleda na vojaške interese, na to pozabila? (Klic: — Ruf: »Oficirji že dobe vode!«) Tudi ne. Ako pride do vojne, — česar nas Bog zaščuva, — bode baš naša Notranjska in naša Dolenjska največjega stratežičnega pomena. Sicer pa tudi že v mirovnih časih! Sedaj se govori, da hoče vojna uprava tam blizu Št. Petra pri Postojni napraviti veliko artiljerijsko strelišče. Vse bo v redu, da, samo vode ne bodo imeli, ne moštvo in ne konji, ako država ne gre na roko deželi Kranjski, da iz studentev ob Nanosu napelje vodo po celi Pivki.

Jaz mislim, to malo zadostuje, da dokaže, da vodna oskrba za naše kraške pokrajine ni samo lokalno vprašanje vojvodine Kranjske,

temveč da jo zahtevajo tudi znameniti oziri celokupne monarhije.

Gospoda moja, jasno je, da tisti odlok poljedelskega ministrstva, ki je povzročil današnji moj predlog, ne more biti zadnja beseda. Država se ne sme postavljati zgolj na negativno stališče. Ta odlok ministrstva zavira zastop vojvodine Kranjske v sila važni kulturni akciji, in nujno potreba je, da se to redresira. Dovolite mi, gospoda moja, da pokažem čisto enostavno pot, po kateri bi se ta zavožena stvar najložje zopet dala spraviti v pravi tir.

Gospoda, marsikoga izmed nas je pač osupnilo, ko je pred dobrim letom se objavil nadrobni načrt, kako hoče država priskočiti Dalmaciji in Primorski v pomoč. Marsikdo izmed nas se je vprašal, zakaj žrtvuje država — in prav po vsej pravici — toliko milijonov za Primorje in kraljestvo Dalmacijo. Gospoda, odgovor je lahek; prvič, ker se doslej ničesar ni bilo storilo za ti deželi, tako da mora vsakega razsodnega Avstrijca rdečica sramote oblitati, ako vidi, kaka mačeha je bila Avstrija dosihmal tem južnim pokrajinam. Ali jaz Vas vprašam: Ali ni čudno, da se je ta akcija ustavila ravno pri naših mejnikih? Nimamo li tudi mi na Kranjskem celo vrsto okrajev, ki so bili od pamtiveka ravno tako zanemarjeni, kakor recimo Boka Kotorska ali pa kninsko okrajno glavarstvo? Smelo trdim, da se okrajno glavarstvo črnomaljsko, kočevsko in velik del novomeškega okrajnega glavarstva v tem žalostnem pogledu lahko kosata s katerosibodi zanemarjeno pokrajino dalmatinsko. (Klic — Ruf: »Tako je!«) Jaz priporočam gospodu deželnemu predsedniku, naj si ogleda te kraje, pa ne samo ob veliki cesti, ampak tudi po stranskih občinskih potih.

Belokranjski prijatelj mi je nekdam rekel: Ako bi ne imeli v okraju žandarjev in davčnega eksekutorja, bogme, niti ne znal bi, da živimo v kulturni državi. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Hvala Bogu, da imamo v Ljubljani Schwarzove žandarje!«) Imate pa tudi še nekaj drugega! (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Eksekutor pa je dežela!«)

Z druge strani pa opravičuje državno pomožno akcijo za Dalmacijo in Primorsko baš ta okolnost, da sta obe deželi kraške tvorbe ter da je vsled tega njih kultura združena z velikimi težavami. Kar vidimo pri vodi, to vidimo tudi pri cestah. Lahko izpeljete ceste tam, koder imate razvite doline in razvito vodovje. Na Krasu tega ni, karakteristični značaj Krasa tiči v tem, da njegov svet razvitih dolin ne pozna ter da se mu vodne sile ponicajo v zemljo. Vi imate tukaj čudno zmes visokih planot in globokih korit, in tam cesto napraviti, čez tak svet izpeljati cesto, to je

združeno z neprimernimi stroški. Ne čudite se, ako pridete na Kočevsko, ako pridete na Belokranjsko, tem deloma škandaloznim cestnim zvezam. Navedel bom le en slučaj. V Belokrajini imate znamenite kraje v gospodarskem in trgovskem oziru. Tak kraj je Vinica na Kolpi tik hrvaške meje. Od tam vodi občinska cesta čez Preloko do Adlešičev. Ta občinska cesta je dolga 15 km in ima na nekaterih mestih strmca od 18 do 20%. Ta cesta veže tri znamenite farne kraje: Adlešiče, Preloko in Vinico, poleg tega, kakor rečeno, tik meje. Vsak naliv jo razpere. Sedaj jo morajo vzdrževati prizadete občine. Samo en krik je po teh krajih: Rešite nas tega bremena, skrbite za preložitve te važne ceste. Zahteva je popolnoma osnovana in opravičena. Iz tehničnih in prometnopolitičnih razlogov jo priporoča tudi deželni stavbni urad. Da jo preložimo in spravimo v dober stan, pa potrebujemo le za to občinsko cesto po mnenju deželnih inženirjev stavbne glavnice 120.000 K. Če bi torej tudi dežela po sedanjem zakonu smela prispevati eno tretjino, torej 40.000 K, kako bo de siromašni okraj in kako bodo siromašne prizadete občine zmagale velikansko vsoto ostalih dveh tretjin, to je 80.000 K! In vidite, ti ljudje okoli Preloke, ki s svojimi davki prispevajo redno in pošteno k vsem stroškom državnih železnic, prispevajo k vsem stroškom državnih in deželnih cest, po katerih danes že frčé avtomobili, oni sami pa morajo, ne da bi jim kdo pomagal, po tej vratolomni občinski cesti mučiti svojo živino ter spravljati svoje lastno življenje čestokrat v največjo nevarnost.

Potrebščina za najnujnejše druge cestne zgradbe zgolj v črnomaljskem cestnem okraju je proračunjena na okroglo 800.000 K! V celi deželi pa potrebujemo na podlagi danes že vloženih in po več let v obravnavi stoječih prošenj za ceste okroglo 6.000.000 K. (Klici — Rufe: »Čujte!«)

Gospoda moja, mislim, da sem dovolj povedal v utemeljitev svojega nujnega predloga. Najvitalnejši interesi naše dežele zahtevajo, da ne vtaknemo tiho in mirno v žep dopisa poljedelskega ministrstva, ki nam za večje naše vodovode zapira prispevke iz melioracijskega zaklada. Mi moramo svoj glas vzdigniti proti temu, da se na ta način oškoduje dežela Kranjska. Ali, gospoda moja, mi moramo, opirajoč se na dejanske razmere, katerih žalibog gospodje na Dunaju ne poznajo, storiti še korak dalje ter zahtevati državno pomoč tudi pri onih cestnih zadevah kranjskega Krasa, kojih zmagati vsled preogromne potrebščine dežela Kranjska in ubožno prebivalstvo nikakor ne morejo. (Klici — Rufe: »Tako je!«)

S tem sem utemeljil nujnost predloga, pa menda tudi meritum istega in bi le še nujno prosil, da blagovoli slavni deželni zbor pritr-

di ti mojemu nujnemu predlogu. (Burno odobravanje in ploskanje. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir übergehen zur Debatte über die Dringlichkeit. Es hat sich zum Worte gemeldet der Herr Landespräsident.

Deželni predsednik baron Schwarz:

Izprosil sem si besede, da takoj označim stališče vlade v stvari, o kateri je govor.

Pred dotičnimi izvajanji moram pa omeniti, da je vlada naprave za preskrbo z vodo na Kranjskem iz državnih sredstev vedno z največjo dobrohotnostjo pospeševala; izdatno število takih večjih in manjših naprav je nastalo za dejansko pomočjo države.

Kar se tiče najprej privzetta državnega melioracijskega zaklada k stroškom vodopreskrbnih naprav, je omeniti, da med zakonom z dne 30. junija 1884, drž. zak. št. 116, ki je izgubil moč v oddelku I. finančnega določila, in med zdaj veljavnim zakonom z dne 4. januarja 1909, drž. zak. št. 4, v tem oziru ni nobenega načelnega razločka. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Tako je!«)

Vodovodi za pitno in porabno vodo, ki ne služijo izključno zdravstvenim in gasilnim namenom, ampak tudi zemljedelstvu, so se mogli, odkar se je ustanovil melioracijski zaklad v letu 1884., iz tega zaklada podpirati samo v tem primeru, če so bili vodovodi v zmislu zakona z dne 31. maja 1889, drž. zak. št. 96, v zvezi z uravnavo podzemeljskih vodovodov. (Deželni glavlar — Landeshauptmann: pl. Šuklje: »Kranjski vodovod na primer!«)

Ta pogoj se je — kakor je razvidno iz § 7., lit. a, zakona z dne 4. januarja 1909, drž. zak. št. 4 — tudi zdaj pridržal, in da je možno privzeti državni melioracijski zaklad v take namene, to je tedaj neizpremenjeno odvisno od predpogoja, če se gre v posameznem slučaju pri vodopreskrbni napravi za uravnavo podzemeljskih vodotokov ali ne. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Vsak studenec pod zemljo teče!«)

Kadar se mora to vprašanje na podstavi predloženega in od vlade presojenega projekta zanikati, tedaj odpade tudi neizogibni predpogoj za naklonitev doneska iz melioracijskega zaklada; ne bi bilo težko na podlagi doslej iz tega zaklada podpiranih vodopreskrbnih projektov dokazati, da je vlada, uvažujoč posebno zemljedelsko vrednost kake preskrbe z vodo za deželo Kranjsko pri presoji — obstoji li ta

predpogoj? — vselej kazala kar najdalje segajočo naklonjenost.

Razume pa se, da mora tudi kar najdalje segajoča naklonjenost najti svojo mejo ondod, kjer bi izrek vlade neposrednje prekršil zakon in bi se tedaj pod nobenimi okoliščinami tudi ne s prizadevanjem vlade, da bi pomanjkanju zadostne preskrbe z vodo na Kranjskem kolikor možno odpomogla, ne mogel zagovarjati. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »To je šele Steinwender iznašel!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »V budgetnem odseku!«)

Sicer bodi omenjeno, da se določila zakona z dne 31. maja 1889, drž. zak. št. 96, na korist kakšne druge kronovine nego vojvodine Kranjske doslej še nikdar niso uporabila in da tedaj tudi v nobeni kronovini nobena vodopreskrbna naprava iz melioracijskega zaklada ni dobila podpore, dasiravno se je ista potreba, kakor na Kranjskem, občutila tudi v drugih deželah. (Deželni glavar — Landeshauptmann pl. Šuklje: »Ne toliko! Ni primere!«)

Tej okolnosti je najbrž tudi pripisovati, da se je pri razpravi o proračunu za melioracijski zaklad leta 1908. v proračunskem odseku poslanske zbornice ugovarjalo (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Edini Steinwender je ugovarjal, Markus je pa to precej porabil in potem je to svinjarijo naredil!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Žitnik: »In dvorni svetnik dr. Deutsch!« — prosim, zavračam ta izraz — temu, da bi se dovolil donesek za preskrbo z vodo za Kranj in okolico in se je zahtevalo, naj vlada v prihodnje ne podpira vodovodov iz melioracijskega zaklada, kjer se to ne da združiti z namenom, ki ga ima ta zaklad. (Poslanec — Abgeordneter Jaklič: »Se noče!«)

Pojasnila vladnega zastopnika, ki so se ozirala na omenjeni zakon z dne 31. maja 1889, drž. zak. št. 96, pa so se kot nezadostna zavrnila z izjavo, da bi se celo v slučaju, ko bi se šlo pri vodovodih za uravnavo podzemeljskih vodâ, mogel ta uspeh priprosteje in ceneje doseči nego v zvezi z dragocenim vodovodom za pitno in uporabno vodo.

Jasno je, da bo mogla vlada odslej ob takim mnenju proračunskega odseka (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Kje je pa sklep?« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Proračunski odsek ničesar sklenil ni!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Žitnik: »Niti resolucije ni sklenil!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Odsek ni nič sklenil in zbornica ni nič sklenila, torej je to nečuven škandal centralne vlade! Mi bomo že pokazali centralni vladi, to je nesramno, nam kaj takega pisati!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Tam je zastopnik centralne vlade!«, ja, prosim gospodje, jaz protestiram proti takim

izrazom — ustanovno odobrenje kakega doneska iz melioracijskega zaklada samo takrat predlagati, kadar bo mogla neizpodbitno dokazati, da so z nameranim podjetjem dani zakoniti pogoji za istočasno uravno podzemeljskih vodâ.

Ker ta pogoj pri podjetjih za preskrbo z vodo v ribniški in kočevski dolini in v Suhi Krajini, ki jih namerava deželni odbor vojvodine Kranjske in ki so označeni kot gravitacijski vodovodi, ne obstoji, vlada obžaluje (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Se zahvalimo za to obžalovanje vlade, to odklanjamo!«), da se tudi njih podpora iz melioracijskega zaklada ni mogla vzeti v poštev.

Druga, pod svobodnejšimi predpogoji za pospeševanje zemljedelskih vodopreskrbnih naprav razpoloživa podporna postavka v državnem proračunu poljedelskega ministrstva, označena z »Melioracije«, iz katere se je doslej na Kranjskem ustvarilo znatno število takih podjetij na uspešen način in s takimi percentualnimi doneski, kakršnih ni bila deležna nobena druga dežela, pa po svojem določenem namenu »za manjše melioracije« — § 18 zakona z dne 4. januarja t. l., drž. zak. št. 4 — po svoji ustavno dovoljeni visokosti in na posled po svoji sedanji obremenitvi niti približno ne dopušča, da bi se pritegnila za podjetja s skupno potrebščino 3.000.000 K, kakor jo kažejo podjetja za ribniško in kočevsko dolino in za Suho Krajino.

Zdelo se je zatorej potrebno, v rešitvah poljedelskega ministrstva št. 25.812/1909 in št. 25.950/1909, ki se tičejo teh vodovodov, tudi na to opozoriti, da se deželnemu odboru že naprej prihranijo morebitni obsežni projekti in druga pripravljalna dela (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Strašno prijazno!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »To je ljubeznjivo!«, ko bi nameraval izvršitev teh podjetij narediti odvisno v prvi vrsti od dovolitve državnih podpor. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Tako se dela centralna vlada iz naše dežele norca!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Žitnik: »Tako se podpira avstrijsko rodoljubje, — to naznanite na Dunaj!«)

Neodvisno od tega stvarnega položaja pa si bo vlada prej kot slej prizadevala, da kar največ pospeši to panogo zemljedelstva. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Ampak samo projektov ne smemo delati!«) Ali niste slišali, da na podlagi obstoječe postave ni mogoče, da se pride do kakega prispevka? (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Gospod baron, saj to ni Vaše mnenje —, le berite naprej!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Baron Schwarz sploh svojega mnenja nima!«)

Naravno, da se mora pri tem računati z obstoječimi razmerami, zlasti z onimi finančnimi, ki so zdaj velikanskim podjetjem kaj malo ugodne, temveč kažejo na to, da se deželne potrebe glede preskrbovanja z vodo polagoma jemljó v poštev.

Pripominjam še, da sem se o neznosnih razmerah radi pomanjkanja pitne vode v raznih krajih kranjske dežele večkrat osebno prepričal; zdelo se mi je umestno, ukreniti primerne poizvedbe, da bi s tem dobil podlago za posebno akcijo, potrebno iz humanitarnih in občno zdravstvenih ozirov. Med tem se je s stvarjo natančneje bavil tudi slavni deželni odbor in dal izdelati nekatere generelne načrte za nabavo pitne vode, katerih izvrševanju se žalibog upirajo gori omenjene težave.

Vlada in deželno zastopstvo se srečata torej v tej želji (Klici na levi: — Rufe links: »Lokalna vlada!«) — ne samo lokalna, vlada sploh — ustvariti ugodnejše razmere; poročilo o današnji razpravi mi dá povod, obvestiti znova osrednjo vlado o eksepčionelno neugodnem položaju širših krajev na Kranjskem radi pomanjkanja pitne vode in potegniti se, da se, v kolikor je mogoče, podpira v tem pogledu prizadevanje deželne uprave. (Klici na levi: — Rufe links: »Dobro!« »Tako je!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »To so besede — je dejala lisica!«)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich Se. Exzellenz Freiherr von Schwegel gemeldet. Ich erteile Seiner Exzellenz das Wort.

Abgeordneter Freiherr von Schwegel:

Der geehrte Herr Vorredner schloß seine Ausführungen mit der Erklärung, daß die Regierung sowohl als der Landesausschuß sich in dem Wunsche vereinigen, dieser Angelegenheit der Versorgung der bedürftigen Gegenden mit Trinkwasser die größte Aufmerksamkeit schenken zu können und diese Frage einer befriedigenden Lösung zuzuführen. Diese Erklärung wird, glaube ich, jedes der Mitglieder dieses hohen Hauses mit Befriedigung erfüllen.

Ich halte mich aber verpflichtet zu konstatieren, daß diesen Worten gegenüber auch die angeführten Tatsachen ernstlich in die Wagschale zu legen sind, und da muß ich feststellen, daß die Ausführungen des Herrn Antragstellers in mir wenigstens die Überzeugung erweckt haben, daß die Ansprüche, welche das Land in dieser Angelegenheit er-

hebt, vollkommen begründet sind. Aus den Ausführungen aber, die wir soeben aus dem Munde des Vertreters der Regierung, des geehrten Herrn Vorredners, vernommen haben, ergibt sich, daß sie mit der Haltung, welche die Regierung in dieser Frage bisher eingenommen hat, mit der bisherigen Auffassung der Regierung von dieser Angelegenheit, mit der Interpretation, welche diese Frage seit 15 oder mehr Jahren gefunden hat und finden mußte, nicht in Übereinstimmung gebracht werden können.

Ich konstatiere, daß der geehrte Herr Antragsteller nachgewiesen hat, daß zwischen dem letzten Gesetze über den Meliorationsfonds und dem ursprünglichen Gesetze, auf das man sich heute beziehen will, um daraus abzuleiten, daß die in Frage stehenden Ansprüche aus dem Meliorationsfonds nicht befriedigt werden können, ein Widerspruch nach dieser Richtung durchaus nicht besteht, der Herr Antragsteller hat vielmehr festgestellt, daß die Regierung im Gegenteile heute größere Mittel denn je in Händen hat, diese Ansprüche zu befriedigen.

Ich konstatiere ferner, daß die Interpretation, welche seinerzeit von der Regierung dem Gesetze vom Jahre 1884 gegeben wurde, im Laufe der Zeit nie einen Widerspruch erfahren hat, weder in den Kreisen der Regierung selbst noch bei der Reichsvertretung, und daß mir keine Entscheidung bekannt ist, welche jene, heute verlesenen Mitteilungen, beziehungsweise jene Schlussfolgerungen des Ackerbauministeriums und des Finanzministeriums rechtfertigen würde.

Unter diesen Verhältnissen ist es Pflicht des Landtages, auf der Forderung zu beharren, daß den Ansprüchen des Landes in gleicher Weise wie bisher auch in Zukunft Rechnung getragen werde. (Beifall. — Odobranje.) Die Ansprüche, die wir in dieser Beziehung erheben, sind, wenn die Ausführungen des Antragstellers richtig sind, gewiß gerechtfertigt. Der geehrte Herr Vorredner selbst hat nachgewiesen, in welcher trauriger Lage sich viele Teile unseres Vaterlandes gerade in dieser Richtung befinden. Ich brauche Sie nicht speziell aufmerksam zu machen auf die außerordentlich lehrreichen und überzeugenden Ausführungen des Herrn Antragstellers, uns allen sind diese ja bekannt, nur sollten sich daraus auch andere Kreise informieren, um zur Überzeugung zu gelangen, daß dieses Land aus den verschiedensten Gründen in dieser Frage eine besondere Berücksichtigung verdient.

Alle diese Umstände bestimmen uns — und ich habe die Ehre, dies im Namen meiner Partei zu erklären — sowohl für die Dringlich-

keit als für das Meritum des Antrages zu stimmen. (Lebhafter Beifall. — Živahno odobravanje.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich noch der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar gemeldet. Ich erteile ihm das Wort.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V imenu stranke, katero zastopam, mi je čast izjavljati, da bomo glasovali za nujnost predloga, in ne samo za to, ampak, če se bo izrekla želja, da naj se stvar hitreje konča, ne da bi bilo zadevo poprej še odkazati kakemu odseku, bomo tudi za to glasovali. O potrebah dežele Kranjske in o opravičenosti njenih zahtev in pa o krivici vladnega tolmačenja obstoječega zakona ni treba govoriti, žalostno je le to, da se vlada postavlja na tako stališče in napravlja izjemo nasproti dosedanjemu postopanju ravno glede teh prevažnih naprav, tičočih se kraških tal. Kar se tiče daljnega, držimo se načela, da naši stranki ni mogoče pridružiti se osebnim napadom, katere je sprožil in jim jako živahen izraz dal častiti gospod tovariš dr. Šusteršič. To mora odpasti za nas, mi nimamo povoda pri tej priliki se pridružiti tem napadom. Nam seveda zakulisne razmere na Dunaju niso znane, osebni moment za nas torej odpade. Če je pa res, kar je centralna vlada tukaj povedala skozi usta svojega zastopnika, bi bilo najbolje, da se počaka, kako se bo stvar razvila, ne pa, da se porabi prilika v to, da se naskoči Bilinskega ali pa Markusa, kateremu je gospod tovariš dr. Šusteršič očital, da je napravil, recimo, neko nerodnost. On je rabil še bolj drastične izraze, kar bi ga bilo, če bi namesto gospoda barona Lichtenberga bil na predsedniškem mestu deželni glavar pl. Šuklje, spraviš morda v dotiko z disciplinarnim odsekom našim. (Smeh v središču. — Gelächter im Zentrum.) Torej, kakor rečeno, nam razmere niso toliko znane, da bi mogli gospodu tovarišu Šusteršiču slediti na polje osebnosti, ampak iz stvarnih razlogov stojimo na stališču, da je zadeva upravičena in utemeljena. Samo prijatelja gospoda Šukljeja bi za eno prosil. Če bi se kdaj primerilo, da bi kdo iz naše stranke prišel v neprijetni položaj, da bi moral nujnost kakega predloga utemeljevati, naj bi on s stola, na katerega se bo kmalu zopet vrnil, ravnotako liberalno dotične predpise opravičnika glede utemeljevanja nujnosti uporabljal nam nasproti, kakor samemu sebi. (Klici na levi: — Rufe links: »Se bo zgodilo«.) Dobro, tega se bomo spominjali, če pridemo v ta polo-

žaj, in le želim, da bi tega položaja ne doživeli!

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort zur Dringlichkeit?

Der Herr Abgeordnete Dr. Šusteršič hat das Wort.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Nisem nameraval poprijeti besede v tej debati, toda gospod predgovornik me je naravnost izzval k temu. On je nekaj govoril o osebnih napadih proti Bilinskemu. Kolikor je meni znano, v teku te razprave niti ena razžaljiva beseda ni padla proti osebi finančnega ministra, pač pa se je konštatovalo, da je Bilinski glavna oseba v tej zadevi, in to je sigurno, o tem ni nobenega dvoma. Gospod tovariš dr. Tavčar sicer pravi, da razmer na Dunaju ne pozna in da zaradi tega protestuje zoper to, da se po nemarnem tukaj imenuje ime našega finančnega ministra. (Živahna veselost na levi. — Lebhafter Heiterkeit links.) Tu leži gospod kolega dr. Tavčar, ki se v zadnjem času silno rad postavlja v pozo hudega opozicijskega in sovražnika centralne vlade, naenkrat z neko posebno ponižnostjo na tleh pred ekscelenco Bilinskim (Smeh na levi. — Gelächter links.) in to kmalu potem, ko je Bilinski zakrivil tisto hudodelstvo proti našim bratom, bosanskim kmetom, proti hrvatskemu in srbskemu narodu na našem jugu. (Ogorčenje na levi. — Entrüstung links.) Gospodje, nikar mi ne zagovarjajte tega moža! Če Vam je odpisal tistih 900.000 kron, Vam efektivno ničesar ni dal, ker to je vendar jasno, da država ne bi bila eksekvirala mesta Ljubljane za tistih 900.000 kron. Ampak taka brezmejna občutljivost, taka nervoznost, če se imenuje ime finančnega ministra, — in kaj drugega se ni zgodilo, — to sega vendar nekoliko predaleč, in gospod kolega dr. Tavčar naj ja ne misli, da si bomo mi dali vzeti pravico, kritizirati osebe, s katero je dr. Tavčarjeva stranka v zadnjem času tako ozko liirana. Bodite prepričani, da bomo kritikovali tudi zanaprej brez vsakega strahu sedanjo vlado in da bomo kritikovali osobito osebo Bilinskega, tega ministra, žalibog Slovana, ki je glavna opora sedanjega protislovenskega sistema. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.) Gospoda moja, to je žalostno poglavje za Vašo stranko, kar se je zgodilo v zadnjem času, in zaraditega razumem Vašo nervoznost, ako slišite to ime. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Kaj pa

Schwarz? Hic Rhodus, hic salta«.) Kadar bom o njem govoril, bom tudi na to odgovor dal.

Sedaj pa samo še gospodu zastopniku vlade nekoliko odgovora na tisti kos papirja, katerega nam je po višjem nalogu prečital. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Govori že bolj uglajeno«.)

Gospoda moja, ta papir, oziroma to izvajanje centralne vlade ni vredno (Poslanec — Abgeordneter Dr. Krek: »Ene fajfe tobaka«.), res ni vredno ene fajfe tobaka, kakor pravi moj sosed. Nečuvveno, kako se more dati deželnemu odboru tako čtivo. Sklicuje se ta dopis poglavitno na neko sejo budgetnega odseka državnega zbora iz leta 1908. Tista seja budgetnega odseka, gospoda moja, nam je bila že davno znana. Pravi centralna vlada: Tam v budgetnem odseku se je ugovarjalo zoper to interpretacijo melioracijskega zakona. Kaj se to pravi: »Se je ugovarjalo«? Eden član, en sam član budgetnega odseka. (Klici na levi: — Rufe links: »Steinwender!«) To je istina; en nemškonacijonalni poslanec iz Koroške, ta je ugovarjal. (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Proti Belarju se je več ugovarjalo«. Veselost. — Heiterkeit.) Nato je vladni zastopnik zagovarjal stališče vlade, katero je bilo takrat korektno, in tisti poslanec s tem zagovorom ni bil zadovoljen. (Deželni glavar pl. Šuklje: »Eden od 516 poslancev«.) Eden izmed 52 članov budgetnega odseka! Potem pa, kar je glavna stvar, budgetni odsek v tej zadevi ničesar sklepal ni, temveč se je to vse, kar sem omenil, samo v debati povdarjalo od strani enega samega poslanca. Torej budgetni odsek ni ničesar sklenil, pa če bi bil tudi sklenil, to še ne bi imelo nobenega pomena, kajti pomen za vlado ima šele to, kar sklene zbornica; zbornica pa o stvari ni ničesar resolvirala, temmanj, ker o tem vprašanju v parlamentu ni bilo nobenega govora in ker tudi budgetni odsek v tej zadevi zbornici ni stavil nobenega predloga. Zato pravim, da je odgovor vlade naravnost nečuden in tembolj predrzen od one centralne vlade, katera je v vprašanju bosanske oderuške mažarske judovske banke pokazala, da se niti ne zmeni za eno glasnico sklepa našega parlamenta, storjen v plenarni seji! Zato je opravičeno ogorčenje naše in zato so opravičene tudi ostre besede, četudi se gospod tovariš dr. Tavčar zaraditega čuti nekoliko užaljenega. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Mislím torej, gospoda moja, da nam ta pojasnila centralne vlade v nobenem oziru ne morejo zadostovati, da moramo proti njim protestovati z največjo odločnostjo in brezobzirnostjo, in zato jaz razen tega, da nasvetujem, naj se predlog, ne da bi se šele odkazal kakemu odseku, takoj in merito reši — in to

je mogoče, ako nihče temu ne ugovarja, — stavim še formalni predlog, da se sklep zbornice takoj brzojavno naznani ministrskemu predsedniku baronu Bienerthu in kmetijskemu ministru dr. Brafu. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar hat sich nochmals zum Worte gemeldet. Ich erteile ihm das Wort.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Gospod tovariš dr. Šusteršič postane — naravno — jako nervozen, če sliši ime Bilinskega. Gotove reči so na svetu, ki človeka razdražijo, če se spomni nanje, in v tem položaju se je po mojem mnenju nahajal tudi gospod tovariš dr. Šusteršič, ko me je — po mojem mnenju brez potrebe — danes čisto po domače — nahrulil. Jaz sem le popolnoma stvarno bil izrekel mnenje svoje stranke. Detajlov, tajnih detajlov izza kulis na Dunaju ne poznamo. (Poslanec — Abgeordneter Professor Jarc: »Škoda, da ni Hribarja.«) — No, morda jih tudi Vi gospod profesor Jarc ne poznate, akoravno se delate sedaj kakor bi imeli učenost celega sveta v sebi. — (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Precej je pa ina.«) — Vsaj več kakor Vi gospod dr. Pegan. (Smeh v središču. — Gelächter im Zentrum.) Torej ostanimo mirni! Jaz sem samo hotel konstatirati, da mi kot stranka danes ne moremo s tisto vehemenco nastopati, katero je smatral za opravičeno gospod tovariš dr. Šusteršič, ko je govoril o svinjarijah Markusovih in švindelnju centralne vlade. To sem hotel konstatirati in drugega nič, da nam ne bo kdo očital, da smo šli pod komando dr. Šusteršiča; tega mi nečemo. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Tudi jaz ne, Bog me varuj take komande.«) Takih izrazov nečemo biti deležni, četudi jih je zastopnik lokalne vlade molče v žep vtaknil. (Deželni predsednik baron Schwarz — Landespräsident Freiherr von Schwarz: »Nisem molčal, sem protestiral.«) — No, če je protestiral, je bilo čisto pravilno, ampak mi teh izrazov nečemo biti deležni in to hočem konstatirati, naj se potem ime Bilinskega sme po nemarnem izgovarjati ali ne. Lahko rečem: Zame ni Bog ne Bilinski, ne kdo drugi. Ampak prihraniti smo si hoteli edino le očitiranje, da smo se udeležili takih osebnih pretiranosti, kakor tovariš dr. Šusteršič in gospodje njegove stranke, tudi mi. (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Pak mirna Bosna!«)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zur Dringlichkeit?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.) Wenn nicht, erteile ich dem Herrn Antragsteller das Schlußwort.

Poslanec pl. Šuklje:

Gospodje, jaz bom prav kratek. Polemika proti vladnemu zastopniku, gospodu deželnemu predsedniku, gotovo ne bi bila težka, ali jaz vem, da je govoril contre coeur v tej stvari, in sklep njegovega govora me je pa naravnost kar razorožil. Zaradi tega se odpovem tej samo po sebi ne težki nalogi, kritizirati tisto blago, katero je moral gospod deželni predsednik danes tukaj prodajati kot svoje lastno. (Veselost — Heiterkeit.)

O nujnosti in ravnotako o meritu predloga — nazadnje smo že v meritorni debati, ker se nujnostna in meritorna debata nista dali prav ločiti — ne bom dalje govoril, ker se mi zdi, da bi po izbornih izvajanjih gospodov predgovornikov ekscelence barona Schwegla in dr. Šusteršiča vsako nadaljnje izpeljavanje pomenjalo le zmanjševanje efekta.

In kaj naj porečem tovarišu gospodu dr. Tavčarju? Izrekam samo iskreno željo, da bi v založbi »Narodne Tiskarne« ali Schwentnerjevi čimpreje se prikazala knjižica o dobrem parlamentarnem tonu, spisana od prijatelja dr. Tavčarja, ki se je danes za to tako izborno kvalificiral. (Živahna veselost. — Lebhaft Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Vsak človek se na svetu spreminja, prijatelj!« — Veselost v središču. — Heiterkeit im Zentrum.)

Jaz mu bom jako hvaležen, ko zopet zasedem ono (predsedniško) mesto, ako bo vedno postopal s takim dostojanstvom in s takim taktom, kakor ga je danes na precej pretiran način zahteval od nas, (Veselost na levi. — Heiterkeit links) in bi le želel, da bi bil on reprezentant tega parlamentarnega finega tona odslej naprej, ne samo za svojo osebo, (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Vedno!«), ampak da bi zanj tudi propagando delal med častito stranko njegovo. (Ponovljena živahna veselost na levi. — Erneute lebhaft Heiterkeit links.)

In s tem sklepam in le še v formalnem oziru predlagam, da bi se predlog ne šele odkazal odseku, kakor zahteva to zastareli naš opravilnik, ampak da se — in to se lahko zgodi, ako ni nobenega ugovora proti temu — reši takoj sedaj tudi meritorno.

Priporočam še enkrat svoj predlog v blagohotni sprejem. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir kommen zur Abstimmung. Ich ersuche jene Herren, welche mit der dringlichen Behandlung des Gegenstandes einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Die Dringlichkeit ist angenommen.

Der Herr Antragsteller beantragt, daß nun gleich über den Gegenstand selbst abgestimmt wird.

Ich ersuche jene Herren, welche mit dem Meritum des Antrages einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Der Antrag ist einstimmig angenommen.

Es liegt nur noch der Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič vor.

Wie lautet derselbe?

Poslanec dr. Šusteršič:

Da se sklep takoj brzozavnim potom naznani ministrskemu predsedniku in poljedelskemu ministru.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich ersuche jene Herren, welche mit dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Der Antrag ist angenommen und somit dieser Gegenstand erledigt.

Deželni glavar:

(Prevzame predsedstvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Gospoda, jaz bi sedaj prekinil sejo in bi predlagal, ker imamo rešiti še štiri nujne predloge, nadaljevanje seje ob četrti uri. (Klici: — Rufe: »Dobro!«)

Torej se bo seja nadaljevala ob četrti uri. Prekinem sejo.

(Seja prestane ob eni uri štiriideset minut popoldne in se nadaljuje ob četrti uri 25 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr 40 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 4 Uhr 25 Minuten wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)

Otvorjam prekinjeno sejo. Sklepčni smo in na vrsto pride sedaj

n u j n i p r e d l o g

gospodov poslancev profesorja Jarca in tovarišev o učnem jeziku na javnih ljudskih in meščanskih šolah na Kranjskem.

Ta predlog slove:

»Deželnemu odboru se naroča, da predloži deželnemu zboru čimpreje načrt zakona o učnem jeziku na javnih ljudskih in meščanskih šolah na Kranjskem.

V formalnem oziru se predlaga, da se temu predlogu prizna nujnost in da se odkáže šolskemu odseku, ki naj poroča ustno tekom 48 ur.

Pismeno poročilo odpade.

V Ljubljani, 23. septembra 1909.

Jarc s. r., J. Mandelj s. r., dr. Lampe s. r., dr. Zajec s. r., Matjašič s. r., Košak s. r., dr. Šusteršič s. r., Drobnič s. r., Dular s. r., dr. Anton Jeglič s. r., Kobi s. r., Ravnikar s. r., B. M. Perharc s. r., dr. Krek s. r., I. Zabret s. r., dr. Pegan s. r., Bartol s. r., Povše s. r., J. Piber s. r., Pogačnik s. r., dr. Žitnik s. r., Dimnik s. r., Jaklič s. r., Hladnik s. r., I. Lavrenčič s. r.«

Dalje, gospoda, mi je bil izročen še drug nujni predlog, kateri tudi nosi zadostno število podpisov in vsebuje pravzaprav isto materijo, kakor ravnokar prečitani, to je

n u j n i p r e d l o g

gospoda poslanca dr. Ivana Tavčarja in tovarišev, glaseč se:

»Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanju predloži načrt zakona, s katerim se slovenščina določi kot izključni šolski jezik za vse javne ljudske šole na Kranjskem — izvzemši sodni okraj kočevski.

Predlog je odkazati šolskemu odseku, ki naj o njem v najkrajšem času poroča.

V formalnem oziru se predlaga, da naj se ta predlog obravnava kot nujni po § 21. pravilnika.

Ljubljana, 23. septembra 1909.

Dr. Ivan Tavčar s. r., E. Gangl s. r., C. Pirc s. r., dr. Janko Vilfan s. r., F. Supančič s. r.«

Gospoda moja, da ne bo treba dvakrat šolske debate, bi bil mnenja, da se lahko kumulirata oba ta predloga. Najprej bo utemeljeval gospod tovariš poslanec profesor Jarc svoj nujni predlog, potem gospod tovariš poslanec dr. Tavčar, in debata se vrši skupaj o obeh predlogih.

Ali je kaj ugovora proti temu?

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ne, homo tako postopali, in torej podelim najprej besedo gospodu poslancu profe-

sorju Jarcu, da utemeljuje nujnost svojega predloga.

Poslanec profesor Jarc:

Visoka zbornica! Ako primerjamo današnjo sejo kranjskega deželnega zbora s sejami štajerskega in koroškega deželnega zbora, kolikor so nam znane po časnikarskih poročilih, vidimo velik razloček. Tukaj smo danes doživeli prizor, da je zastopnik narodne manjšine, namestnik deželnega glavarja, vzet izmed prebivalstva, ki šteje v naši deželi skupaj komaj petinpol odstotkov, popolnoma nemoteno nam predsedoval, nam svoje odredbe enunciral v nemškem jeziku in nas istotako v nemškem jeziku pozival h glasovanju. Mi smo mirno vstali in mirno glasovali. Vse drugače, gospoda moja, v koroškem in štajerskem deželnem zboru. Ko je v koroškem deželnem zboru — torej v deželi, v kateri tvori prebivalstvo slovenske narodnosti eno četrtno vsega prebivalstva — in to po zloglasnem zadnjem ljudskem štetju — poslanec Grafenauer storil samo obljubo v slovenskem jeziku, nastal je že hrup med nestrpno nemško nacionalno večino. Ko je v štajerskem deželnem zboru — torej v zastopu dežele, v kateri tvorijo Slovenci eno tretjino vsega prebivalstva, podal dr. Vrstovšek slovensko interpelacijo, je bil hrup ravno tak; glavar je niti po zapisnikarju ni dal prečitati, ampak poslanec sam je moral to storiti. Gospoda moja, vi vidite tukaj med našim postopanjem in postopanjem nemške nacionalne večine v koroškem in štajerskem deželnem zboru velik razloček. Ali še več! Ta vsenemška hidra, ki se plazi zlasti po alpskem in sudetskem ozemlju, dviga svojo nestrpno glavo tudi po drugih deželah. Ali si morete misliti večji atentat, kakor ga je izvršila nemška krščanska socijalna nacionalna večina v nižjeavstrijskem deželnem zboru, ko je z ogromno večino proti glasovom socijalnih demokratov sprejela modificirani predlog za sankcijo lex Lueger - Axmann - Kolisko. Dunajski Fejaki, ki so svoj čas prav radi poslušali pesmi slovenskega študenta v predmestnih oštarijah, so postali naenkrat radikalni Vsenemci.

Gospodje, spomnite se, da so se nedavno godili na Dunaju v ponočnih urah prizori, ki so bili približno vsaj taki, kakor v vsem nemškem svetu, in jaz za svojo osebo rečem, po pravici obsojeni prizori z dne 20. septembra pri nas. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Nobenemu Nemcu se niti las ni skrivil.«) Ali gospoda moja, ta veliko-nemška liberalna gospoda gre še dalje. Danes smo čitali, da so se tudi v gorenje - avstrijskem in solnograškem deželnem zboru stavili podobni predlogi.

Gospodje, to niso več posamezne temne sence na političnem obzorju, c'est la guerre.

Ako zasledujemo vzrok teh pojavov, je kriv tem razmeram v prvi vrsti pač sedanji vladni sistem. Ko smo dobili novo Bienerthovo ministrstvo in ko smo čitali tisto prvo izjavo tega ministrstva, smo si nazadnje rekli, morda bo pa le to ministrstvo vendar to, kar je tako ponosno povdarjalo v tem oklicu: »Das Ministerium der reinen Verwaltung«, morda bo to tako ministrstvo, o katerem bi se lahko s Heinejem reklo:

Er regierte wie die anderen,
Schützte Handel und Talente;
Wenig, heißt es, ward gestohlen
Unter seinem Regimente.

(Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Ali, gospoda moja, ta Bienerthova vlada v svojih nadaljnjih političnih dejanjih ni ostala tako nedolžna, kakor je izlezla iz lupine. O Bienerthu moramo reči, da veljajo o njem popolnoma iste besede, kakor se citirajo za Bourbonne: »Nič ni pozabil, pa tudi ničesar se ni naučil.« (Ponovljena veselost na levi. — Erneuerte Heiterkeit links.) In tako je ministrstvo »der reinen Verwaltung« postalo po Hohenburgerju in Stürgkhu pravi reprezentant nemškega centralističnega sistema, in baronu Bienerthu je bila usojena vloga političnega Parida, ki je vrgel jabolko narodnega prepira zoper med avstrijske narode. Gospoda moja, če sodimo to ministrstvo po njegovih dejanjih, ni nobenega dvoma, da je ves ta vladni sistem naperjen zoper nas. Eno orožje, ki ga ima vsako ministrstvo, vihti proti nam, in to je gospodarski bojkot zoper Slovence. Bilinskega je poslal Bienerth v boj proti nam, da izstrada to »revolucionarno« kranjsko deželo. Poslal ga je, kakor je sedmorica Švabov v povesti poslala enega izmed njih naprej:

»Hannemann, geh' du voran,
Du hast die Wasserstiebeln an.«

In tako je Bilinski, ki ima v rokah državno blagajno, šel v boj proti nam Slovincem. V boj proti nam pa ni šel on sam, ampak tudi njegov kolega naučni minister Stürgkh. Nedavno smo v seji našega deželnega šolskega sveta začuli za nas prijetno vest, da je naučno ministrstvo ugodilo rekurzu nemškega šulferajna, da se ustanovi v Lazih, v tistih Lazih, kjer po zadnjem ljudskem štetju ni ne enega Nemca, nemška ljudska šola. (Ogorčeni klici na levi: — Entrüstete Rufe links: »Čujte, škandal, sramota!«)

Mera pa še ni polna, zgodilo se je še več! Nedavno smo sklenili v deželnem šolskem svetu terno za mesto klasičnega filologa na nemški gimnaziji v Ljubljani. Znano Vam je, da se na tej gimnaziji poučuje slovenščina kot neobligaten predmet v slovenskem jeziku, in ta slovenski pouk oskrbuje, odvezan od vsega drugega pouka, po 11 ur na teden ravnatelj

Pucsko, dasi ni za to izprašan. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Ali zna slovenski?«) Ničesar bi ne mogli reči, ako bi bil izprašan; ampak mislite si, kakšna je tista slovenščina, ki jo govori in uči. Zato smo v popolnem čutu pravičnosti in legalnosti zahtevali, da pride na to mesto mož, ki je izprašan iz slovenščine, in predlagali smo nekoga, ki je definitivni profesor, Slovenec in ki ima popolno kvalifikacijo. A imenovan je bil neki Podrašek, mož, ki ni bil v terni, in Slovenec, ki je prosil za to mesto in je bil v terni, se je moral obrisati, samo ker je Slovenec. Ali ni to nov dokaz pristranosti naučnega ministra Stürgkha in sploh protislovenskega sistema Bienerthovega? Ni čuda potem, da je ob takem sistemu vsenemštvu zrastel greben. Ne bom navajal vseh dogodkov izza zadnjega časa, protičeških izgredov na Dunaju v zvezi s turistovskimi izleti v Vahavo, zatvorjenjem šole v Poštorni itd. Ako motrimo ves ta hrup, ki ga je vzdignilo ostudno pisano nemško nacionalno časopisje, na čelu mu židovska »Neue Freie Presse«, ako zasledujemo divjo gonjo, ki se je začela proti češkim dunajskim domačinom, je razvidno, na kak namen da se je ustvarilo v naši javnosti razpoloženje za to, da sedaj nemški Mihel razburjeno zahteva, da se vzakoni znana lex Lueger - Axmann - Kolisko.

Kakšne argumente pa so gospodje krščanski socijalci pri dotični obravnavi v nižjeavstrijskem deželnem zboru navedli za to lex Axmann?

Dr. Lueger, ki se je v svojih mlajših letih rad posluževal Čehov v boju proti dunajskemu židovstvu in je svoj čas izustil krilato besedo: »Laßt mir meine Böhm' in Ruh'«, dejal je v svojem govoru, da ni šovinist, ampak, da hoče s tem, da se edino nemščina vzakoni kot učni jezik, preprečiti narodnostne boje, in s tem, da se za gotovi stalnost, utrditi narodnostni mir. Na ta način torej, da se proglasi Nižja Avstrija kot samonemška dežela, naj nastane mir na Nižje - Avstrijskem! Drugačno je bilo stališče vseučiliškega rektorja Svobode, ki se je postavil na stališče »Besitzstanda«. Svoboda je dejal, da kar je historično nastalo, naj ostane. Mi hočemo ostati Nemci, pravi, mi hočemo ohraniti nemški značaj Nižje Avstrije.

Eno stoji, gospoda moja: če obvelja ta nazor, da so deželni zbori kompetentni, sklepati take zakone, in če se predložijo taki zakoni v sankcijo, potem ni nobenega dvoma, da smo tudi mi v kranjskem deželnem zboru v ravno tistem vprašanju ravno tako kompetentni. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) Gospodje, zdi se mi, da je bil račun nemških nacionalcev jako nepreviden, in da so pozabili, da njihova pšenica ne bo šlo tako hitro v klasje, ampak, da kdor seje veter, žanje vihar. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Častna dolžnost kranjskega deželnega zbora je, da pokažemo solidarnost z brati Čehi na Dunaju (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Zentrum.), da branimo in ugotovimo ravno tako slovenski značaj dežele Kranjske, kakor Nemci branijo nemški značaj Nižje Avstrije. Dr. Gessmann šteje sicer Kranjsko med narodno mešane, med dvojezične dežele, Nižjo Avstrijo pa smatra kot enojezično. Gessmanna bi spomnil, da je na Dunaju Čehov skoro 7%, na Nižjem Avstrijskem vseh Čehov 5%. Na Kranjskem pa je vseh Nemcev komaj 5½%. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Z vojaštvom vred!«) Gospoda moja, če je res, da je Nižja Avstrija samonemška, potem jaz danes trdim: Kranjska je samoslovenska dežela. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Zentrum.) Če hoče nemštvo v Nižji Avstriji varovati nemški značaj svoje dežele, tembolj je treba, da mi branimo slovenski značaj svoje domovine. Pravim pa, da je v veliko večji nevarnosti kakor nemški značaj Nižje Avstrije — slovenski značaj dežele Kranjske, ki je na raznih točkah v veliki nevarnosti. Poglejte naše javno ljudsko šolstvo na Kranjskem. Slovenske manjšine na kočevskem ozemlju nimajo nikjer svojih šol. V Kočevju, kjer je Slovencev, mirno trdim, vsaj ena četrтина — ljudsko štetje izkazuje 15% — ni nobene slovenske ljudske šole. Podobno je v Stari Cerkvi, Koprivniku, Dolgi vasi, Beli Peči itd. Nemški šulferajn na celi četi od Toplic, oziroma Ribnice dalje ustanavlja šolo za šolo, jih ustanavlja tudi na nelegalen način, samo da lovi slovenske otroke za nemške šole. Kot produkt šulferajnovega »kulturnega« dela imam v roki corpus delicti. Neka Kovač Jožefa, ki se je šolala v šulferajnski šoli, je napisala kot šolsko vajo pismo ljubi mami v naravnost klasično neortografično pisani slovenščini. Dam na razpolago ta nestvor, in če bodo gospodje iz veleposestva videli ta dokument germanske kulture na Kranjskem, mislim, da bo tudi nje sram, da imajo take šole. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Pa je seveda Nemka ta Jožefa Kovač!«)

Javna tajnost je, da naša stranka nikdar ni bila šovinistična. Našemu narodnemu delu je podlaga sistematično organizirano gospodarsko delo, in od tega dela pričakujemo tudi narodno osamosvojitve našega ljudstva na vsem njegovem ozemlju. Ampak ko čujemo, kako se nas ob mejah napada, ko čujemo, kako vsenemštvo v Nižji Avstriji hoče iztrgati češkimi materam otroke, v tem trenutku moramo pokazati tudi mi z energičnim dejanjem, da nismo od včeraj. Kranjski deželni zbor, in na to meri moj predlog, naj zahteva, da se v današnjem položaju ravno tako, kakor za-

hteva to lex Axmann glede Nižje Avstrije, da se v zakoni narodni značaj naše dežele.

Gospodje, mislim, da mi, kar se tiče nujnosti in merita mojega predloga, ni treba več dosti dostaviti, k sklepu pa še eno besedo centralni vladi in našim avstrijskim Nemcem: Rimljan starega veka je prišel pred tuj narod, pokazal na svoj plašč in rekel: »Tu imate mir in imate vojsko.« Tudi mi kličemo vsenemštvo in centralni vladi: kar hočete, dobite, naši meči so nabrušeni. (Burno odobravanje in ploskanje na levi in v središču. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links und im Zentrum.)

Deželni glavar:

K besedi pride sedaj drugi gospod predlagatelj, poslanec dr. Tavčar.

Prosim, da poprime besedo v utemeljevanje nujnosti svojega predloga.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Naša stranka si je štela v dolžnost, staviti nujni predlog, ki je v bistvu skoraj identičen s predlogom, katerega je ravnokar tako izvrstno in navdušeno zagovarjal gospod predgovornik. V eni stvari se jaz nekoliko razlikujem od njega, v tistem oziru namreč, da dopustim na Kranjskem izjemo glede kočevskega nemštva. Postaviti sem se hotel čisto na stališče pravice, da se ne bo reklo, da mi hočemo nekaj krivičnega. Sicer pa tudi ne vidim posebne koristi za nas v tem, če bi se otroci nemških Kočevarjev poučevali v slovenskem jeziku. Mi ne zahtevamo za nas nobenega nemškega otroka, nasprotno pa tudi ne damo nobenega slovenskega otroka iz naših rok. Sicer bo pa, če prideta oba predloga v odsek, čisto lahko, da se zedinimo in da ne bo prišlo do nobenega nasprotja.

Kar se tiče utemeljevanja predloga, gospoda moja, je zadevo do pike že zadosti pojasnil gospod predgovornik. Če je na Spodnjem Avstrijskem nemška inteligenca začela trobiti v rog, da je deželni zbor kompetenten izdajati zakone, s katerimi se določa učni jezik v javnih ljudskih šolah in vseh drugih učilnicah, je čisto gotovo kompetenten za določevanje učnega jezika tudi kranjski deželni zbor, in kakor hitro je deželni zbor kranjski v to kompetenten, bi ne storil svoje dolžnosti, ako bi ne preskrbel, da se slični zakon, kakor ga zahtevajo Nemci za Spodnje Avstrijsko, uveljati tudi za nas Slovence na Kranjskem.

Na drugi strani pa ne tajim, da nas tudi splošne in druge razmere silijo, predlagati tak zakonski načrt. Vladajoči zistem, proti kateremu je nabrusil svoj meč častiti gospod predgovornik, je v resnici naš sovražnik, in glavna

slabost tega zistema je pač ta, da vlada še vedno živi v tisti nesrečni misli, da je kranjska dežela nemška provincija. Ta zistem zastopa centralna vlada in — v tem grem še dalje, kakor gospod predgovornik — tudi gospod zastopnik te centralne vlade v naši deželi, ki neprestano kliče v deželo uradnike, ki ne znajo niti besedice slovenski. Mi hočemo enkrat centralno vlado sprebrniti do misli, da je kranjska dežela čisto slovenska dežela in da mora kot taka tudi administrirana biti. (Odobranje v središču. — Beifall im Zentrum.) V tem oziru so se razmere po demonstracijah dne 20. septembra l. l., katerih se je dotaknil tudi častiti predgovornik gospod profesor Jarc, še poostrile. Demonstracije kot take se lahko obsoja, ampak kakor hitro se je izvršil pri teh demonstracijah umor, potem ga ne sme biti med nami Slovenci pošteno mislečega človeka, ki bi trdil, da so demonstracije bile obsodbe vredne. Zategadelj je pa treba vladi pokazati, da stojimo na slovenskem stališču in da ji štejemo v zlo, da nam za ta umor ni dala še nobenega zadoščenja, dasi je to dr. Šusteršiču obljubil vojni minister in dasi je obljubila vlada, da bo to zadevo pravično preiskala in kaznovala tisto vojaštvo, ki je pred letom svojo smrtno orgijo obhajalo v Ljubljani. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.) Proti temu demonstriramo s tem predlogom in ker mislim, da je predlog umešten, ga vzdržujem in prosim, da se mu prisodi nujnost.

Deželni glavar:

Oba predloga sta dovolj podprta in sta torej v razpravi.

K besedi je oglašen kot prvi gospod poslanec dr. Triller.

Prosim!

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Izprosil sem si besedo k nujnosti obeh predlogov. Moji častiti prijatelji, v čijih imenu imam čast govoriti, in jaz sam si sicer ne delamo glede usode teh predlogov prav nikakih iluzij. Mi vemo, da bodeta oba predloga, ko se sprejmeta, ostala samo lepa demonstracija, in nič drugega kot teoretična demonstracija. Vzpričo današnjim razmeram v Avstriji pač nihče ne more pričakovati kaj drugega. Toda vzlic temu smatramo mi za nujno potrebno, da se razpravlja o tej stvari že v prvi seji deželnega zbora, v času, kakor sta naglašala oba častita gospoda predgovornika, ko do sinjega neba pljuskuje valovi nemškonacionalnega fanatizma, ki skuša pritiskati ob steno še tako znatne slovanske manjšine.

Ne bom govoril o v nebo kričečih krivicah, ki se gode Čehom na Dunaju in Nižje-Avstrijskem sploh, akoravno ni odveč, da se v tej zbornici naglaša, da je solidarnost med kulturnim stremljenjem češkega in slovenskega naroda morda veliko večja, kakor si domisljuje visoka vlada; ampak pred očmi nam morajo biti danes predvsem razmere v sosednih kronovinah, kjer se bore zoper nemško nasilstvo slovenske manjšine. Jaz podpišem rad vsako besedo, ki jo je v tem oziru izpregovoril častiti gospod predlagatelj profesor Jarc, in opozarjam le vnovič na razmere v deželnem zboru v Gradcu, kjer je reprezentovana po slovenski deželnozborski delegaciji dobra tretjina vsega prebivalstva v deželi in kjer se je prav te dni le taktu deželnega glavarja bilo zahvaliti, da ni prišlo do prave revolucije v prvem momentu, ko se je v zbornici izpregovorila slovenska beseda.

O Koroški ne bom govoril; da bi tam nemški mob skoraj na cesti kamenal vsakogar, ki bi se drznil izpregovoriti v deželnem zboru slovensko besedo, o tem ni dvoma! Je pa še en moment, ki dokazuje nujno potrebo, da naglašamo na ves glas solidarnost z našimi obmejnimi brati na eni in edino slovenski značaj naše dežele na drugi strani; in v tem oziru opozarjam na Gorico. Tam se ni šlo za Nemce; vlada je bila sklenila premestitev slovenskega meškega učiteljišča iz Kopra v Gorico, kjer že leta in leta obstoja žensko učiteljišče s slovenskim učnim jezikom. In sedaj so italijanski šovinisti, tista peščica, kar jih je v Gorici, hoteli dvigniti pravi pravcati punt zaradi te zadeve. In glejte, vsa nemška javnost je bila na tisti strani, kjer je bila očitna krivica, — na italijanski strani! (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: »Škandal!«) To je jasen dokaz, kako potrebno nam bi bilo vpoštevati v narodnih razmerah besede sv. Tomaža, in pa skupno brusiti narodni meč, kajti boriti se nam bo vselej na dve fronti.

Znano je nadalje, kakšne usode so deležni oni naši vseučiliški dijaki, ki obiskujejo južne avstrijske univerze. Ne rečem nemške, ampak avstrijske univerze, ker dunajske ali graške univerze ne morem šteti med nemške. To so avstrijske univerze, ki so namenjene in bi morale biti pristopne v enaki meri vsem avstrijskim narodom, v svrhu, da dobijo na njih višjo izobrazbo; in vendar vidimo, da so na teh dveh avstrijskih univerzah slovenski dijaki ne le malo priljubljeni, ampak naravnost nadležni gostje, ki so žalibog prisiljeni igrati tam vlogo narodnih mučenikov.

Če se gleda vse te razmere, potem ni treba, da je kdo prijatelj retorzijske politike, ako zahteva, da remonstriramo proti takemu postopanju. Mi moramo pokazati, da smo gospo-

darji v kranjski deželi, da stojimo na braniku in da smo vsikdar pripravljeni vračati šilo z ognjilom, kadar se gre za usodo izvenkranjskih slovenskih naših bratov. (Odobrovanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Gospoda moja, jaz naglašam, da vzpričo nazorov, ki so se zadnji čas udomačili glede zastopanja manjšin, zavzema kranjska de- — statistika to uči — vsaj tisto stališče, katero vindicirajo Nemci nižjeavstrijski deželi glede nemščine. Razmerje narodnosti je na Kranjskem približno isto, kakor na Nižjeavstrijskem, vrh tega pa ni prezreti, da so Čehi na Dunaju in v Nižji Avstriji sploh v strogi defenzivi, dočim pri nas Nemci nastopajo z vso agresivnostjo. V tem pogledu bi samo naglašal delovanje nemških šol v Ljubljani, na Jesenicah, v Belipeči, Trziču, Travi, Dragi in drugih kočevskih občinah. Verujem, da gospodom zastopnikom veleposestva ta debata ni ravno simpatična, toda ako so v resnici za to, da se ohrani nacionalni mir, kakor vedno trde, tedaj je njihova dolžnost, da v tem slovesnem momentu izjavijo, da obsojajo postopanje svojih rojakov na Štajerskem in Koroškem proti slovenskim manjšinam v teh deželah. (Živahno odobrovanje v središču. — Lebhafter Beifall im Zentrum.) Če boste tako lojalni, potem stoprav bo mogoče z vami dalje govoriti.

Sedaj pa, gospoda moja, pridem do momenta, da moram — last not least — uvaževati še drugo stran te stvari, kar pa žalibog morda zopet častiti gospodi na levi strani te visoke zbornice ne bo posebno simpatično. Jaz vprašam: kdo pa je v prvi vrsti kriv tem razdrapanim nacionalnim razmeram na Kranjskem, ki jih je naslikal častiti gospod predgovornik poslanec prof. Jarc? Odgovarjam: v prvi vrsti naša lokalna vlada, tista lokalna vlada, zoper katero, gospodje častiti, še niste zavihteli Vaših, kakor trdite, tako ostro nabrušenih mečev (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Ste pozabili Heina!«), tista lokalna vlada, katera v svojem delokrogu veliko krivičneje postopa napram nam Slovencem, nego je postopal mož, katerega je ravnokar imenoval gospod poslanec dr. Pegan. (Klici na levi: — Rufe links: »Oh, kajpada!« — »Ni res!« — Klici v središču: — Rufe im Zentrum: »Istina je, istina!«) Jaz sem prijatelj iskrenosti in zato se niti trenotek ne premišljam izreči mnenja, da to storite zaradi tega, ker Vam je kulturno naziranje barona Schwarza simpatično. (Ogorčeno ugovarjanje na levi, pritrjevanje v središču. — Entrüsteter Widerspruch links, Zustimmung im Zentrum.) Zato pravim, da se obešate na njegove škrice, pri tem pa popolnoma prezirate, da se obeša baron Schwarz zopet na nacionalne škrice kranjskih Nemcev! (Hrupno ugovarjanje na levi in klici: —

Lärmender Widerspruch links und Rufe: »Kaj pa pogodba?«)

Deželni glavar:

Prosim za mir!

Poslanec dr. Triller:

(nadaljuje: — fortfahrend:)

To, gospoda, je tragična krivda Vaše nacionalne politike (Klic na levi: — Ruf links: »O je!«), in jaz pravim, dokler ne storite svoje slovesno obljubljene nacionalne dolžnosti — gospod tovariš dr. Šusteršič me bo razumel — tudi nasproti lokalni vladi, dotlej morate oprostiti, ako nas navdaja nekaj skepticizem gledé vašega narodnjaštva in ako ne verjamemo niti zvenečim fanfaram dr. Šusteršičevim proti mlačnemu Slovanu Bilinskemu. Dokler trpite, da je šef naše lokalne vlade mož, ki mirno gleda med svojimi uradniki človeka, ki je raztrgal slovenski odlok c. kr. sodišča samo zato, da pokaže, da slovenščine noče pripoznati (Klic na levi: — Ruf links: »Kdo je to?«) — to je vladni svetnik Laschan, — dokler trpite, da stoji na čelu deželnega šolskega referata mož, glede katerega je notorična resnica, da je strupen sovražnik slovenskega šolstva, toliko časa oprostite, ako je naša vera v Vaše narodnjaštvo le rahla. Dokler trpite, da se vzgaja v deželnovladni hiši uradniški naraščaj, kateremu se takorekoč z maternim mlekom vcepilja zaničevanje slovenskega jezika (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Kdo se pa bori proti zistemu?«), ne moremo popolnoma verjeti Vašim nacionalnim manifestacijam.

Jaz mislim, ako bi vladajoča večina, merodajna večina v tej zbornici, izrekla: Mi hočemo, da se absolutno varuje slovenski značaj naše dežele tudi pri lokalni vladi, — mi uvidavamo, da je tu treba reformacije in capite et membris, — ako bi Vi to rekli, potem bi pač izginil iz dežele človek, ki je — ne rečem pessimista fide, — ampak vsled svoje službene nezmožnosti zakrivil, da je lani tekla slovenska kri, in ki je tudi letos riskiral obnovljenje usodnih demonstracij ob obletnici onih žalostnih dni s svojimi brezmiselnimi prepovedmi. Dokler držite tega moža, bo vedno obstajala velika razlika med Vašim in našim naziranjem o narodnih dolžnostih. (Klic na levi: — Ruf links: »Dokler Vi podpirate Bilinskega!«)

Nisem danes nameraval, govoriti o teh stvareh, mene je v ta extempore zapeljal častiti gospod tovariš dr. Šusteršič. Ko sem gledal Vaše postopanje ob času, ko je naš gospod deželni glavar utemeljeval svoj popolnoma upravičeni predlog, tedaj sem pričakoval, da bo zagrmelo ogorčenja na Vaših klopeh tudi nad tistim možem, ki je nositelj Bienertovega zistema v naši deželi; toda tega ogorčenja žal

nisem dočakal in iz dr. Šusteršičevega obraza sem čital pač samo, da misli z Mefistom v Faustu: »Von Zeit zu Zeit seh' ich den Alten gern und hüt' mich wohl, mit ihm zu brechen.« (Veselost v središču. — Heiterkeit im Zentrum.)

Mi smo gotovo za to, da se v tej zbornici zrcali slovenski značaj kranjske dežele, za to, da bi skupno nastopali v vseh strogo narodnih vprašanjih in da bi nikdar ne kazali našim narodnim nasprotnikom, da se zastopniki slovenskega naroda niti v stvareh vitalnega pomena ne morejo sporazumeti; ampak potem morate tudi Vi zatajiti tisto, kar Vas veže na ljubljanskega reprezentanta sedanjega vladajočega zistema, in priznati, da je ni nobene nujnejše stvari, nego ta, da mesto šefa naše deželne vlade zasede drug, sposobnejši mož, — Slovenec!

In v tej nadi bomo s tem večjim navdušenjem glasovali za nujnost. (Živahno odobranje v središču. — Lebhafter Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt nun der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hoher Landtag! Ich habe zunächst im Namen des Klubs, dem ich anzugehören die Ehre habe, zu erklären, daß wir gegen die Anträge stimmen werden.

Bevor ich einige Worte dagegen spreche, möchte ich mir nur erlauben, auf die Reden zurückzukommen, die wir gehört haben, und einige Momente aus denselben herauszugreifen.

Es hat sich heute das merkwürdige Schauspiel ergeben, daß auf der einen Seite, von der slovenischen Volkspartei aus, das Ministerium angegriffen worden ist, insbesondere einige Mitglieder desselben, wogegen von der slovenischliberalen Partei ganz offiziell ein Protest erfolgt ist; andererseits haben wir nachmittags gehört, daß die Herren von der liberalen Partei den Herrn Landespräsidenten, den Vertreter derselben Regierung, angriffen, wogegen wieder von der slovenischen Volkspartei Stellung genommen worden ist. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Saj ni res!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Potem pa ne razumete slovensko!«)

Ich berufe mich einfach auf die Reden, die hier gehalten worden sind, und ziehe daraus nur den Schluß, daß es mit der Deutschfreundlichkeit des gegenwärtig herrschenden Regierungssystems nicht gar so weit her ist. (Klic: — Ruf: »O ja, precej hudo!«)

Ich will nun auf einen Punkt speziell zurückkommen, den der Abgeordnete Herr Professor Jarc hervorgehoben hat, auf die letzte Ernennung des Professors der Philologie am deutschen Gymnasium in Laibach. Er bezeichnete es als spezielles Unrecht, daß wieder ein Deutscher diese Stelle erhalten hat. Ich verweise nur darauf, daß kaum eine Woche vergeht, ohne daß in den slovenischen Blättern die Forderung erhoben wird, daß Professor Jaucker vom zweiten Staatsgymnasium verschwinden möge. (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Nima kvalifikacije!«) Ich finde den Wunsch begreiflich; auch Professor Jaucker selbst dürfte diesen Wunsch teilen, und es wird nicht lange dauern, daß dieser Herr die slovenische Anstalt verlassen wird.

Andererseits haben wir den Wunsch, daß an dem Gymnasium, das den Deutschen in Krain gegeben worden ist, deutsche Professoren angestellt werden (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: »Škandal!«), und deshalb glaube ich, daß diese Beschwerde gegen den Unterrichtsminister nicht am Platze ist. Denn, auch die Begründung, man wollte für den slovenischen Unterricht am deutschen Gymnasium sorgen, ist nicht ganz stichhaltig, nachdem Direktor Pucsko für den Unterricht in beiden Landessprachen geprüft ist. (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Ni res!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Ali ste bili kdaj njegov učenc?«) Ich war selbst sein Schüler (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Potem boste že vedeli, da ne zna!«) und weiß das sehr gut, und auch mein Sohn besucht den slovenischen Unterricht und macht größere Fortschritte (Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Saj Vaša mati je bila Slovenka!«, als Schüler, die bei rein slovenischen Philologen an anderen Lehranstalten den slovenischen Unterricht genießen.

Ich habe nur auf diese Momente speziell hinweisen wollen, und komme nun auf den Gegenstand selbst zurück.

Nachdem die Anträge ohnehin noch an den Schulausschuß und an das hohe Haus zurückgelangen werden, will ich mich nicht weiter in eine Erörterung der Gründe einlassen, die dagegen sprechen. Ich weise nur darauf hin, daß in Krain die deutsche und die slovenische Sprache gesetzlich als Landessprachen anerkannt sind und daß gerade der Landtag zu Ende des vorigen Jahres beide Landessprachen gesetzlich als Verhandlungssprachen festgelegt hat. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Na Štajerskem je slovenščina tudi uzakonjena!«) Es geht daher doch nicht an, auf einem einzelnen Gebiete, und noch dazu auf dem des Schulwesens, eine Ausnahme zu statuieren. Durch diese Anträge soll der deutschen autochthonen Bevölkerung

ein Recht genommen werden, das sie seit Jahren besessen hat.

Nach diesen Darlegungen werden die Herren es daher begreiflich finden, daß mein Klub gegen die Dringlichkeit und gegen die Anträge selbst stimmen wird.

Deželni glavar:

Besedo si je nadalje izprosil gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Zopet nisem imel namena, poseči v debato, toda gospoda predgovornika sta me v to prisilila.

Gospod kolega dr. Eger je v svojih izvajanjih pravzaprav, vsaj v glavni osnovi svojih izvajanj, kopiral svojega neposrednega predgovornika, častitega gospoda kolego dr. Trillerja, ki se je najpoprej postavil v bojno pozico zoper nemško stranko, potem pa svoj boj zoper nemštvo podprl s tem, da se je še z veliko večjo vehemenco vrgel na našo stranko. Tako je delil prijaznosti na dve strani, in častiti tovariš dr. Eger ga je takoj posnemal s tem, da je delil tudi vljudnosti na obe strani. Eno vljudnost je naklonil liberalni stranki, drugo vljudnost pa je povedal nam. Ena vljudnost, ki jo je povedal narodnonapredni stranki, je gotovo utemeljena. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links. — Klic v središču: — Ruf im Zentrum: »Čisto nič!«) Kajti nekam čudno je gotovo, da hočejo gospodje Bienertov sistem vreči s tem, da se zaganjajo z vso silo, katere so zmožni, v barona Schwarza, o katerem trdijo, da je on (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Nositelj sistema v deželi!«). Saj ste to že povedali, gospod kolega, saj sem si to zapomnil in celo zapisal (Veselost na levi. — Heiterkeit links.), ni treba ponavljati — na to ravno odgovarjam — torej gospodje se zaganjajo v barona Schwarza.

Kakor čujemo danes, glavni nositelj sedanjega vladnega, Bienertovega sistema ni Bienert sam, ne Bilinski ali Hohenburger, tudi Schreiner ali Stürgkh ne, ampak naš častiti deželni predsednik baron Božidar Schwarz. (Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Gospoda moja, oprostite, malo čuden vtis mora napraviti na slovensko javnost in seveda tudi na nas, ako vidimo, kako pobijate sistem Bienertov v osebi barona Schwarza, kako pa na drugi strani Vaše glasilo in maloštevilni reprezentanti Vašega političnega naziranja v državnem zboru z veliko vnemo podpirajo ta sistem. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links. — Klic v središču: — Ruf im Zentrum: »Ni res!«) Gospoda moja, da, kako ga podpirajo! (Medklici v središču. — Zwischenrufe

im Zentrum.) Bodite potolaženi! (Klic v središču: Ruf im Zentrum: »Saj ste vsi v enem klubu.« — Klic na levi: — Ruf links: »Hribar se ne drži klubovih sklepov.« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »To so samo špigelfehtarije!«) Bodite potolaženi gospod kolega Triller; ste lahko popolnoma mirni: Repräsentanz Vaše stranke na Dunaju Bienertovega sistema ne bode rešila. (Veselost in pritrjevanje na levi. — Heiterkeit und Zustimmung links. — Klic v središču: — Ruf im Zentrum: »Saj ga neče!«) — O tem bom še govoril. — In zaradi tega je slovensko ljudstvo lahko mirno. (Klici na levi: — Rufe links: »Bravo!«)

Gospoda moja! Dr. Eger je trdil, da smo mi branili barona Schwarza zoper napade z liberalne strani. Jaz nisem čul danes nobenih takih napadov, razun onih, ki smo jih slišali ravno šele sedaj. In danes ni bilo iz naših klopi čuti nobenega govora, ki bi bil kak zagovor našega gospoda deželnega predsednika. (Klici na levi: — Rufe links: »Tako je!«)

Tovariš gospod dr. Eger, da ostanem takoj pri neposrednem gospodu predgovorniku, je tudi reagiral na opazko profesorja Jarca zaradi imenovanja suplenta Podraška ali Podraseka, — tako nekako se piše — (Klic na levi: — Ruf links: »Češko ime ima!«), na nemški gimnaziji v Ljubljani proti ternopredlogu deželnega šolskega sveta. Tovariš dr. Eger je mnenja, da se smejo na nemški gimnaziji v Ljubljani imenovati kot učne moči samo rojeni Nemci. Ne bom preiskoval, v koliko je ta predpogoj dan pri gospodu Podrasku; to je jako težavno vprašanje. (Veselost na levi. — Heiterkeit links. — Poslanec — Abgeordneter Prof. Jarc: »Volksrat že vé!«) Ali gospod dr. Eger stoji na tem načelnem stališču. To stališče se pa nikakor ne strinja z obstoječimi zakoni, se nikakor ne strinja z državnimi temeljnimi zakoni, po katerih ima vsak državljan, ki izpolni zakonite predpogoje, enake pravice do državne službe.

Gospoda moja, mi stojimo na sledečem stališču, in to stališče smo zastopali v deželnem šolskem svetu, in za to stališče bomo povsod nastopili, namreč da so učna mesta na naših gimnazijah odprta vsakemu državljanu, ki izpolni zakonite predpogoje. Na slovenski gimnaziji mora vsak, ki hoče biti nameščen, biti izprašan za slovenščino kot učni jezik. Ako ta predpogoj izpolni Nemeč in ima sploh potrebno kvalifikacijo, mu je ta služba ravno tako pristopna, kakor Slovincu; nasprotno pa zahtevamo isto pravico tudi za slovenske učne moči, to je, da so jim tudi nemške gimnazije pod istimi predpogoji pristopne, da ima torej Slovenec, ako ima potrebno kvalifikacijo, isto pravico kakor Nemeč. (Odobranje na levi in v središču. — Beifall links und im Zentrum.) To je stališče, katero zastopamo; to stališče je

pravično in za obe strani popolnoma enako. To stališče smo zavzemali v deželnem šolskem svetu, če se ne motim tudi tovariš dr. Tavčar. Razen tega pa zavzemamo še čisto naravno stališče, da dajemo na naših kranjskih zavodih prednost domačinom. (Odobrovanje. — Beifall.) Pomislite vendar, s kakimi velikan-skimi težavami je združeno, ako hoče — Kranjec — Slovenec — priti izven dežele do službe. Če to pomislimo, potem moramo vendar tistih par služb, kar jih je v deželi, najpoprej rezervirati za ožje rojake. To je stališče, katero smo zavzemali (Poslanec — Abgeordneter Dr. Krek: »Schreiner pa ne!«) in katero bomo tudi vnaprej zavzemali.

No, vsaka stvar samo en čas trpi, mi bomo tudi to izvojevali in poskrbeli, da bo naučni minister pridobil potrebno spoštovanje pred predlogi našega deželnega šolskega sveta. (Klici na levi: — Rufe links: »Tako je!«)

Kar je častiti gospod tovariš dr. Eger omenil proti stavljenima predlogoma, to nikakor ni utemeljeno. Gospoda moja, mi bomo glasovali za nujnost obeh predlogov, tako predloga tovariša gospoda profesorja Jarca, kakor predloga gospoda tovariša dr. Tavčarja. Za nujnost, pravim, akoravno se nam zdi stilizacija predloga gospoda tovariša profesorja Jarca veliko bolj umestna (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links), ker se nikakor ne prejudicira deželnemu odboru, ki naj dobi od deželnega zbora splošni nalog, da izdela načrt zakona glede učnega jezika na javnih ljudskih in meščanskih šolah na Kranjskem. Za utemeljitev rabim samo eno misel iz govora, katerega je imel v nižjeavstrijskem deželnem zboru voditelj krščansko-socialne stranke dr. Gessmann, ki je rekel: Gospodje, naš predlog je za pomirjenje, ker omejuje teren narodnih bojov. Če se jezik vzakoni, potem se nekoliko omeji torišče narodnostnih bojov. Ravnotako hočemo tudi mi teren za narodnostne boje v naši kranjski deželi nekoliko omejiti s tem, da zakonitimi potom rešimo to važno jezikovno šolsko vprašanje. Pri nas se ne gre za nobeno nasilje, ampak za to, da se enkrat za vselej vzakoni to, kar odgovarja realnim jezikovnim razmeram naše dežele. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links.)

Toliko gospodu tovarišu dr. Egerju, in sedaj prihajam do gospoda tovariša dr. Trillerja. Tovariš dr. Triller, gospoda moja, je končal svoja izvajanja z apelom: Pokažimo našim narodnim nasprotnikom pri vsaki priliki, da smo edini, kadar se gre za boj za naše narodne pravice! Poprej v svojem govoru je pa preludiral na zelo čuden način temu svojemu končnemu apelu. V večjem delu svojega govora je strastno napadal našo Slovensko Ljudsko Stranko, o kateri bo, ako je objektivni, moral vendar priznavati, da je reprezentantinja ogromne ve-

čine slovenskega ljudstva v deželi. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Vi imate moč, imate Schwarza!«) O gosp. baronu Schwarzu bomo tudi še govorili. Jaz moram reči, gospoda moja, da v narodnem interesu silno obžalujem, da je gospod tovariš dr. Triller porabil baš to priliko za to, da je vrgel bakljo razpora med obe narodni stranki. (Viharno pritrjevanje na levi — Stürmische Zustimmung links.) Dragi gospod tovariš dr. Triller! Tukaj ni padla nobena beseda proti Vaši stranki, dokler se od Vaše strani ni napadla naša stranka. Obžalujem gospoda tovariša dr. Trillerja, da ni mogel vsaj počakati do prihodnje seje, ko se gre danes vendar za skupno narodno stvar (Klici na levi — Rufe links: »Čujmo!«), in bi tedaj današnja seja in današnja manifestacija veliko lepše izgledala (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links), ako bi ne dali ob taki priliki našim narodnim nasprotnikom slike razpora in razkola. (Živahno odobrovanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Vi ste nam očitali Bilinskega, mi pa bi ne smeli odgovarjati!«) Gospoda moja, gospod tovariš dr. Triller (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Je neroden!«) se je vrgel na rekriminacije proti naši stranki. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Obljuba dela dolgove, saj veste, tovariš dr. Šusteršič!«)

Gospod tovariš dr. Triller, vidite, to je res čudno po dogodkih, osobito zadnjega časa, da Vi iščete pezdire v naših očeh, ne vidite pa velikanskega bruna v Vašem očesu, v očesu Vaše stranke, stranke, ki je še nedavno podpisavala znane pogodbe, stranke, ki je še nedavno podpirala sistem barona Heina v naši deželi z vso odločnostjo, moža, ki je bil najnevarnejši reprezentant protislovenskega sistema v naši deželi. (Klic v središču — Ruf im Zentrum: »Nobenega Nemca ni nastavil! Kaj še!«) Ta stranka, gospoda moja, ima vendar dosti povoda, da se ne eksponira tako, da smo mi naravnost prisiljeni, predočiti ji tiste velikanske narodne grehe, ki jih ima na vesti. (Živahno odobrovanje na levi — Lebhafter Beifall links.) Vzemite vendar dogodke zadnjega časa! Vzemite glasovanje v državnem zboru proti finančnemu ministru Bilinskemu, — politično glasovanje par excellence, glasovanje, glede katerega je bilo v »Narodni zvezi« sklenjeno, da se mora vsak član »Narodne zveze« udeležiti tega glasovanja proti Bilinskemu. Gospoda moja, to je bil sklep, za katerega so glasovali tudi nekateri gospodje Vašega mišljenja, in, gospoda moja, ko je prišlo do imenskega glasovanja, sta dva znana slovenska poslanca, — nečem imenovati imen, — ki sta Vam zelo pri srcu, ostentativno šla iz dvorane in pomagala pomnožiti žalostno

večino tistega Bilinskega, ki je glavni reprezentant sedanjega Bienerthovega vladnega sistema. (Medklici v središču — Zwischenrufe im Zentrum.) Gospodje, ne govorite vendar! Mi smo jako dobro informirani o stvareh na Dunaju, mi dobro vemo, kako stvari teko, nam se ne godi tako, kakor kolegi gospodu dr. Tavčarju, ki je danes naravnost kokečtiral s svojo neinformiranostjo. (Veselost na levi — Heiterkeit links.)

Gospod kolega dr. Tavčar se pač včasih rad nevednega dela, akoravno veliko več ve, nego se dela. (Ponovljena veselost na levi — Erneute Heiterkeit links.) Torej, toliko v tem pogledu. Ako gospod tovariš dr. Triller apelira na našo narodno dolžnost, mu lahko rečem, da pri nas nobenega apela treba ni! Mi smo vedno izpolnjevali svojo narodno dolžnost. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Trgovska zbornica!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: »Trgovska zbornica pa dr. Novaka boli!«), ampak mi si to ne štejem niti v najmanjšo zaslugo, ker je samoobsebi umevno, da narodna stranka vrši tudi svojo narodno dolžnost. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links.)

Sedaj do gospoda barona Schwarzza, kot dozvednega nositelja Bienerthovega sistema na Kranjskem!

Kolikor je meni znano, ni Bienerth nam poslal barona Schwarzza, temveč bar. Schwarz je bil že tukaj, ko je Bienerth prišel. Kolikor je meni znano, je bil še Gautsch, ki je poslal v deželo gospoda barona Schwarzza. Recimo, — Vaša želja bi se izpolnila; vzemimo — baron Schwarz gre danes v pokoj. Kakor je občno znano (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Kaj pa obljuba? Kaj pa Bienerthovo pismo?«) — jaz ne vem o nobenem Bienerthovem pismu — kakor je občno znano, imenuje deželne šefe cesar Franc Jožef na predlog osrednje vlade. Tedaj vzemimo, gospoda moja, baron Schwarz bi danes šel v penzijo. Kaj pa posledica? Posledica bi bila, da pride drug deželni šef, in kdo ga bo poslal? (Poslanec — Abgeordneter Dr. Krek: »Schreiner!«) Danes baron Bienerth, in Bienerth si gotovo ne bo izbral nositelja kakega drugega sistema, ampak izbral si bo novega moža svojega sistema (Živahno odobravanje na levi — Lebhafter Beifall links), in gospodje, potem bo tisti mož še veliko bolj mož Bienerthovega sistema, kakor baron Schwarz, ki je bil prej tukaj, kakor Bienerth. (Ponovljeno živahno odobravanje na levi — Erneuter lebhafter Beifall links. — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Sofizem!«) Ovržite ga, če morete! To je tako jasno, kakor le kaj. Gospoda moja, mi smo stranka, ki ima močno pozicijo v deželi in večino v zbornici, in vsled tega nosimo tudi velik del odgovornosti za razvoj javnih zadev v naši deželi. Ta

odgovornost nam nalaga gotove dolžnosti. Misliti moramo na prihodnjost in vprašati: Kaj potem?

In sedaj bom še nekaj povedal. Ko smo se mi borili proti baronu Heinu, smo dve leti pred njegovim odhodom že vedeli, da je že padel, da bô odpoklican iz dežele. Vkljub temu je še dve leti tukaj ostal. Zakaj toliko časa? Zaradi tega, ker smo pri vsaki priliki klicali: Hein mora stran iz dežele. (Živahna veselost — Lebhaft Heiterkeit.) To je potem Heina še dve leti držalo. Sicer pa odkritosrčno povem, da je bilo to v našo strankino korist, ker je baron Hein, dokler je bil v deželi, bil nehoté najboljši agitator za našo stranko, in ravnotako odkrito povem, da je ta stvar z njegovim odpoklicanjem pravzaprav šla za nas nekoliko prehitro. (Živahna veselost na levi — Lebhaft Heiterkeit links.) Vidite, gospoda moja, kako morete Vi misliti, da bode na ta način kaj dosegli, če vsak hip razglašate v Vašem listu in pri vsaki priliki, tu in drugod, kličete: Mi zahtevamo, naj gre iz dežele baron Schwarz? (Veselost — Heiterkeit.) Ali mislite, da bode na ta način kaj dosegli? Na ta način, gospoda moja, ste Vi sami utrdili stališče barona Schwarzza, utrdil je pa to stališče tudi osobito župan ljubljanski — vsaj veste, vsled katerih razmer in dogodkov.

Gospoda moja, taka je stvar — in če bode svojo igro nadaljevali, bode vedno podaljševali politično življenje bar. Schwarzza. (Veselost na levi — Heiterkeit links.) Nam, z našega stališča, je to popolnoma vseeno, mi nismo z baronom Schwarzem oženjeni ter se ga tudi ne bojimo. Naši napadi so mu bili veliko bolj nevarni, nego Vaši, mi smo bolj odločno nego Vi nastopali takrat, ko je graja bila popolnoma opravičena. Torej mi nimamo ž njim ničesar in nas tudi krepi za vsak slučaj zavest, da naj pride kdorkoli v deželo, to moč imamo, da proti nam, ki reprezentujemo ogromno večino slovenskega ljudstva, ne bo vladal v deželi nihče. (Živahno pritrjevanje in ploskanje na levi — Lebhaft Zustimmung und Händeklatschen links. — Medklici poslanca dr. Trillerja — Zwischenrufe des Abgeordneten dr. Triller.)

Meni je silno žal, gospod tovariš dr. Triller, da Vas tako razburjam (Veselost na levi — Heiterkeit links), ampak jaz moram govoriti po svojem prepričanju, četudi seveda ne vem, ali bo ta nauk kaj izdal. (Ponovljena veselost na levi — Erneute Heiterkeit links.)

Ali, gospoda moja, vidite, na eno bi Vas še spomnil — na tisti prizor januarja meseca, ko ste sprejeli barona Schwarzza z medklici in ko je gospod tovariš dr. Oražen zmagovito nosil neko krvavo manšeto in jo molil proti deželnemu predsedniku baronu Schwarzza. (Po-

slanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Krvava manšeta!«) Vam se ta krvava manšeta sedaj ne dopade več (Veselosť na levi — Heiterkeit links), a Vi ste takrat proti baronu Schwarzu imeli eno sanglantno obtožbo, da je on tisti, ki je klical vojaštvo nad ljudstvo. D o k a z a n o in d o g n a n o t e r o d l j u b l j a n s k e g a ž u p a n a p r i z n a n o p a j e (Živahno pritrjevanje na levi — Lebhaftē Zustimmung links. — Ugovarjanje v središču — Widerspruch im Zentrum), da je on bil tisti, ki je zahteval vojaštvo, in vkljub temu, da je on tisti, gospoda moja, Vi istega gospoda župana še vedno uživata in držite! (Klici v središču — Rufe im Zentrum: »Ga tudi bomo!«). Se ni treba razburjati, to je Vaša pravica, ampak župan sam je to priznal. Jaz mu verjamem, kar je priznal in je moral priznati, in torej, gospoda moja, jaz ne rečem drugega, kakor: Vi ga imate za župana, to je Vaša pravica, katere Vam nihče ne odreka, in ker gospod tovariš dr. Triller trdi, da ga bodete še obdržali, je to še bolje; verjamem mu to, nisem tako nezaupen, da bi mu ne verjel, — ampak vidite: slučajno je ta župan to storil, kar ste Vi očitali gospodu baronu Schwarzu. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Nenavzočih ne gre napadati!«) To se je v javnosti neoporečno dognalo, to so notorična dejstva, in o notoričnih dejstvih se vedno lahko govori.

Vidite, gospoda moja, tak je položaj; čudne so razmere gotovo, ampak jaz bi menil eno: ne govorite preveč o tistih izgredih z dne 18., 19. in 20. septembra 1908! (Klici v središču — Rufe im Zentrum: »Še bomo!«) Svobodno, govorite, kolikor hočete, ampak moje mnenje je, da imate Vi najmanj povoda govoriti o njih, kajti ti dogodki so eno najžalostnejših poglavij v zgodovini Vaše stranke! (Ugovori v središču, živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Widerspruch im Zentrum, lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v nujnostni razpravi? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zatvorjena, in sklepčno besedo ima najprej gospod poslanec profesor Jarc kot prvi predlagatelj.

Poslanec profesor Jarc:

Omejim se samo na kratko stvarno opazko proti gospodu poslancu dr. Egerju. V zadnji seji deželnega šolskega sveta — priča je protokol — smo pokazali, da stojimo na tistem stališču, kakor ga je preciziral gospod tovariš dr. Šusteršič. Pripominjam in faktično po-

pravljam, da prof. Jaucker na drugi gimnaziji v Ljubljani nima izpita za nemščino ampak samo za zgodovino, in ker ni dovolj ur za zgodovino na višji gimnaziji, zato mora še drug predmet poučevati. Ravnotako je ravnatelj Pucsko izprašan samo iz učnega jezika, nima pa nobene pravice do poučevanja slovenščine. O tem se lahko prepričate, če vzamete v roko »Jahrbuch für das höhere Schulwesen«. Zato jaz nisem odgovoren, ampak višja učna oblast.

Sicer nimam k predlogu samemu nič več pripomniti, pridružujem se pa obžalovanju, katero je izrekel gospod tovariš dr. Šusteršič, da je v to debato, ki naj bi bila pokazala edinstvo med slovenskimi poslanci — gospodje morate priznati, da se je od moje strani opustila vsaka beseda, ki bi bila morda utegnila žaliti gospode na Vaših klopeh — zanesel gospod tovariš dr. Triller tak disharmoničen akord med obema strankama.

Sicer pa prosim, da glasujete za nujnost in meritum mojega predloga.

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj drugi gospod predlagatelj dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Jaz moram kratko gospodu tovarišu dr. Egerju odgovoriti, da je zavil resnico, ko je rekel, da smo mi prej zagovarjali vlado. To zavijanje in pačenje tega dogodka mu ne služi v čast. Mi se le nismo hoteli pridružiti vehementnim napadom gospodov z one (leve — linken) strani, drugega pa nismo hoteli izraziti.

Na to, kar je izvajal gospod tovariš dr. Šusteršič, ne bom reagiral, ker stojim na stališču, da ne kaže danes spravljati v debato osebnih stvari, saj bo še prišla prilika, da bomo na vse tisto odgovarjali, sedaj pa spravljati v razgovor osebo moža, kateremu je danes edini sin umrl, je neumestno. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »To je grdo!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Tega nobeden od nas vedel ni!«)

Deželni glavar:

Sedaj bomo prestopili h glasovanju.

Poslanec dr. Šusteršič:

Gospod deželni glavar, jaz bi prosil besede.

Deželni glavar:

Prosim! Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Zahvaljujem se gospodu deželnemu glavarju, da mi je dal besedo, do katere bi po opravilniku ne imel pravice.

Z ozirom na to, da sem bil ravnokar opozorjen, da je ljubljanskega gospoda župana zadela velika rodbinska nesreča, izjavljam, da tega preje nisem vedel in da bi se sicer niti z besedico ne bil dotaknil osebe gospoda župana ljubljanskega vkljub vsemu izzivanju od strani enega gospodov predgovornikov.

Grem še korak dalje in rečem: V imenu Slovenske Ljudske Stranke izrekam tu sožalje prizadeti rodbini. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Deželni glavar:

Ako ne bo ugovora, menim da lahko skupno glasujemo o obeh nujnih predlogih gospoda profesorja Jarca in gospoda poslanca dr. Tavčarja.

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ugovora ni in torej se bo tako postopalo. Gospodje, ki so za nujnost teh predlogov, blagovolijo naj vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta, in sedaj pridemo na meritum. Ali želi prvi gospod predlagatelj, gospod profesor Jarc, morda besede?

Poslanec Jarc:

Hvala! Ne.

Deželni glavar:

Morda drugi gospod predlagatelj dr. Tavčar?

Poslanec dr. Tavčar:

Tudi ne.

Deželni glavar:

Oba gospoda predlagatelja sta se odrekla besedi, torej homo glasovali, kar se tiče merita, namreč, da se predloga, s katerima se naroča deželnemu odboru sestava načrta zakona o učnem jeziku na javnih ljudskih in meščanskih šolah na Kranjskem, odkažeta šolskemu odseku, da isti, in sicer po prvem predlogu v 48 urah, po drugem predlogu pa »v najkrajšem času« poroča. Gospodje, ki ste za to, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešen tretji nujni predlog.

Sedaj pride na vrsto četrti nujni predlog, to je:

Nujni predlog
gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede nakupa vodnih sil za podeželne električne naprave.

Ta predlog se glasi:

»Deželni zbor skleni:

Deželni odbor se pooblasti, da zgradi podeželno električno centralo na Gorenjskem in v ta namen nakupi potrebne vodne sile.

V formalnem oziru se predlaga, da se izroči ta predlog odseku za deželna podjetja, ki naj o njem ustmeno poroča tekom treh dni. Pismeno poročilo odpade.

V Ljubljani, 23. septembra 1909.

Dr. Lampe s. r., Dular s. r., Matjašič s. r., dr. Zajec s. r., Košak s. r., Dimnik s. r., Drobnič s. r., Povše s. r., Ravnikar s. r., Zabret s. r., I. Piber s. r., dr. Žitnik s. r., Kobi s. r., Pogačnik s. r., dr. Krek s. r., dr. Šusteršič s. r.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(Prevzame predsedstvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Der Herr Abgeordnete Dr. Lampe hat das Wort zur Begründung der Dringlichkeit des soeben verlesenen Antrages.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Upam, da bo po razburljivi debati, ki smo jo ravno slišali, razprava o mojem nujnem predlogu kakor svitla luč po nevihti zasijala in da se bomo tukaj našli na polju gospodarskega dela, koder ni nobenih političnih razlik, ampak se vsi lahko združijo, ki hočejo sodelovati. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Dr. Krek že ni tega mnenja!«) Ne bom tukaj govoril o važnosti in potrebi elektrike, bodisi za razsvetljavo, bodisi kot gonilne moči. Da velika industrija danes brez velikih gonilnih sil ne more obstajati, je splošno znano. Mali obrtnik mora danes gonilno silo dobiti poceni, drugače je mali obrt brezpogojno izročen pogubi in uničenju po konkurenci velike industrije. Tudi za delavstvo je silno važno to vprašanje, kajti ako se dobi po daljnovodih električna sila in če se celo omrežje daljnovodov ustvari v deželi, potem ne bodo več tvorniški delavci vsi nakupičeni v industrijskih centrih, kar je združeno s slabimi higijeničnimi posledicami, ampak velika industrija bo tudi v socialnem zmislu za interes delavskega stanu in za telesni in duševni razvoj njegov veliko bolj usposobljena, tako da lahko rečem, ni ga stanu, ki bi ne imel pričakovati koristi od nameravanega projekta.

Važna je stvar zlasti tudi za poljedelstvo. Poljedelstvo danes mora propasti pri pomanjkanju delavskih sil, in propada dan za dnem, ljudstvo se izseljuje v Ameriko, in posledica temu je pomanjkanje delavskih sil. Tako je poljedelec dandanes prisiljen, da rabi stroje, za stroje je pa zopet treba gonilnih sil. Za proizvodnjo električne gonilne sile se uporabljajo z največjo koristjo vodne sile. Ne bom tu govoril o daljnih deželah, o Ameriki itd., ampak pogledajte le v bližnje dežele! Pogledajte Švico, ki nima nič premoga, ampak vkljub temu razvito industrijo, to pa zato, ker znajo mali obrtniki pametno uporabljati vodne sile in je cela dežela preprežena z električnimi daljnovodi, iz katerih dobivajo gonilne sile obrtniki in poljedelci. Zgornja Italija, akoravno radi govorimo o »zaostali Italiji«, je daleč prekosila Avstrijo v izkoriščanju vodnih sil za električne namene. V južnih Tirolih je istotako napredovala električna industrija, in Nemčija, dasi nima ugodnih, velikih vodnih sil, vendar jako racijonelno tukaj postopa, iz česar izhaja veliki razvoj njene industrije.

Glede potrebe izrabljanja vodnih sil v naši deželi opozarjam samo na to, da je Kranjska po svoji legi kakor ustvarjena za industrijo. Kranjska, ki stoji na meji med zahodom in vzhodom, že po svoji zemljepisni legi kliče tujce k nam, da ustanavljajo tukaj svoja industrijska podjetja. Poleg zemljepisnega je vpoštevati tudi narodopisni moment, zakaj Slovenec, kot najzahodnejši del slovanskega debla, ki skozi stoletja živi v najožjem stiku s kulturnonaprednimi romanskimi in germanskimi narodi, je gotovo najbolj usposobljeni element, da kot pionir zanese omiko na vzhod.

Da je stvar, za katero se nam gre, res nujna, o tem nas poučijo najbolj neki dogodki zadnjih časov. Znano je, da je železniško ministrstvo že seglo s svojo roko po vodnih silah na Gorenjskem in jih hoče izkoristiti izključno za železniški obrat, s čimer bi za vse večne čase bile odvzete poljedelstvu in industriji in bi služile le neki državni napravi in tako k večjemu samo indirektno koristile našemu ljudstvu, če bi ljudstvo sploh kdaj dobilo od tega kak dobiček. Zato je pa kranjski deželni odbor takoj nastopil in je z vso odločnostjo naglašal našo prirodno pravico do naravnih sil naše dežele. Ta korak deželnega odbora je tudi dosegel tisti namen, ki smo ga imeli, in videti je, dasi še nismo dobili odgovora od železniškega ministrstva, da se nam bo umaknilo, če dežela vstraja pri svoji zahtevi in takoj prične z dejanskim delom. V tem je nujnost utemeljena. Treba je torej takoj narediti podrobne projekte in takoj dobiti koncesije, na katerih podlagi si moramo zagotoviti vodne sile, da ne pridejo v druge roke.

Nujen je moj predlog tudi zaradi tega, ker je zanimanje zlasti v veliki industriji že tako veliko, da nam od vseh strani prihajajo vprašanja, ali bo dežela izvršila svoj namen ali ne, kajti za mnoge industrije pomeni to življenjsko vprašanje. Veliko industrijskih obratov imamo, ki se hočejo razširiti, in za te je velikega pomena vprašanje, ali naj velike vsote investirajo v lastnih napravah, ali pa čakajo na deželno centralo. Ljudje ne morejo čakati, in vsako odlašanje samo oškoduje narodno premoženje. Toliko glede velike industrije.

Glede malega obrta opozarjam, da bomo prihodnje leto že imeli v deželi obrtno-pospeševalni zavod, ki bo tudi potreboval elektrike. Doseči hočemo, da bodo mali obrtniki dobili motorje, da se bodo učili motorje spoznavati in ž njimi delati. A kaj pomagajo motorji, če obrtniku ne damo tudi sile, s katero bo mogel to izkoriščati, česar se je naučil!

Glede kmetijstva se je rodila ideja, da bi se socializirale naše vodne sile, v tistem naročju, v katerem so najkoristnejše in največje gospodarske ideje sploh nastale med Slovenci, namreč med združništvom. In tu je nastalo vprašanje, ali naj potom kmetijskega združništva izkoriščamo manjše vodne sile pri manjših delih tudi po manjših zadrugah, ki ne morejo za take naprave žrtvovati stotisočev. Kdor se je bavil s temi vprašanji, bo priznal: Veliko manjših naprav veliko stane, manjše naprave pa nikdar ne dosežejo tistega efekta, kakor velike naprave, in pomenilo bi stotisoče narodnega premoženja žrtvovati brez koristi, ako se ne odločimo za to, da v velikem stilu nekaj skupnega izpeljemo.

Bled hoče imeti električno razsvetlavo, ravno tako Kamnik, po raznih mestih že imajo razne električne centrale, katere pa nikjer ne zadoščajo. Zato smo v glavnih in velikih potezah že prišli v deželnem odboru od tega, da vemo, kaj hočemo predložiti deželnemu zboru. Povedati hočem, kako nameravamo izpeljati električne daljnovode. Kje bo centrala ali kje bodo centrale, to so podrobna vprašanja, o katerih ne bom danes govoril. Daljnovod bi šel od Jesenic v blejsko okolico, dalje okolu Radovljice do Kranja, potem mimo ali skozi Kranj, kakor bodo gospodje hoteli, in naprej mimo Škofje Loke po državni cesti v ljubljansko okolico, v Ljubljano in dalje do Borovnice in eventualno preko Škofje Loke tudi do Idrije. Drugi daljnovod bi šel okrog Šmarne gore mimo Kamnika v Domžale in naprej do Litije, da se na ta način objame kar največ krajev in industrijskih centrov, od koder se bodo stavile velike zahteve po oddaji električnega toka. V rokah imam že temelj, ki nam jamči, da se bo deželi rentirala električna cen-

trala, namreč seznam veleindustrijalcev, ki so priglasili že na tisoče konjskih sil. Pismeno priglašenih imamo ta trenutek 2740 konjskih sil od industrijalcev, ustmeno priglašenih pa 1280 konjskih sil. Takih, ki so se pred enim tednom priglasili, cenimo na 1660 konjskih sil, ampak med tem tednom se je priglasilo še veliko drugih, katerih tukaj še niti nimam zaznamovanih. Torej, gospodje, stvar ima že popolnoma konkretno lice. Tudi glede Ljubljane, katere nismo vzeli v kalkulo, je pričakovati, da se bo udeležila akcije, kajti Ljubljana ima sicer svojo lastno električno centralo, ampak prvič ne zadošča več niti ne sedanjim razmeram in drugič bo v par letih prišla do tega, da je več ne bo. Zato je tudi v interesu ljubljanskega mesta ležeče, da se udeleži skupne deželne naprave.

Prepričan sem, da dežela pri tem nameravanem podjetju ničesar ne riskira, izguba je izključena, ampak korist bo velika, ker to si lahko mislite kako se bo vse življenje razvilo, kako bo gospodarski razvoj segel v zadnjo vas, kako se bo povzdignila davčna moč, koliko novih obratov bo nastalo in koliko se jih bo razširilo, ki se sedaj ne morejo razviti.

Zato pa, gospodje, Vas prosim, da vsi, ki Vam je na srcu gospodarski razvoj kranjske dežele, glasujete za moj predlog.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand das Wort zur Dringlichkeit?

Der Herr Abgeordnete Pirc.

Poslanec Pirc:

Visoka zbornica! Ne bi se bil oglasil k besedi, ako bi bil drugače formuliral gospod dr. Lampe svoj predlog. Glasi se ta predlog: »Deželni odbor se pooblasti, da zgradi deželno električno centralo na Gorenjskem, in v ta namen nakupi potrebne vodne sile.« Mi naj torej tukaj stopimo kar pred nek fait accompli. Dežela naj meni nič tebi nič nakupi vodne sile in napravi nad ali pod Kranjem električno centralo ali električne centrale. Prva stvar bi naj pač bila, da se natančno poučimo glede rentabilitete celega podjetja, in v to svrhu bi bilo umestno, če bi se predlog glasil, da se deželni odbor pooblasti izvršiti natančne poizvedbe, zlasti ko se gre za tako velikansko podjetje. Potem mislim, da bi vsi člani te visoke zbornice z veseljem glasovali za predlog, ki bo imel, če bi bil zgrajen na realni podlagi, res velikanski pomen za deželo Kranjsko in bi močno dvignil ugled kranjske dežele. Tako pa danes še popolnoma v temi tavamo. Tu je torej vsekako treba še dalekosežnih študij in

poizvedb. Omenim le, da je gospod poslanec dr. Lampe tudi rekel, da se bo deželni odbor tudi imel potruditi, da si pridobi koncesijo. Če hoče šele zaprositi koncesije, to ne bo šlo tako hitro, ampak v to svrhu bo treba še daljših — večmesečnih — pogajanj. Tedaj, gospoda moja, moje mnenje je to, da se glede tega vprašanja ne prehitimo, temveč prepustimo deželnemu odboru, da stvar študira in v prihodnjem zasedanju (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: »Ali pa še v tem!«) o njej poroča, in kakor hitro nam bo deželni odbor dokazal, da bo to podjetje rentabel, potem bodite uverjeni, da bomo vsi glasovali za to stvar.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?

Der Herr Abgeordnete Lenarčič.

Poslanec Lenarčič:

Kakor moram simpatično pozdravljati predlog dr. Lampeta glede deželne elektrarne, se vendar ne morem popolnoma strinjati z mislimi, ki merijo na to, naj bi se v tej stvari postopalo s tako naglico. Gospoda moja, tudi jaz stojim na stališču, da naj se hitro dela, ampak meni se zdi, da je dr. Lampeta, ko je stavil svoj predlog, da odsek poročaj o njem v treh dneh, vodila neka bojazen, o kateri je dr. Lampe tudi sam v svojem govoru nekaj omenil, bojazen namreč, da bi ministrstvo eventuelno utegnulo pograbititi kako vodno silo. Iz vsega je razvidno, da mora imeti dr. Lampe že v mislih kako konkretno vodno silo, kajti drugače si jaz ne morem raztolmčiti, da bi se že hodilo po deželi in prodajalo konjske sile in čisto natančno vedelo, koliko boče teh sil, medtem ko na drugi strani zopet pravi g. dr. Lampe, da bo treba šele koncesijo dobiti. Ti pojmi niso jasni, in če se mi hočemo danes izreči za kako podjetje, za katero bo treba šteti milijone, potem moramo biti previdni. Jaz in moji somišljeniki smo, kakor je že omenil tovariš Pirc, za to, da se zgradi elektrarna in da se omogoči ljudstvu izrabljanje vodne sile, ampak ne smemo se pre-nagliti. Podatki, katere smo danes slišali, so tako minimalni, da si nikakor ne moremo napraviti jasnih pojmov, in če danes glasujemo, da se smatra stvar za tako nujno, da naj jo odsek tekom treh dni prerešeta in pride potem pred zbornico s konkretnim predlogom, da naj v to svrhu kaj votiramo, to je po mojem mnenju pač prenačljeno.

Jaz mislim, da v tej zadevi bodimo složni. Saj se vsi ogrevamo za napredek dežele, nikar torej iz te zadeve ne delajte politikum,

kajti to je gospodarsko vprašnje, katero naj mirnim potom rešimo. Temeljito premislimo vse. Mi moramo predvsem vedeti, ali in koliko imamo vodne sile, koliko nas vse to stane in vedeti, da nas ne bode stalo več, z vsem tem si moramo biti najpopreje popolnoma na jasnem, in jaz bi torej priporočal, naj se stvar izroči odseku, ki jo naj pretresuje, da bi se pa dal odseku nalog, da naj pride s konkretnim predlogom že v treh dneh, to ne sme biti, in jaz Vas rotim, da tega nikar ne storite. S tem končam.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, der Herr Antragsteller?

Poslanec dr. Lampe:

Iz besed gospodov predgovornikov sem spoznal, da sta oba prepričana o koristi take naprave, ampak edino na to se opirata, prvič, da jima ni znano, kako je z rentabiliteto, in drugič bi rada stvar nekoliko zavlekla, da bi se pozneje o njej sklepalo.

Kar se tiče prve točke, se vrši proučevanje rentabilitete že par mesecev jako temeljito od tehnikov strokovnjakov, tako da imamo glede rentabilitete pred seboj že popolen račun. Jaz vem, da me gospod predsednik trgovske in obrtne zbornice samo skuša, kajti ako bi jaz imel tako malo trgovskega duha, da bi v javni seji povedal vse številke, potem bi to res bilo jako lahkomišljeno. To je popolnoma trgovska stvar, trgovsk račun, to ne bode ostala nobena skrivnost, zlasti ne za tiste gospode, ki bodo poklicani, da jo presojujejo v odseku, ampak noben trgovec ne nosi svojih knjig in svojih računov na javni trg.

Kar se tiče vprašanja glede koncesije, mi ne moremo ničesar storiti, ako nimamo sklepa deželnega zbora. Mi moramo za projekte imeti denarja, za to pa mora biti sklep deželnega zbora; dokler sklepa ni, ni projekta, in dokler ni projekta, tudi koncesije ni. To pa stoji, če mi izpolnimo vse zakonite predpogoje, na podlagi sklepa deželnega zbora, potem nam vlada pač ne bode mogla odreči koncesije.

Še nekaj bi rekel glede na izvajanja gospoda tovariša Lenarčiča, to namreč, da 5000 konjskih sil ni malenkost. Na taki podlagi sem predlagal, naj se izroči ta predlog, ki sem ga napisal, odseku za deželna podjetja, ki naj se izreče o njem, rekel sem, v treh dneh, in ako ne bode gotov, v daljšem času o njem poroča, ampak v tem zasedanju mora stvar na vsak način biti rešena. Jaz sem v takih stvareh kunktator in sila previden, kar se tiče

proračunov in obračunov. To boste videli, ako primerjate proračun za leto 1909. z obračunom za leto 1908. Ako sem tam proračunal čez 1,000.000 K deficita in če za nazaj naše gospodarstvo kaže, da je bilo še dobička, potem veste, da imam velik talent za izkazovanje deficita v proračunih, ampak v proračun te deželne naprave nobenega deficita ne postavim. (Odobranje. — Zustimmung.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Es hat sich noch der Herr Abgeordnete Dr. Triller zum Worte gemeldet, ich erteile ihm das Wort.

Poslanec dr. Triller:

Jaz bi le vprašal, ali se ne bi morda našel morda kak amendement.

»Ako nimamo denarja, nimamo projekta« — pravi gospod predlagatelj. Ali se ne bi mogel on zadovoljiti, če zbornica danes votira gotovo vsoto v to svrhu, da naj deželni odbor da izdelati dotične načrte (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »To je ravno stvar odseka!«), in potem pride šele pred deželni zbor s konkretnim predlogom. Priti pa danes v pozni uri s predlogom: »Deželni odbor se pooblasti, da kupi in zgradi...« — taka naglost se mi ne zdi umestna. Če hočete imeti kredit za pridobitev načrtov in koncesije, za to smo tudi mi, ampak za tak intenziven predlog, kakor ga je stavil gospod predlagatelj, danes ne moremo biti. Zahtevajte kakih 10.000 kron.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht der Herr Antragsteller das Wort?

Poslanec dr. Lampe:

Ne, hvala!

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

So werde ich über die Dringlichkeit abstimmen lassen. Ich bitte jene Herren, welche für die Dringlichkeit des Antrages sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Dringlichkeit ist angenommen.

Ich bitte jezt jene Herren, welche mit dem Meritum des Dringlichkeitsantrages Lampe einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Der Antrag ist angenommen und mithin dieser Gegenstand erledigt.

Wir kommen jezt zum Dringlichkeitsantrage des Herrn Abgeordneten Povše, den ich zu verlesen bitte.

Tajnik Uršič:

(bere — liest.)

»Nujni predlog

poslanca Povšeta in tovarišev v zadevi nameravanega zvišanja tarifov na južni železnici.

Visoki deželni zbor!

Kakor se sliši, namerava južna železnica zvišati tarife za prevožno blago na svojih železniških progah, in sicer naj bodo ti tarifi še sedem odstotkov višji od onih, kateri se imajo z novim letom uveljaviti na državnih železnicah. Temu baje hoče vlada pritrčiti, zato predlagamo:

Visoki deželni zbor kranjski skleni:

Deželni zbor kranjski najodločneje ugovarja temu povišanju tarifov na južni železnici in pozivlja vlado, da temu nameravanemu povišanju tarifov nikakor ne pritrči.

V formalnem oziru predlagamo, da predsedstvo deželnega zbora ta ugovor deželnega zbora kranjskega takoj brzojavnim potom prijavi c. kr. državni vladi.

Ljubljana, 23. septembra 1909.

Povše s. r., J. Mandelj s. r., dr. Žitnik s. r., dr. Lampe s. r., Ravnikar s. r., dr. Pegan s. r., Matjašič s. r., Košak s. r., dr. Krek s. r., dr. Zajec s. r., J. Lavrenčič s. r., Jaklič s. r., Pogačnik s. r., Kobi s. r., J. Hladnik s. r., Zabret s. r., Jarc s. r., Dular s. r., Dimnik s. r., I. Piber s. r., Bartol s. r., Drobnič s. r., B. M. Perhave s. r.«

Deželni glavar:

(Prevzame predsedstvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Gospod predlagatelj Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica je ravnokar zaslišala prečitati nujni predlog, katerega sem stavil s tovariši v važni, pereči stvari, ki zadeva produkcijo naše domovine. Nujnost hočem s stvarnimi argumenti utemeljiti.

Vsaka umna, racionalna produkcija, bodisi obrtna, bodisi poljedelska mora stremiti za tem, da kolikor mogoče uspešno in lahko izvaža svoje proizvode, in zaradi tega mora vsak trgovec, industrijalec, pa tudi kmetski producent skrbeti za to, da so mu na razpolago ugodni prevozni tarifi.

Gospoda moja, vsi vemo in se je ponovno v narodno ekonomskih razpravah naglašalo, da so dobri prevozni tarifi v stanu celo carinsko politiko ublažiti, ako kaka država pusti prost prevoz ali postavi nizke tarife tujemu blagu, ki se uvaža v državo. Moderni ekonom mora skrbeti, da so tarifi kolikor mogoče

ugodni, in sedaj pa slišimo, da ima južna železnica namen povišati prevozne tarife za blagovni promet. In, gospoda moja, znano pa je tudi in neovrgljivo dokazano, da so tarifi na južni železnici najvišji v celi državi (Poslanec — Abgeordneter Kobi: »Tako je!«), in naša cela Kranjska, osobito Notranjska, cela Savska dolina in Dolenjska, je takorekoč popolnoma izročena monopolu južne železnice. (Poslanec — Abgeordneter Kobi: »Tako je!«)

In ako uvažujete, kaj izvažuje v največji meri kranjska dežela, boste morali priznati, da je to les. (Poslanec — Abgeordneter Kobi: »Tako je!«) In kam teži izvoz našega lesnega blaga? Zopet proti jugu, tedaj po južni železnici. In, gospoda moja, to je pa blago, ki visokih tarifov ne prenese. Pri drugem blagu, ko en vagon več velja, kakor cel vlak lesa, tam eksporterju ni toliko na tem, če so tarifi nekoliko višji. V tem slučaju pa bi bila produkcija gospodarsko jako prizadeta po zvišanju tarifov.

Kakor znano, imajo se uveljaviti s 1. januarjem na vseh državnih železnicah višji tarifi, ki bodo nad 25 milijonov državi več dohodkov donašali. To je gotovo težko obremenjenje prizadetih krogov, toda državni zbor ni mogel drugače, kakor da je priznal zvišanje tarifov, ker je uprava državnih železnic izkazovala deficit ali vsaj majhno obrestovanje ogromnega kapitala, porabljenega za poddržavljenje železnic. Nad 15.000 km je že poddržavljenih privatnih železnic, le naša dežela ima južno železnico, od katere je odvisna. Zato pa je absolutno upravičeno, da se deželni zbor Kranjske potegne za interese njene produkcije, bodisi poljedelske, industrijske ali obrtne, in da ugovarja kar najodločneje in najsvečaneje proti nameravanemu zvišanju prevoznih tarifov na južni železnici, ki naj znašajo še sedem odstotkov več, kakor obče uveljavljeni tarifi na drž. železnicah. Ako upoštevamo, da ima potem železniška uprava navado, da daje refakcije velikim eksporterjem, ako navajamo, da se iz Bosne do morja primeroma komaj dvojno toliko plača za en vagon, kakor iz Kranjske, da Ogrji eksportirajo v Trst ter plačajo samo 87 odstotkov več, kakor pa mi, ki smo takorekoč pred pragom, pred durmi Adrije, Trsta ležeči, potem moramo reči, komur je mar, da je nepopviran prevoz našega blaga, mora glasovati za moj in tov. nujni predlog, ki meri na to, da varujemo, ščitimo in branimo našo produkcijo in protestiramo proti zvišanju tarifov, zakaj ravno naša dežela Kranjska bi vsled zvišanja morala trpeti največjo škodo. Zaradi tega Vas, častiti gospodje tovariši, vabim, da toliko nujnosti, kakor meritorno pritrčite predlogu, da zastop dežele Kranjske kar najodločneje ugovarja proti povišanju tarifov in izreče, da pričakuje, da bo državna vlada ugodila naši za-

htevi in ne storila, kar se piše po listih, da namerava pritrditi temu povišanju. Obenem bi prosil, ker se nujnost itak kaže iz javnih časopisov, ki pišejo, da ima v malo dneh iziti ministrska odločba, da sprejmete tudi predlog, ki meri na to, da se takoj brzozavnim potom prijavi sklep visoke zbornice ministrstvu. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Debata o nujnosti je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne — torej prosim, glasovati o nujnosti. Tisti gospodje, ki so za nujnost, blagovolijo naj ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Ali želi gospod kolega Povše besede v meritornem oziru?

Poslanec Povše:

Jaz se odpovedujem nadaljni besedi v pri-log predloga, katerega sem itak utemeljil tudi že meritorno, in samo še prosim, da se stvar ne odkaže odseku, ampak takoj reši meritorno in da se sklep brzozavno sporoči ministrstvu.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali o predlogu in merito, obenem pa da se predlog ne izroči odseku, ampak takoj reši meritorno in se sklep telegrafično naznani ministrstvu. Ali je kak ugovor proti temu, da se o stvari tako postopa?

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ugovora ni — in torej prosim glasovati o meritu. Gospodje, ki so za meritorni predlog gospoda poslanca Povšeta in obenem za to, da se sklep brzozavno naznani ministrstvu, izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet enoglasno, kar konštatujem, in sedaj, gospodje, smo pri koncu seje.

Sedaj je najprej prečitati še interpelacijo, katero sem prejel od gospoda poslanca dr. Pegana. Prosim gospoda tajnika, da jo prečita.

Tajnik Uršič:

(bere — liest.)

»Interpelacija

poslanca dr. Vladislava Pegana in tovarišev na c. kr. deželno vlado zaradi postopanja političnih oblasti proti županstvu pri podeljevanju plesnih licenc.

Splošno je znano, kako slabo vplivajo splošni plesi na deželi tako v gospodarskem, kakor tudi v moralnem oziru na naše ljudstvo. Ne samo, da se za plesne izdaje obilo denarja, najdejo po navadi plesi svoj odmev tudi v sodnih dvoranah zaradi prestopkov in hudodelstev zoper telesno varnost.

Najraje in najpogosteje prirejajo gostilničarji plesne ob cerkvenih shodih. Že z ozirom na gori navedene razloge so cerkveni shodi zaradi velike množice ljudi, ki se ob takih prilikah zbirajo, za naše ljudstvo nevarni; povrh tega pa še cerkveni prazniki izgubijo vso svojo notranjo vrednost, če jih izrabljajo izvestni ljudje za plesne veselice in tem plesnim veselicam sledeče pretepe in poboje.

Deželni odbor kranjski je smatral kot svojo dolžnost, dati županstvu navodila, naj po možnosti omejujejo plesne in tako ljudstvu, ki vedno in vedno toži o slabih časih, prihrani obilo nepotrebnih izdatkov in jih varjejo pred veliko moralno škodo. Ta svarilni poziv so mnoga županstva razumela, a našla so odpor v c. kr. okrajnih glavarstvih in celo pri c. kr. orožništvu.

Interpelantom so znani slučajji, zlasti z Dolenjskega, da so orožniki — ali z ukazom pristojnega okrajnega glavarstva, ali brez takega ukaza — prišli k raznim županstvom, ki so odrekli plesno licenco, in so z nečuvno predrznostjo ukazovali, da mora župan napraviti za gostilničarja plesno dovolilo. Dogodil se je celo slučaj, ko se je odločen župan upr takemu ukazu orožnika, ki je potem razjarjen odšel iz občinske pisarne v gostilno in gostilničarju rekel: »Župan sicer ne da licence, a jaz Vam dovolim, da plešete na mojo odgovornost.« Nekaj tako nečuvnega se je zgodilo v Škocjanu na Dolenjskem.

Pa tudi c. kr. okrajna glavarstva dovoljujejo ples, in sicer bodisi, da ustrezajo pritožbam gostilničarjev, bodisi da ukazujejo županstvu, da morajo napravljati plesne licence. Gospod občinski gerent Čebulj na Jesenicah je n. pr. odrekel plesno licenco, ki jo je zahtevala neka ženska za svojo kavarno. Ta podjetna kavarnarica je hotela imeti na Jesenicah plesno licenco za vso noč. Kolike moralne vrednosti more biti celonočni ples v kavarni na Jesenicah, si je lahko misliti! Ker kavarnarica ni dobila licence pri županstvu, se je pritožila na okrajno glavarstvo. Ta c. kr. oblast je pa izdala dne 11. septembra 1909 pod št. 17.443 ukaz županstvu, da mora podeliti kavarnarici zaproseno licenco.

Ne bomo ponavljali, da leži malo razumevanja socijalnih razmer v takem postopanju c. kr. oblasti. Pač pa moramo s posebnim povdankom ugovarjati proti poseganju c. kr. oblasti v področje avtonomnih oblasti. Po §§ 28 in 56 občinskega reda za Kranjsko spada

podeljevanje licence za godbo in ples v lastno področje županstva, ki se ima pri tem ravnati po vladni naredbi z dne 12. maja 1827, zbirka političnih postav: zvezek 9, str. 186. V slučaju pritožbe ima odločevati po § 39 oziroma 91 obč. reda občinski zastop oziroma deželni odbor. Nikdar pa kaka c. kr. oblast, najmanj seveda orožništvo.

Proti takemu kršenju avtonomije od strani političnih oblasti in orožništva moramo najodločneje ugovarjati in zato vprašamo:

1. Ali je c. kr. deželni vladi znano, da posegajo c. kr. okrajna glavarstva in c. kr. orožništvo na gori opisan način v avtonomijo občine in oziroma deželnega odbora?

2. Ako da, kaj namerava c. kr. deželna vlada storiti, da se v prihodnje prepreči tako protiljudsko in protizakonito postopanje c. kr. okrajnih glavarstev in c. kr. orožništva.

Ljubljana, dne 23. septembra 1909.

F. Košak l. r., Ravnikar l. r., Jarc l. r., dr. Lampe l. r., Lavrenčič l. r., Fr. Demšar l. r., Fr. Bartol l. r., Povše l. r., dr. Žitnik l. r., Dular l. r., Drobnič l. r., Mandelj l. r., dr. Pegan l. r., Zabret l. r., dr. Krek l. r., dr. Zajec l. r., I. Piber l. r., Jaklič l. r., J. Hladnik l. r., Kobi l. r., B. M. Perharc l. r., Matjašič l. r., Pogačnik l. r., M. Dimnik l. r.«

Deželni glavar:

Interpelacija, ki se je ravnokar prečitala, izroči se na pristojno mesto. Meni se je izročila še ena interpelacija. Glede te interpelacije se poslužujem one pravice, katero mi daje § 34. deželnega reda, kateri veli:

(bere — liest.)

»Deželnozborske seje so javne. Izjemoma se more napraviti tajna seja, če to želi prvo-sednik ali vsaj petero članov, in če se po odstranjenju poslušalcev za to odloči deželni zbor.«

Prekinem torej javno seja in pozivljam najprej poslušalce na galeriji, da se odstranijo! Galerijo je izprazniti!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sedaj prosim glasovati, ali se seja proglasi za tajno.

Gospodje, ki ste za predlog, da bodi seja tajna, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Torej bo sedaj tajna seja.

(Javna seja prestane ob 6. uri 35 minut zvečer, in se zopet nadaljuje ob 6. uri 50 minut zvečer. — Die öffentliche Sitzung wird um 6 Uhr 35 Minuten abends un-

terbrochen und um 6. Uhr 50 Minuten abends wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)

Otvarjam zopet prekinjeno seja, konstatujem sklepčnost in pozivljam gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik tajne seje.

Tajnik Uršič:

(bere — liest):

»Zapisnik tajne seje v deželnem zboru kranjskem, dne 23. septembra 1909.

Deželni glavar otvraja seja ob 6. uri 35 minut popoldne in konstatuje sklepčnost.

Gospod interpelant umakne interpelacijo.

Ko se zapisnik prečita in odobri, zaključi deželni glavar tajno seja ob 6. uri 50 minut.

Pogačnik l. r., zapisnikar,
dr. Triller l. r., zapisnikar.«

Deželni glavar:

Prosim ta sklep tajne seje vzeti na znanje.

Naznanjam, da ima finančni odsek seja jutri, 24. t. m., ob 11. uri dopoldne obenem z odsekom za deželna podjetja, ker je bilo sklenjeno, da se bančni statut izroči tema združenima odsekoma. Upravni odsek ima svojo seja jutri v petek ob 9. uri dopoldne. Dnevni red je razdelitev odseku odkazanih došlih vlog. Verifikacijski odsek ima seja jutri, 24. t. m., popoldne ob 3. uri, in šolski odsek ima seja ob 10. uri dopoldne.

O starih peticijah veste, katerim odsekom so izročene.

Sedaj pa pridejo še nove peticije, ki so se izročile predsedstvu deželnega zbora, namreč:

Društvo »Otroški prijatelj« v Spod. Šiški prosi podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo »Pravnik« v Ljubljani prosi podpore k izdaji zakonov v slovenskem jeziku.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

»Dramatično društvo« v Ljubljani prosi za pomnožitev igralnih dni, za izplačilo že dovoljenih podpor in za nove redne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Naslednja vloga: Društvo »Kmetška zveza« za ajdovski sodni okraj v Goričici izraža zahvalo deželnemu zboru za nastop v obrambo slovenskih narodnih pravic z ozirom na septemberske dogodke v Ljubljani — ni nobena peticija, temveč samo neka izjava, in jaz je torej ne odkažem nobenemu odseku.

Dalje pridejo peticije:

»Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb na Viču« prosi podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Starešinstvo »Leonove družbe« v Ljubljani prosi podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Upravni svet Elizabetne otroške bolnice v Ljubljani prosi za izplačilo že dovoljenih podpor pro 1903—1905 in dovolitev letne podpore po 600 K za l. 1905—1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo Planina, okraj Logatec, prosi podpore za svoje občane, kateri trpe škodo vsled elementarnih nezdod.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Pichler Katarina, vdova deželnega pomožnega konceptnega uradnika v Ljubljani, prosi pokojnine oziroma miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kongregacija ubogih šolskih sester de Notre Dame v Šmihelu pri Novem mestu prosi letne podpore 2200 K za vzdrževanje dekliške meščanske šole.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Deželni šolski svet s prošnjo nadučiteljeve vdove Frančiške Papa v Škofji Loki za dovolitev vzgojevalnine za njenega epileptičnega sina Avgusta Lovrenca Papa.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ana Japelj, vdova bivšega kurjača v deželni bolnišnici, prosi trajne denarne podpore za vzdrževanje svoje družine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Železniški konzorcij Ljubljana-Idrija-Sv. Lucija prosi podpore za trasiranje proge, oziroma da isti prevzame trasiranje v svojo režijo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo za pospeševanje avstrijskih iznajdeb na Dunaju prosi, da bi deželni zbor pristopil kot ud.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Osrednje mesto za preuredbo stanovanj v Avstriji na Dunaju prosi podpore za l. 1909.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kreč Marija, vdova deželnega tajnika, prosi za povišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Krajni šolski svet v Igavasi pri Ložu prosi podpore za ureditev šolskega vrta.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet s prošnjo Marije Poženel, nadučiteljeve vdove v Dolskem, za podaljšanje vzgojevalnine za sina Alberta.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

»Slovenska Filharmonija« v Ljubljani prosi izvanredne in redne letne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Studenec, okraj Krško, prosi podpore za pogorelce iz vasi Brezovo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Završnik Albina, nadučiteljeva vdova v Preddvoru, prosi za nakazilo pokojnine in vzgojevalnega prispevka po II. plačilnem razredu.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Mestni magistrat tu s sklepom občinskega sveta glede prevzeta gledališnega poslopja in inventarja v mestno občinsko last.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Marija Hiti, vdova pomožnega učitelja na Jami, občina Dvor, prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Modic Franc, bivši deželni cestar v Nemški vasi, prosi mesečne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Žnidaršič Fani, nadučiteljeva vdova, prosi milostne pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gros Fran, nadučitelj v p. v Begunjah pri Lescah, prosi za zvišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Siard Barbara, vdova po umrlem pazniku deželne prisilne delavnice, prosi miloščine oziroma podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo bar. Lichtenthurnove dekliške sirotišnice v Ljubljani prosi za zvišanje ustanovnine deželnim ustanovljenkam.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo bar. Lichtenthurnove dekliške sirotišnice v Ljubljani prosi podpore v pokritje dolga na šolskem poslopju.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Slovensko planinsko društvo v Ljubljani prosi nakazila oziroma dovolitve podpore za l. 1902—1908 in izrednih podpor za Triglavsko kočo, za novo kočo na Črni prsti in za Aljažev dom.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ravnateljstvo vnanje uršulinske dekliške ljudske in meščanske šole v Ljubljani prosi podpore k popravilu šolskega poslopja in prispevek za vzdrževanje istega.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Avstrijski osrednji odbor v varstvo kmetijskih in gozdarskih interesov na Dunaju prosi podpore za leto 1909.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kremžar Andrej, nadupravitelj deželnih dobroteljskih zavodov v p., prosi za zvišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo kranjskih deželnih uslužbencev v Ljubljani prosi za zboljšanje gmotnega stanja nekaterih članov tega društva.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Požar Anton, upokojen nadučitelj na Glincah, prosi za pripoznanje polne penzije in za nakazilo funkcijske in draginjske doklade.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Arko Anton in Bezljaj Josip, mestna učitelj, ter Mehle Marija, Poka de Pokafalva Frančiška, Zemme Frančiška in Zupan Agn., mestne učiteljice v Ljubljani, prosijo za doklado k svoji letni plači.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Tittmann Pavel v Nemški Loki, cestar na deželni cesti v okraju Kočevje, prosi za miloščino.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kupfer Karol in Smrekar Jožef, glavna odgonska sprevodnika v Ljubljani, prosita za zvišanje njunih plač.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Zanoškar Uršula, vdova deželnega kanc. oficijala v Kranjski Gori, prosi za dosmrtno podaljšanje ter zvišanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Župni urad v Dražgošah prosi podpore za ponovljenje altarjev v cerkvi sv. Lucije.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Postojna prosi podpore za zgradbo mostu čez Pivko pri Postojnski jami in za preložitve ceste.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Finz Hedviga, vdova okrožnega zdravnika v Ljubljani, prosi za dovolitev pokojnine ali stalne miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Malenšek Alojzija, učiteljska sirota v Ljubljani, prosi za zvišanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Skul Franc, bivši pomožni sluga deželnega knjigovodstva, prosi mesečne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Občina Dovje prosi podpore prometni centrali za povzdigo tujskega prometa na Kranjskem v Ljubljani.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Jak Pavla, pomožnega uradnika sirota, prosi podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Župni urad na Igu prosi podpore za prenovitev slik v cerkvi sv. Jurija.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Sluga Ferdinand, upokojeni paznik prisilne delavnice, prosi za vštetje provizornih in vojaških let v pokojnino.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Struge in gospodarski odbor v Kukendorfu prosita za izpremembo nameravane cestne zgradbe Mala Gora-Polom.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Dr. Josip Marinka, c. kr. profesor v Novem Mestu, prosi podpore za dijaško kuhinjo v Novem Mestu.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

M. Kirchschrager, c. kr. nadinženir, prosi podpore za zgradbo mostu čez Savo pri Trbovljah.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Jalen Frančiška, vdova sekcijškega sluge v dež. bolnici, prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Asilno društvo dunajske univerze prosi podpore za leto 1909.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Bled prosi podpore deželni zvezi za pospeševanje tujskega prometa na Kranjskem.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vizjak Vinko, absolvirani phil. v Spodnji Šiški, prosi podpore v svrhu dovršitve svojih študij.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Jakopič Rihard, akademični slikar v Ljubljani, prosi podpore v svrhu prirejevanja umetniških razstav.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Radeče pri Zidanem mostu prosi za naklonitev primernega prispevka 10.000 K znašajočim stroškom postajališča na južni železnici nasproti deželnemu savskemu mostu pri Radečah.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Frančiška Ravnihar, vdova po umrlem deželnem knjigovodji Franu Ravniharju, prosi za zvišanje pokojnine in vzgojevalnine za mladoletnega sina Romana.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Lužarje prosi za uvrstitev občinske ceste Knej-Karlovec med okrajne ceste.

(Se izročā upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Kandrše prosi za uvrstitev občinske ceste od Pilpahove grajščine do Vidrge med okrajne ceste.

(Se izročā upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Prejšnji kustos deželnega muzeja dr. Walter Šmid prosi za dopolnitev odpravnine na celotni znesek plače.

(Se izročā finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Dalje imam javiti, da se je odsek za spremembo opravilnika konstituiral ter si je izvolil načelnikom gospoda posl. dr. Kreka, njegovim namestnikom pa gospoda poslanca Višnikarja, in da bo ta odsek imel sejo v ponedeljek dne 27. t. m. ob 3. uri popoldne v sobi kluba poslancev Slovenske Ljudske Stranke.

Seja je pri kraju, in jaz določam prihodnjo sejo, da bodo gospodje med tem časom imeli priliko v odsekih pripraviti gradivo, na torek 28. t. m. ob 10. uri dopoldne. Zaključim sejo.

Konec seje ob 7. uri 15 minut zvečer.

Schluss der Sitzung um 7 Uhr 15 Minuten abends.